אברהם סוצקעווער
Abraham Sutzkever

דאָרטן וווּ עס נעכטיקן די שטערן

לופּוס

א

זיבן מאָל פֿאַרדרייט און פֿאַרשלאָסן די געהאַמערטע קופּערנע טיר, האָב איך דעם קונציקן שליסל מיט אײַנגעזעגטע שלאַנגישע צײנדלעך אוצרדיק באַהאַלטן אויפֿן סאַמע האַרצקלאַפּ: אין קעשענקע פֿון אונטערשלאַק אין מײַן רויטער סאַמעטענער קאַמיזעלקע.

אַזאַ חכמה איז ווערט אַ מעדאַל: פֿון וועמען באַהאַלט איך דעם שליסל? אויב דער גנבֿ איז אין דרויסן, קאָן ער דאָך דעם שליסל ניט אַרויסציִען פֿון אינעווייניק, און אויב דער גנבֿ איז אינעווייניק — נאָכסאָל באַהאַלט איך דעם שליסל אין פּיצל קעשענקע?

און כאָטש איך וווין אויפֿן העכסטן גאָרן פֿונעם העכסטן טויער אין דער שטאָט און מער און אָפּטער ווי מענטשן זענען די געסט מײַנע — דורכן איינציקן פֿענצטער — פמליות אָנגעטרונקענע וואָלקנס, ווי די הייסלײַביקע בילדער פֿון רובענס, און אַ לייטער צום פֿענצטער איז גאָר אין שטאָט ניט בנימצא, אַפֿילו ניט בײַ די פֿײַערדיקע פֿײַער-לעשערס, פֿון דעסטוועגן, לשם אַרציזיבערקייט און אויס מורא פֿאַר אַ בייז קאָסמיש אויג, האָב איך פֿאַרמאַכט די אינעווייניקסטע לאָדנס און איבער זיי אומברחמנותדיק אַראָפּגעקײַקלט בראָקאַטענע פֿאָר-טיערן.

און אַלץ דערפֿאַר אַז גאָרנישט ניט און קיינער זאָל מיך ניט שטערן אין מײַנע כעמישע און איבערכעמישע עקספּערימענטן צו פֿאַר-וואַנדלען אַ פֿאַריתומטן שאָטן אין זײַן געוועזענעם לעבעדיקן בעל-הבית.

ב

דאָס צעקאַרבעטע און געשײַערטע לעמפּל וואָס כ'האָב אײַנגע-האַנדלט פֿאַר אַ שיבוש אויפֿן בליענדיקן פֿליימאַרק אין אַלט-יפֿו און זײַן געטראַנק איז דער אַלטהיימישער קעראָסין, אַ ריח און אַ גרוס פֿון דער ערדס אינגעווייד, איז מיר באַטעמטער און מער צום געמיט ווי די גולמעוואַטע עלעקטריע. עלעקטריע דאָס איז עלעקטריזירטע

Where the Stars Spend the Night

(1975–1989)

Yonia Fain, illustration to "Lupus."

Lupus

I

Seven turns of the key to bolt the door of beaten copper. I hide the clever key, notched with serpentine teeth, like a treasure on my heartbeat: in the lining of my red velvet waistcoat.

Such a trick deserves a medal: Who am I guarding that key from? If the thief is outside, he can't come pull it out from the inside and, if he's inside, what good is it to keep it hidden in that tiny pocket?

I live on the top floor of the highest tower in town and my only visitors are gangs of drunken clouds, like Rubens's lusty bodies, entering through my only window, and in the whole town, there isn't a ladder that can reach my window, not even with our ardent firemen — nevertheless, for the sake of supersecurity and for fear of a cosmic evil eye, I have barricaded all the inside shutters and have mercilessly hung brocade draperies over them.

All that so nothing and no one will come disturb my chemical and alchemical experiments designed to transform an orphan shadow into its former living owner.

II

The battered and polished lamp I bought for a farthing in the bustling fleamarket of old Jaffa drinks only good old kerosene, odorous greetings from the bowels of the earth. It suits my taste and temperament better than insipid electricity. Electricity means electrified barbed wire, the electric chair; since such a chair exists, it may well be that someday soon, an electric bed, too, may become popular, with brides and grooms giving birth (or death) to electric children.

דראָטן, עלעקטרישע שטול; אויב ס'איז פֿאַראַן אַזאַ שטול, קאָן דאָך זײַן, אַז הײַנט-מאָרגן וועט פּאָפּולער ווערן אַן עלעקטריש בעט, עלעקטרישע חתן-כּלה, און ס'וועלן געבוירן ווערן (אָדער געשטאָרבן ווערן) עלעקטרישע קינדער.

מײַנע נאָענטע וווּנדערן זיך, אַלמאַי איך מײַד אויס אַ דריק צו טאָן אַן עלעקטריש קנעפּל. און טו איך עס יאָ, שטעלן זיך מײַנע נאָזלעכער קאַפּויער: זיי דערשפּירן אַ ריח פֿון ברענענדיק מענטשן-פֿלייש.

דערקעגן צום אַלטפֿרענקישן לעמפּל האָב איך אַ צערטלעך געפֿיל, ווי צו אַ לעבעדיק באַשעפֿעניש. דאָס קעראָסין-לעמפּל איז מײַן ערשטער אָפּשאַצער. איך לייען פֿאַר אים אין די נעכט מײַנע זאַכן, אָקערשט אַרויסגעצויגן מיט אַ צוואַנג פֿון שמעלצאויוון, און ווערליק זײַן מינע, זײַן פֿלעמלעניש, באַנעם איך שוין קלאָר און באַשיידלעך וואָסער זאַך עס טויג אין דר'ערד און וואָסער — אין הימל. צײַטנווײַז פֿרעג איך בײַ אים אַן עצה, בעט אים לייזן אַ רעטעניש, און זײַן ברענענדיק צינגל דורך די שוואַרצע ליפּן פֿון קאַפּטור — אַ מאָן-בלעטל אין ווינט — גיט מיר צייכנס און סימנים אויף יאָ און אויף ניין און איז בײַהילפֿיק מער ווי אַ קאָלעגע אין אויסקלאָרן אַ פּסיכאָ-אַנאַליטישן פּלאָנטער. עס געשעט אַז דאָס לעמפּל פֿאַרשלוקערצט זיך מיט אומקלאָרע צעשפּאָלטענע קלאַנגען, ווי ס'וואָלט זאָגן ווידוי אַ גוססדיקער פֿילאָסאָף, און דעמאָלט באַנעם איך: דאָס רעדט צו מיר דאָס לעמפּל אויף אַ לשון פֿון אַנדערע וועלטן.

ווער ווייס אַוווּ דאָס לעמפּל איז געהאַנגען פֿריִער און וועמעס חכמה ס'האָט געירשנט. כ'וואָלט מוותּר געווען אויף אַ סך פּנימער, אַבי צו זען דאָס פּנים פֿון זײַן אַמאָליקן האַר. אַצינד הענגט דאָס לעמפּל מיטן אויסגעבײַכלטן גלעזל אויף אַ קייט פֿון קופּערנע טרערן איבער מײַן שרײַבטיש און צירקלט אויס אויבן, איבערן פּאַרמעט פֿון באַלקן, אַ מילדן שטראַלנדיקן קרײַז. דאָס איז די מאַגישע נאַכטזון אין מײַן פֿאַרביכערטן און פֿאַרפּאַנצערטן קאַבינעט צווישן ערד און הימל.

ג

צווישן ערד און הימל איז געוואָרן אַזוי שטיל, אַז מ'האָט געקאָנט הערן ווי עס אָטעמען די מתים.

הײַנטיקע נאַכט וועט עס מוזן געשען. יעדער כוואַליע מוז איין מאָל אין לעבן דערלויפֿן צו אַ ברעג. דער פֿאַריתומטער שאָטן איז געווען כעמיש-צײַטיק איך זאָל אים שלמותדיק פֿאַרוואַנדלען אין זײַן געוועזענעם לעבעדיקן בעל-הבית. גוט וואָס כ'האָב זיך אויף אים דערבאַרעמט, אַניט וואָלטן אים צעריסן ווילדע חיות און איך וואָלט קוים געפֿונען זײַן שוואַרצן געביין. כ'האָב שוין מויל-אויף-מויל אין אים אַרײַנגעאָטעמט אַ וואַרעמען חלום. זײַנע גלידער נעמען זיך באַוועגן. פֿון דער צוקנדיקער טונקלעניש פֿאָספֿאָרירן זײַנע ריפּן. איך דערקען די ריפּ וואָס פֿון איר ליים האָט אַ סקולפּטאָר אויסגעקנאָטן חוהן. דער זיך וועקנדיקער שאָטן פֿאַרנעמט מײַנע רעיונות. אַ שמייכל שפּילט זיך פֿונאַנדער איבער זײַן באַלד-שוין-פּנים. אַזוי צערינגלט זיך אַ דרעמלענדיקע כוואַליע אין אַ טײַך, ווען אַ שוואַלב לאָזט זיך אַרונטער און גיט זי אַ שניט מיטן בריסטל. און זע נאָר, זע: פֿונעם יוירנדיקן שפּיגל, וויזאַווי, וואַקלט זיך אַרויס אַ באַשעפֿעניש און איך פֿאַרנעם אַ לעבעדיק לשון:

— אַלמאַי זאָלסטו מקריבֿ זײַן אַ חלום און וועלן באַשאַפֿן אַ יש-מאַין? איז דען וויליק דער שאָטן זאָלסט אים אײַנשפּאַנען אין אָדערן? און וואָס איז די גדולה מיט זײַן געוועזענעם בעל-הבית? ניט נאָר ווײַסע תּכריכים האָבן ניט קיין קעשענעס, נאָר אויך שוואַרצע: דער תּחית-המתימניק וועט דיר אָפּצאָלן מיט קלינגענדיקע קללות!

— ווער ביסטו און ווי אַזוי ס'טו זיך אַרײַנגעגנבֿעט אין מײַנע דלת אַמות? — דערלאַנג איך זיך אַ הייב פֿון בענקל און מיטן קינזשאַל וואָס איך ניץ אויפֿצושנײַדן קאָנווערטן בין איך גרייט אין מײַן גאַסט אַרײַנצופֿאָרן.

— האָסט געניאַל דערשפּירט מײַן כּוונה — צעגאָרגלט זיך דאָס געשטאַלט מיט קענטיקער הנאה. — צוליב דעם האָב איך דאָ זיך געיאַוועט: זאָלסט אַזוי גוט זײַן און מיטן קינזשאַל מיך אַנטלעבן. אַנשטאָט פֿאַרוואַנדלען אַ שאָטן אין אַ בן-אָדם, אָט שטייט פֿאַר דיר אַ בן-אָדם: פֿאַרוואַנדל אים אין אַ שאָטן! אי ס'איז גרינגער, אי ס'וועט דיר לוינען. איך אַליין בין דאָס ניט קאַפּאַבל צו טאָן. כ'האָב שוין געברענט, נאָר טרערן האָבן מיך פֿאַרלאָשן; געשפּרונגען אין וואַסער, נאָר ס'האָט זיך אויסגעלאָזן אַ טײַך. איז דערלויבט צו זיצן און פֿאַררייכערן אַ ליולקע?

ווער צעזעצט און ברען און רייכער, וויל איך אַרויסברומען. כ'בין אָבער נײַגעריק צו זען וואָס פֿון דער באַגעגעניש וועט זיך אויסקאָכן און איך נעם שפּילן די ראָלע פֿון אַ ברייטהאַרציקן מכניס-אורח:

— אַ ניט-געבעטענער גאַסט איז אויך אַ גאַסט. אוודאי קענסטו זיצן און רייכערן אַ ליולקע — און איך דריי אַרויף איבערן שרײַבטיש דעם קנויט פֿון הענגענדיקן לעמפּל, איך זאָל בעסער קאָנען אָפּמעסטן דעם פּאַרשוין.

— קורץ און בינדיק כ'בין ניט קיין אינדיק — צעגראַמט זיך דער אורח שאַלקהאַפֿטיק. און ער זיצט שוין פֿאַרוואָרפֿן אַ פֿוס אויף אַ פֿוס ניט פֿון אַ נ ד ע ר זײַט שרײַבטיש, נאָר אויף ד ע ר זײַט, לעבן מיר, אַז איך קאָן מיט איין האַנטבאַוועג אָנרירן זײַן פּרצוף: אַ קנויל אויסגעטריקנטער מאָך און צווישן דעם צוויי גליווערעם.

ער פּיפּקעט. פֿון זײַן ליולקע בלעזלט זיך אויס אַ רויכטענצערין. און ווען אירע פֿיסלעך טריטלען אין אַ געדריי איבער מײַן שאַרבן, קומט מיר אויפֿן געדאַנק, אַז אין קאַבינעט איז בלויז פֿאַראַן איין בענקל און איך בין דער וואָס רײַט אויף זײַן זאָטל אין די עולמות. אויב אַזוי איז דאָך קלאָר און פֿינצטער, אַז מײַן אורח זיצט אין ד ע ר ל ו פֿ ט ן

My family wonder why I keep from turning on an electric switch. When I do, my nostrils revolt: they smell an odor of burning human flesh.

But I feel as much affection for that obsolete lamp as for a living soul. The kerosene lamp is my first critic. At night, I read to her my poems, just extracted with tongs from the forge and, by her mien, by the flickering of her flame, I understand clearly what is good for nothing and what merits heaven. Sometimes I ask her for advice or for help in solving a riddle and, peeping through the black lips of the hood, her little tongue of fire — a poppy petal in the wind — gives me signs of yes or no; she is more useful than a colleague for unraveling a psychoanalytic tangle. Sometimes the lamp hiccups with unclear, cracked sounds like the confession of a dying philosopher and then I see that the lamp is talking to me in a language of other worlds.

Who knows where this lamp hung before and whose wisdom she inherited? I would give up many faces to see the face of her former lord. Now the lamp, with its bulging glass belly, hangs on a chain of copper tears over my desk and draws a gentle halo on the parchment of the ceiling. She is the magic sun of my nights in my fortified, book-lined retreat between heaven and earth.

III

Between heaven and earth, it is so silent you could hear the dead breathe.

It must happen tonight. Every wave, even if only once in its life, must reach a shore. The orphan shadow is chemically ripe for me to transform it into its former living owner. Fortunately for the shadow, I took pity on it; otherwise, wild beasts would have hacked it to pieces and I would have barely found its black bones. With mouth-to-mouth resuscitation, I breathe a warm dream into it. Its limbs begin to move. In the convulsed darkness, its phosphorescent ribs emerge. I recognize the rib whose clay was used by a sculptor to mold Eve. The waiting shadow invades my thoughts. A smile flutters and plays on its almost-face. This is how a drowsing wave in the river comes alive in circles when a swallow swoops onto it, splitting the water with his chest. And see, see: from the mirror in ferment opposite me emerges a tottering creature and I hear a living voice:

"Why sacrifice a dream? Why create a being out of nothingness? Is the shadow willing to be harnessed to veins? And is its former owner so important? White shrouds don't have pockets but black ones don't either: the resurrected corpse is going to pay you back in ringing curses!"

"Who are you? How did you slip into my four walls?"

I jump out of my chair and prepare to stab my visitor with the stiletto I use to open envelopes.

"With a stroke of genius, you guessed my intentions," gurgles the apparition with obvious pleasure. "That's just why I loomed up here. Be so kind as to take your dagger and return me to non-life. You wanted to transform a shadow into a man and you have a man in front of you: transform him into a shadow! It will be easier and it will be worth it. I myself cannot do it. I have burned already but tears put out the fire; I leaped into the water but the river ran out. So, may I sit down and smoke a pipe?"

Go ahead, burn and smoke, I'm tempted to grumble. But all the same, I'm curious to see what that encounter will cook up for me and I begin to play the gracious host:

"Invited or not, a guest is a guest. Of course, you may sit down and smoke your pipe."

I raise the wick of the lamp hanging above the desk, better to examine the figure.

"These are things you never heard, but I am not so rare a bird," my visitor rhymes tongue-in-cheek.

He's already settled in, his legs crossed, not on the other side of the desk but on this side, so close that, stretching out my arm, I can touch his face, a clump of dried moss with two glowworms in the middle.

He draws on his pipe. A smoke dancer escapes from it. And as her feet tap out their beat on my skull, it occurs to me that there is only one stool here in my room and I ride on its saddle into worlds beyond. So it is clear, and obscure, that my guest is sitting on air.

IV

OK, I think, let him sit, let him hang, as long as the shadow forgives me for making him wait for his resurrection. Meanwhile, the uninvited guest says to me:

"To tell you the truth, I would have thought you'd recognize me right away, I who am privileged to be the object of your hatred. You still don't recognize me? Oh dear, man remembers neither the moment of his birth nor the moment of his death. What does he remember? All right, enough innuendos. My name is Lupus. My parents named me Velvl and that's what they called me. But later on, in the university, among my non-Jewish classmates, I was baptized with the name Lupus."

"Not just Lupus, Lupus the Cyanide Merchant," I added, confirming his title of nobility. "No need to gurgle out to me how you managed to slip into my house: instead of bolting the door of beaten copper and hiding the key in

ד

מילא, טראַכט איך, זאָל ער זיצן, זאָל ער הענגען, אַבי דער שאָטן זאָל מיר מוחל זײַן וואָס איך לאָז אים וואַרטן אין זײַן תּחית-המתים. און דערווײַלע מאַכט צו מיר דער אומגעבעטענער גאַסט:

— וואָס אַן אמת האָב איך געמיינט, אַז וועסט מיך גלײַך דערקענען, ווײַל איך האָב די פּריווילעגיע צו זײַן דער אָביעקט פֿון דײַן שׂינאה. דערקענסט נאָך אַלץ ניט? ווײ, ווײ, דער מענטש געדענקט ניט ווען ער איז געבוירן, געדענקט ניט ווען ער איז געשטאָרבן, וואָס געדענקט ער יאָ? נו, געגנוג מיט רמזים. דער נאָמען מײַנער איז לופּוס. טאַטע-מאַמע האָבן טאַקע מיר אַ נאָמען געגעבן וועלוול און אַזוי האָבן זיי מיך גערופֿן. אָבער שפּעטער, צווישן די גויִישע סטודענטן, בין איך פֿאַרגויט געוואָרן אין אַ לופּוס.

— ניט סתּם אַ לופּוס, נאָר לופּוס דער הענדלער מיט ציאַנקאַלי — באַשטעטיק איך זײַן ייִחוס. — באַדאַרפֿסט שוין אַצינד ניט גאַרגלען דורך וואַנען דו האָסט זיך צו מיר אַרײַנגעגנבֿעט: אַנשטאָט צו פֿאַרשליסן די געהאַמערטע קופּערנע טיר און דעם שליסל צו באַהאַלטן אין קאַמיזעלקע, האָב איך באַדאַרפֿט פֿאַרשליסן גאָר אַן אַנדער טיר און מיט אַן אַנדער שליסל. איצטער בין איך אין דײַן רשות.

— און איך אין דײַנעם — צעפּינטלען זיך די גליווערעם צווישן אויסגעטריקנטן מאָך. — קוים ווייסטו שוין אַז כ׳בין לופּוס דער הענדלער מיט ציאַנקאַלי און דורך וואָסער טיר איך קום אין דײַנע דלת אַמות, קאָן איך אַרויסלייגן אָפֿענע קאָרטן.

אַחוץ דעם בענקל וואָס איך רײַט אויף אים, איז טאַקע פֿון זינט איך געדענק ניטאָ אין קאַבינעט קיין אַנדער בענקל. אָבער גאָרנישט ניט איז אַזוי אומלאָגיש ווי די לאָגיק: איך זע און הער ווי לופּוס רוקט זיך צו אַלץ נעענטער צו מיר און ער קלאַפּט אַרויס דעם פֿאַרברענטן טאַבאַק פֿון דער ליולקע אָנעם הילצערנעם פּוס פֿונעם ניט-ממשותדיקן בענקל. פֿון דער ליולקע שפּרינגט אַרויס אַ פֿונקעלע און מיט אַ זאַלציקן ברי פֿאַרלעשט זיך עס אויפֿן שפּיץ פֿון מײַן צונג. און לופּוס קאָרמעט אָן די ליולקע און בלאָזט אַרויס אַ נײַע רויכטענצערין:

— מײַן כּוח און מײַן שוואַכקייט באַשטייט אין דעם, וואָס אַ גאַנץ לעבן בין איך מיט זיך ניט מסכּים. אָבער די איצטיקע שעה איז אַנדערש פֿון אַלע מײַנע צונויפֿגעשטעקעוועטע שעהען: איך גיב דיר מײַן פֿולסטע הסכּמה זאָלסט מיך אַנטלעבן. כ׳וועל דאָס אַלץ אַרויפֿברענגען שוואַרץ-אויף-ווײַס און זיך אונטערשרײַבן. כ׳וועל אויך צוגעבן אַ פּונקט, אַז דו בלײַבסט מײַן איינציקער יורש.

מײַן צונג איז טאַקע אָפּגעבריט, נאָר די ווערטער גיבן זיך ניט אונטער, ווידערשפּעניקן:

— לופּוס, גאַסט מײַנער, איידער איך נעם אָן אָדער שלײַדער אָפּ דײַן בקשה, מוזן מיר פֿונאַנדערוויקלען אַן אַלטע מגילה. אויב דײַנע הענט ציטערן — שעם זיך ניט, זײַ זיך מודה. איכ׳ל פֿונאַנדערוויקלען אַליין. כ׳האָב אַ גוטן זכּרון ווײַל כ׳האָב ניט קיין כּוח צו פֿאַרגעסן. איך זע, דו שאָקלסט צו מיט דער מאָכיקער טשופּרינע. דו גיסט מיר איבער דעם כּבֿוד. אַ דאַנק. אָט וויקל איך פֿונאַנדער די אַלטע מגילה:

... פֿון אַלע געוועזענע און קומעדיקע נעכט איז אונדז געבליבן איין ווינטערנאַכט. צוזאַמען מיט אונדז, איז די ווינטערנאַכט אַרומגעצוימט מיט עלעקטרישע רידלען. אָבער זי, די כּלומרשט געטרײַע ווינטערנאַכט, וועט באַגינען באַלד נעלם ווערן, בעת מיט אונדז וועלן די רידלען אָנקאָרמען די הונגעריקע מײַלער פֿון דער ערד.

אײַנגעהילט אין שנייהעמדער, ליגן מיר אין אַ פּראָסטיקן קאַלכאויוון. קיינעם איז ניט קאַלט. און דעם קינד, צוגעפֿרוירן צו דער מאַמעס ברוסטנאָפּל, איז אַוודאי ניט קאַלט. און די שטערן שמייכלען. זענען צופֿרידן וואָס מע פֿירט זיי ניט שיסן.

פּלוצעם — אַ באַוועגעניש פֿון מירמלנע געביינען: עס אַנטפּלעקט זיך אַ גואל מיט אַ זעקעלע ציאַנקאַלי! ער איז אויך אײַנגעהילט אין אַ שנייהעמד און זײַן אָטעם — ווי בײַם שלײַפֿן אַ מעסער.

די שטערן שמייכלען. זענען צופֿרידן וואָס מע פֿירט זיי ניט שיסן. אָבער מיר, די אויסדערוויילטע שטערן אויף דער ערד, זענען די אייבערשטע ניט מקנא. מקנא זענען מיר בלויז די גליקלעכע צווישן אונדז, די געבוירענע אין זײַדענע העמדלער, וואָס האָבן אויסבאַהאַלטן אַ רינגל, אַן איידלשטיין און בלויז מיט זייער כּישוף קאָנען די נאָכלעבעדיקע אײַנהאַנדלען, אַרויסבעטלען אַ פּאָרציע טויט בײַם הענדלער מיט ציאַנקאַלי.

עס ציִען זיך צען-רעריקע אײַזיקע מנורות:

— דערבאַרעם זיך, אַ לעק, אַ קרישל...

— אַבי ניט פֿאַרשעמט ווערן בײַם בליאַסק פֿון באַגינען...

— גוטער מענטש, בלויז פֿאַר מײַן שוועלבעלע...

— איך האָב געשפּילט מיט דײַן טאַטן אין שאָך...

— לופּוס, ראַטעווע מיך פֿון לעבן, כ׳וועל מיט דיר חתונה האָבן אויף יענער-וועלט...

אָבער לופּוס צעטיילט ניט זײַן סחורה אומזיסט. פֿאַראַן אַ פּרײַז און דער פּרײַז ווערט אַלץ העכער. און וואָס ווינציקער ציאַנקאַלי — אַלץ מער איידלשטיינער. און ער זעט אויס, לופּוס, ווי אַ באָק וואָס האָט צעריסן אַ וואָלף!

ה

די דריטע רויכטענצערין קרײַזלט זיך אַרויס פֿון זײַן ליולקע. זי איז מסוכּן שוואַרץ און אַ פֿינקלענדיק שנירל אַרום די לענדן. זי קלאַפּט צו מיט קאַסטאַניעטן. און אפֿשר קלאַפּן עס אַזוי מײַנע שלייפֿן?

לופּוס דערהערט מײַנע געדאַנקען און ער האַקט זיי איבער:

my waistcoat, it's quite another door I should have barricaded and with another key. So here I am at your mercy."

"And I at yours." The two glowworms winked in the middle of the clump of dried moss. "Now that you know I'm Lupus the Cyanide Merchant and through which door I slipped into your four walls, I can put my cards on the table."

Aside from the stool I'm riding on, as far as I remember, there never was another stool in my study. But nothing is as illogical as logic: I see and hear Lupus moving closer to me and tapping his pipe against the foot of the nonexistent chair to knock out the ashes. A spark leaps out of his pipe and, with a pungent nip, dies on the tip of my tongue. Lupus stuffs his pipe and puffs out a new smoke dancer:

"The secret of my strength and my weakness is that I have spent my life not agreeing with myself. But the present hour is different from all my other hours stitched together: you have my full agreement to give me back non-life. I am going to put it in black and white and sign it. I will add a codicil: you will be my only heir."

Although my tongue was nipped, the words don't succumb, they rebel:

"Lupus, my guest, before I accept or reject your request, we must unfurl an old scroll. If your hands tremble, don't be ashamed, admit it. I will unfurl the scroll myself. I have a good memory because I don't have the strength to forget. I see you nod your mossy hair. You yield the honor to me. Thank you. I unfurl the old scroll:

Of all the nights past and to come, we have one winter night left. Together with us, the winter night is fenced with electric shovels. But the winter night, loyal as it were, will disappear with the dawn, while the shovels will fling us as fodder to the ravenous maws of the earth.

Wrapped in our snow shirts, we lie in an icy lime kiln. No one is cold. And the child, frozen to its mother's breast, is certainly not cold. The stars are smiling. Delighted to escape the firing squad.

Suddenly, a shudder among the marble skeletons: a savior appears, bearing a pouch of cyanide! He too is wrapped in a snow shirt and his breath — a honed knife.

The stars are smiling. Delighted to escape the firing squad. But we, the chosen stars of the earth, don't envy those of heaven. We envy only the fortunate among us, those born in silk shirts who hid a ring or a jewel and can still use their power to trade or beg a portion of death from the Cyanide Merchant.

Ice chandeliers stretch their ten branches:

"For pity's sake, a thin slice, a crumb . . ."

"So dawn will not shame me . . ."

"Good man, just for my little birdie . . ."

"I played chess with your father . . ."

"Lupus, save me from life, I'll marry you in the other world . . ."

But Lupus doesn't distribute his merchandise for nothing. There is a price and the price grows higher and higher. And the less cyanide is left, the more precious stones you need for it. And he has a certain manner, Lupus, the manner of a billygoat who has just torn a wolf to pieces!

V

The third dancer escapes in coils from his pipe. She is dreadfully black, a sparkling necklace around her waist. She taps castanets. Or perhaps it's my temples tapping like this?

Lupus catches the thread of my thoughts and cuts it:

"You unfurled a genuine scroll. All we've just seen is as real as your charred tongue. The soul would have left me long ago but it is fastened to me with long nails. Nevertheless, you didn't notice everything: *who* took cyanide first that winter night? Me — Lupus! But in my veins there flowed an even more violent poison that mocked the cyanide. It was then, only then, that I became the Cyanide Merchant: let others too be persuaded that death had become as meek as a lamb, that the poison flowing in their own veins was stronger. That was the last consolation. Poor creature, are you seeking a reason for all that? As soon as you find a reason, you lose your reason."

"But why didn't you offer poison to the poor, those bereft of everything? Why did you trade it only for precious stones?"

"I didn't want those holy rings, those jewels, to end up in the executioners' pockets. Later, I threw them over the hedge of shovels into the abyss."

"Where, Lupus, in that icy lime kiln, where did you get cyanide?"

"I pinched it from my father's pharmacy and hid it on my body through all the tribulations. The poison delivered my father right at the start. The cyanide was then still stronger than the red poison in our veins."

"And who was that woman who begged you to save her life?"

"Amalia. A student. My beloved. My god. But God is too far away to betray."

"Lupus, I believe your commentary on the scroll. I had seen a lot, I hadn't seen it all. Both of us are incredible errors of that winter night. The meaning of my survival, however, is not to take life; and if you were the object of my hatred, my hatred has now evaporated like the cyanide of that winter night. Let's drink *l'chaim,* to life. Taking life isn't in my power as creator . . ."

— האָסט פֿונאַנדערגעוויקלט אַ וואָרע מגילה. אַלץ וואָס מיר האָבן איצטער געזען איז ממשותדיק ווי דײַן אָפּגעבריטע צונג. עס וואָלט שוין לאַנג זיך אָפּגעריסן פֿון מיר די נשמה, נאָר זי איז צוגעשלאָגן מיט לאַנגע טשוועקעס. פֿון דעסטוועגן האָסטו ניט אַלץ דערזען; ווער האָט אײַנגענומען ציאַנקאַלי דער ערשטער אין יענער ווינטער־נאַכט? איר — לופוס! נאָר אין מײַנע אָדערן האָט געריזלט אַ שטאַרקערער סם, וואָס האָט זיך אויסגעלאַכט פֿון דעם דאָזיקן. און יעמאָלט, ערשט יעמאָלט בין איך געוואָרן דער הענדלער מיט ציאַנ־קאַלי: זאָלן זיך אויך איבערצײַגן אַנדערע, אַז דער טויט איז געוואָרן שוואַך ווי אַ לעמעשקע, אַז דער סם אין די אָדערן איז מאַכטיקער. דאָס איז געווען די לעצטע טרייסט. מענטש איינער, דו זוכסט דערפֿון דעם זינען? קוים וועסטן געפֿינען דעם זינען — וועסטו פֿאַרלירן דעם זינען.

— אַלמאַי האָסטו ניט געשאָנקען דעם סם פֿאַר די אָרעמע, די גאָרנישט־האָבנדיקע און בלויז מיט אַן איידלשטיין האָט מען אים געקאָנט בײַ דיר אײַנהאַנדלען?

— כ׳האָב ניט געוואָלט אַז די הייליקע רינגען, די איידלשטיינער זאָלן אַרײַנפֿאַלן צום תּלין אין קעשענע. כ׳האָב זיי שפּעטער אַריבער־געשלײַדערט איבערן צוים פֿון די רידלען, אין תּהום אַרײַן.

— פֿון וואַנען, לופוס, קומט צו דיר אין פּראָסטיקן קאַלכאויוון ציאַנקאַלי?

— כ׳האָב עס אַרויסגעצויגן פֿון מײַן טאַטנס אַפּטייק און אויס־באַהאַלטן אויף מײַן לײַב אין אַלע ראַנגלענישן. דעם טאַטן האָט דער סם אויסגעלייזט גלײַך בײַם אָנהייב. דעמאָלט איז נאָך דער ציאַנקאַלי געווען שטאַרקער פֿונעם רויטן סם אין די אָדערן.

— און ווער איז די פֿרוי וואָס האָט זיך געבעטן דו זאָלסט זי ראַטעווען פֿון לעבן?

— עמאַליאַ. אַ סטודענטקע. מײַן געליבטע. מײַן גאָט. נאָר גאָט איז צו ווײַט ער זאָל פֿאַרראַטן.

— לופוס, איך גלייב דײַן פּירוש צו דער מגילה. כ׳האָב אַ סך געזען אָבער ניט אַלץ דערזען. מיר זענען בײדע אויסטערלישע טעותן פֿון יענער ווינטערנאַכט. דער זינען פֿון מײַן לעבן־בלײַבן איז אָבער ניט צו אַנטלעבן; און אויב דו ביסט געווען דער אָביעקט פֿון מײַן שׂינאה, איז די שׂינאה אַצינד אויסגעוועפּט געוואָרן ווי דער ציאַנקאַלי אין יענער ווינטערנאַכט. לאָמיר אויסטרינקען אַ לחיים! צו אַנטלעבן איז ניט אין מײַן קינסטלערישן כּוח...

ו

כ׳בין אַוועק ברענגען אַ שליוואָוויץ און צוויי גלעזלעך. אַז כ׳האָב זיך אומגעקערט איז לופוס ניט מער געווען. אויף אַ מאַרגינעס פֿון מײַנעם אַ כּתבֿ־יד האָט נאָך געשלאָגן אַ פּאַרע פֿון זײַנע געצוקטע אותיות: „כ׳האָב געמיינט, ביסט קליגער. וועסט מיך בעסער פֿאַר־שטיין און דערנענטערן די באַגעגעניש מיט עמאַליאַ. דאָרטן וועל איך שוין מאַכן דעם אמתן לחיים‟.

דער קנויט פֿון לעמפּל האָט אויסגעטרונקען די לעצטע טראָפּנס קעראָסין און די נאַכטזון אויפֿן פּאַרמעט פֿון באַלקן האָט זיך איבער־געברענט אין אַ קרײַז פֿון אַש. נאָר אַן אַנדער קנויט, אַן אָקערשט אָנגעצונדענער און ביזן האַלדז אין אַ ים קעראָסין, האָט דורך די לאָדנשפּאַלטן צווישן ערד און הימל אַרײַנגעבריליאַנטעוועט אַ מילדן גוט־מאָרגן.

1975

VI

I went to get some slivovitz and two glasses. When I returned, Lupus was no longer there. In the margin of one of my manuscripts still rose the mist of his curlicues: "I thought you were wiser. That you would understand me better and hasten my meeting with Amalia. Only there will I really be able to drink to life."

The wick of the lamp had drunk the kerosene to the last drops and the nocturnal sun on the parchment of the ceiling had consumed itself entirely, leaving only a halo of ash. But another wick which had just been lit, bathing up to its neck in an ocean of kerosene, pierced the diamond sparkle of a mild goodmorning through the cracks of the shutters between heaven and earth.

1975

דאָרטן ווו עס נעכטיקן די שטערן

אינעם קליינעם אָפּגעזומערטן פּאַרק שווײַגן מיר ביידע, איך און דער זונפֿאַרגאַנג. וואַרהאַפֿטיק, אונדזער שווײַגן אויף דער הינקעדיקער באַנק האָט זיך ערשט אָנגעהויבן און שוין קלײַבט ער זיך, דער זונפֿאַרגאַנג, אין וועג אַרײַן. בלײַב נאָך, פֿרײַנד מײַנער, וואָס איז די אײַלעניש? איז דיר אײַנגענעמער צו זינקען אין ים? די הײַפֿיש וועלן דיך דאָרטן צעטרייבערן און אויף דײַן גילדענעם סקעלעט וועלן קאָראַלן אויסבויען אַ מעטראָפּאָליע.

איך לאָז אַרײַן אין זײַן קאָסמישן פֿלייש די ציינער. וויל אים צוריקהאַלטן. אונדזער שווײַגן זאָל כאָטש ענדיקן דעם ערשטן קאַפּיטל. נאָר אַנשטאָט אים צוריקהאַלטן, אים ראַטעווען פֿון זינקען אין ים, בײַס איך אָפּ זיך אַ שפּיצעלע פֿון דער צונג, און ס׳ווערט מיר שווערער צו שווײַגן.

פֿון די מאַנדלביימער פֿאַלן אַרונטער העגנעגנדיקע פֿונקען. אַ פֿויגל מיט אַ טרויערקרוין און שוואַרצאַפּלדיקע פֿעדערלעך קערט זיך אום פֿון אַ לוויה. און אָט בין איך ווידער זאַלבענאַנד: אַנשטאָט זונפֿאַרגאַנג יאַוועט זיך פֿון דער פּורפּלנער אַלעע אַ פֿרוי און מאָסטעט זיך אײַן לעבן מיר אויף דער באַנק. — ״אַ יונג-אַלט-געבוירענע״ — פּלאַפּלט אין מיר די אָפּגעביסענע צונג. — ״אַ יונג-אַלט-געבוירענע״.

— וואָלאָדיע, ווי קומסטו אַהער?

כ׳בין אַזוי וואָלאָדיע ווי כ׳בין דער קיניג פֿון פּאָרטוגאַל. נאָר פֿון וואַנען ווייס איך ווער איך בין? ״איך — דאָס איז אַן אַנדערער״ — דערמאָן איך זיך אַן אַרויסבליץ פֿון אַ פּאָעט. און איך שאָקל צו מיטן קאָפּ, ווי דער פֿויגל וואָס האָט זיך אומגעקערט פֿון אַ לוויה און אַצינד הוידעט ער זיך אויף אַ צווײַג מיר אַנטקעגן:

— יאָ, מײַן ליבהאַרציקע, דו האָסט געטראָפֿן...

— דו לעבסט? וווּנדער-איבער-וווּנדער! ווי אַזוי קאָנסטו לעבן, אַז דײַן איין-און-איינציקע נשמה איז ניטאָ מער אין דײַן קאָפּ? — שווײַגט זי מיר אַרײַן אין לינקן אויער מיט אַ קיצלעניש פֿון אַ האָריקער זאַנג.

— איך לעב שוין אַזוי פֿון זינט מײַן געבוירן ווערן און אפֿשר נאָך לענגער און קיינער האָט מיר ביז הײַנט ניט געוואָרפֿן אין פּנים אַזאַ גט. אמת, כ׳האָב זי קיין מאָל ניט געזען, די נשמה מײַנע, און דאָך קען איך שווערן: זי איז גוט אין מיר פֿאַרגראָבן און קיין שום ראַפֿינירטער נשמה-גנבֿ האָט זי דערווײַלע ניט אַרויסגעגנבֿעט.

— ניטע, ניטע! — פֿאַרזיגלט זי מיט אירע אומבאַקאַנטע פֿינגער, וואָס האָבן דעם ריח פֿון צימרינג, מײַנע ליפּן. — דערוועג זיך ניט צו שווערן. אַ פֿאַלשע קאַפּויערדיקע שבֿועה, די אַ זינד איז דער אַלמעכטיקער ניט מוחל. ד ו האָסט זי טאָקע ניט געזען, א י ך — יאָ.

— ווען און ווו האָסטו זי געזען? — בלאָז איך אַהער און אַהין צווישן אירע צימרינגדיקע פֿינגער, און דאָס דערמאָנט מיך מײַן שפּילן קינדווײַז אויף אַ מויל-האַרמאָשקע.

— ווערסט נאָך באַלד פֿרעגן ווי איך הייס. — באַפֿרײַט זי גנעדיק מײַנע ליפּן.

— האָב קיין פֿאַראיבל ניט, איך פֿרעג ש ו י ן. דער זכּרון מײַנער האָט לעצטנס אָנגעהויבן הינקען, ווי אַ פֿערד וואָס האָט פֿאַרלוירן אַ פּאָדקעווע.

— לילי, לילי די בלאָנדע. אַזאַ פֿרוי און אַזאַ נאָמען האָסטו ניט געטאָרט פֿאַרגעסן. — און זי טוט אַ לייג איר קאָפּ אויף מײַנע קני, מיטן צורקעלע אַרויף, איך זאָל זיך בעסער דערמאָנען.

און ווידער וואָלט איך שווערן: אַזאַ פּנים זע איך צום ערשטן מאָל. דער נאָמען איז מיר אויך פֿרעמד: לילי די בלאָנדע... אַפֿילו אין האַלב-טונקל פֿון אויסגעלאָשענעם פּאַרק איז מיר לײַכט צו איבערצײַגן זיך, אַז די פֿאַרשווינטע איז אַזוי בלאָנד ווי אַ קראָ איז בלאָנד. <u>גענוג אַז איך האָב כּוח פֿאַרן אמת, דאַרף איך נאָך האָבן כּוח פֿאַרן שקר</u>? פֿון דעסטוועגן צעשווײַג איך וואָס איך וויל זאָגן. דער נײַגער מאַניעט — אַ שײַנטורעם פֿאַר בלאָנדזשענדיקע מחשבֿות. און איך טו ווידער אַ שאָקל מיטן קאָפּ נאָכגיביק:

— איך דערמאָן זיך, לילי, איך דערמאָן זיך.

— נו, גאָט צו דאַנקען. אַבי דער זכּרון איז קיין פֿערד ניט. און איצטער, וואָלאָדיע, וועסטו הערן ווען און ווו כ׳האָב די נשמה געזען און וואָס מיט מיר און מיט אונדז ביידן איז פֿאַרגעקומען.

זאָל זײַן וואָלאָדיע, זאָל זײַן באָטשווינע, קלער איך. קיין ספֿק ניט, אַז לילי פֿאַרבײַט מיך דאָ מיט עמעצן. מילא, זאָל איר ווויל באַקומען די פֿאַרבײַטעניש. און דאָך איז מיר עפּעס קשה, וואָס מײַן דורכויס

Where the Stars Spend the Night

In the little park forsaken by summer, we were both silent, I and the setting sun. In truth, hardly had our silence on the rickety bench begun when the setting sun was ready to set out on his way. Linger a bit, my friend; why this haste? D . ou prefer to sink in the sea? The sharks will rip your flesh and, on your gilded skeleton, the coral will build a metropolis.

My teeth pierce his cosmic flesh. I want to hold onto him. At least let our silence finish its first chapter. But instead of holding onto him, preventing him from drowning himself in the sea, I slice my own tongue, and keeping silent becomes harder for me.

Sparks rain down from the almond trees. A bird crowned with mourning, in dark peacock feathers, returns from a funeral. And here I am again in a twosome: instead of the setting sun, a woman, emerged from the purple alley, settles down next to me on the bench. "A young-old-woman-from-birth," my sliced tongue prattles in me. "A young-old-woman-from-birth."

"Volodia, how did you turn up here?"

I am no more Volodia than I am the king of Portugal. But how do I know who I am? "I—it's somebody else," a poet's line comes into my head. And I nod like the bird returning from a funeral who is now perched on a branch opposite me:

"Yes, dear heart, you guessed . . ."

"You're alive? Marvel of marvels! But how can you live when your soul—your one and only—is no longer in your head?" her silence rustles in my left ear with the tickling of a velvety stem.

"This is how I've lived since my birth and maybe even longer and, up to now, no one has ever thrown that up to me. To tell you the truth, I've never seen my soul and yet I can swear to you that it is buried deep inside me and no cunning soul thief has yet succeeded in lifting it from me."

"Don't! Don't!" She seals my lips with her strange fingers wafting the perfume of cinnamon. "Don't dare swear. A false and perverse oath—that sin the Almighty won't forgive. *You*, you've never seen it, *I* have."

"When and where did you see it?" I ask her, breathing between her cinnamon fingers as I breathed into a harmonica in my childhood.

"Soon you'll ask me my name," she said condescendingly, liberating my lips.

"Don't blame me, I'm asking you *now*. My memory has started to limp lately, like a horse that's lost a shoe."

"Lili, Lili the Blond. That woman and that name—you didn't have the right to forget them."

All of a sudden, she puts her head on my lap, her pert little face turned toward me so I will remember better.

And I would swear again: I'm seeing that face for the first time. The name is also strange to me: Lili the Blond. Even in the twilight of the extinguished park, I easily convince myself that the woman is blond as a crow. Isn't it enough that I need all my strength for the truth, do I need it for the lie as well? Yet I silence what I want to say. Curiosity is twinkling—a beacon for wandering thoughts. Again I nod, consenting.

"I remember, Lili, I remember."

"God be praised. At least memory isn't a horse. Now, Volodia, you're going to hear when and where I saw your soul and what happened to both of us, you and me."

Call me Volodia, call me Tom, Dick, or Harry, Lili is clearly confusing me with somebody else. OK, let her enjoy it. Yet, something is bothering me: that my face—so totally mine, a mysterious manuscript on old parchment—can be confused for another. Would an art forger have reproduced my flesh portrait? Or perhaps, I think, Lili the Blond doesn't have all her wits? If she doesn't have all her wits—the wits have her. The shadow of a bird sings better than the bird himself.

"Begin, dear Lili, with the *when:* when was my soul revealed to you? Then the *where* will be clear. . ."

Her ruffled little head suddenly jumps off my lap and rises like a released

אייגן פּנים — אַ סודותדיקער כּתבֿ-יד אויף אַלטן פּאַרמעט — איז געניגט פֿאַרביטן צו ווערן. האָט אַ קונסטפֿעלשער נאָכגעשאַפֿן מײַן פֿלײשפּאָרטרעט ?

און אפֿשר, קלער איך, איז די בלאָנדע לילי ניט בײַ אירע געדאַנקען ? אויב זי איז ניט בײַ אירע געדאַנקען — זענען די געדאַנקען בײַ איר. אַ שאָטן פֿון אַ פֿויגל זינגט שענער ווי דער פֿויגל.

— הייב אָן, לילינקע, מיטן ו ו ע ן : ווען די נשמה מײַנע האָט זיך פֿאַר דיר אַנטפּלעקט, וועט שוין במילא קלערער זײַן דער ו ו ו ...

איר צעשויבערט קעפּעלע דערלאַנגט אַ שפּרונג פֿון מײַנע קני און גלײַכט זיך אויס ווי אַ פֿרײַ-געלאָזענע ספּרוזשינע. לילי טוליעט זיך צו מײַן אַקסל און אָרעמט מיך אַרום. אירע פֿיסלעך הענגען אַרונטער פֿון דער באַנק ווי בײַ אַ קאַרליק :

— כ'האָב די צײַט ניט אַנגעסיליעט אויף אַ שנירל. אירע פּערל, מישטיינס געזאָגט, קאָן איך ניט אויסציילן. איך געדענק בלויז אַז דאָס איז פֿאָרגעקומען דעמאָלט, בעת די שטאָט איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שוואַרצן זייגער מיט אויסגעלייגטע ציפֿער-מענטשן אין אַ ריזיקן קרײַז. און אין קרײַז אַרום די ציפֿער-מענטשן האָט זיך געדרייט אַ פֿײַערדיקער ווײַזער און געשניטן, געשניטן.

דער טויט אין שטאָט איז אונדז ניט געווען מזלדיק. זענען מיר ביידע אַנטרונען אין וואַלד, אין זײַן גליווערדיקער טיפֿעניש. דער ווײַזער פֿונעם שוואַרצן זייגער האָט געשניטן אויך דאָרטן. זענען מיר ביידע אַנטרונען אין זײַן אונטערבאַוווסטזײַן, איך מיין — אין זײַנע האָריקע זומפּן, ווו דער ווײַזער האָט זיך בלויז אָפּגעשפּיגלט.

— לילי, גענוג אין מיר אַרײַנצושווײַגן. איך דערמאָן זיך ווי ס'וואָלט געווען הײַנט, ווי ס'וואָלט געווען מאָרגן : מיר זענען ביידע אײַנגעזונקען אין צוויי באַזונדערע זומפּגריבער און גוף צו גוף האָט ניט געקאָנט זיך דערנענטערן. בלויז אונדזערע הענט האָבן זיך תאווהדיקע, רויטע, געצויגן קעגן איבער — אַ מעת-לעת נאָך אַ מעתלעת — —

— וואָלאָדיע, לאָז מיך ענדיקן : אויסגענאָגט האָט אונדזער ביידנס געביין דער הונגער און מיר זענען אַלץ ניט זאַט געוואָרן. מיר האָבן געגעסן פֿאַרסמטע קרײַטעכצער און רויגן פֿון זשאַבעס. און אין איינער אַ נאַכט — אַ כּלה-קלייד האָט געשאָרכט איבער די זומפּן און זיי האָבן אָנגעהויבן פֿרירן — האָב איך דערזען, אַז די נשמה דײַנע שווימט אַרויס פֿון דײַן מויל און דערנענטערט זיך צו מײַנעם.

זי האָט געלויכטן העל בלוי ווי אַ סאַפּיר און איר גרייס און איר פֿאָרעם איז געווען ווי אַ טויביש אייעלע. דו ווייסט דאָך, טײַערער, דער הונגער האָט געקוואַקעט, אַ מויל האָט גרויסע אויגן, האָב איך זי אויפֿגעפֿרעסן.

— אַ דאַנק, לילי, האָסט גוט געטאָן, אַניט וואָלט זי אײַנגעזונקען אויף אייביק. איך וואָלט וועלן עולה-רגל-זײַן צו יענע זומפּן. ווו זענען זיי, אין וואָסער אָרטשאַפֿט קאָן איך זיי געפֿינען ?

— כ'וועל דיר געבן אַ צייכן : דאָרטן ווו עס נעכטיקן די שטערן ...

1975

spring. Lili snuggles up to my shoulder and hugs me. Her little feet dangle under the bench like a dwarf's:

"I didn't string time on a thread. Its pearls — forgive the expression — I can't count them. I only remember that it happened when the city was transformed into a black clock, with human figures spread out in a gigantic circle. And, in the circle, a fiery hand spun around the human figures, slicing, slicing."

Death in the city wasn't kind to us. Both of us escaped to the forest, into its icy depths. There too the hands of the black clock were slicing, slicing. We escaped into its subconscious — into its shaggy swamps where the hands were only reflected.

"Lili, stop pouring your silence into me. I remember as if it were today, as if it were tomorrow. We both foundered in two separated tomb-swamps where a body can't touch another body. Only our hands — red desires — reached out to each other, day after day."

"Volodia, let me finish: hunger sucked the marrow of our skeletons and yet we were not sated. We ate poison herbs and frog roe. And one night, a wedding gown rustled lightly over the swamps and they started freezing — then I saw your soul swimming out of your mouth and approaching mine. It gleamed with a luminous blue like a sapphire and, in shape and form, looked like a dove's egg. You know, my dear, hunger croaked, a mouth is greedy and I devoured it."

"Thank you, Lili, you did well; otherwise it would have foundered forever. I would like to go on a pilgrimage to those swamps. Where are they? In what latitudes can I find them?"

"I shall give you a sign: there, where the stars spend the night . . ."

1975

געטרײַע נאָדלען

א

צום יאָרצײַט פֿון זייער טאַטן, וואָס די וועלט האָט אים גערופֿן מאָנעסקע דער שנײַדער, זענען זיך צונויפֿגעפֿלויגן די צוויי ייִנגערע שוועסטער, צערטל און צירעלע בײַ זייער עלטערער שוועסטער וואָס איר נאָמען איז טיליע, אין איר אָפּגעזונדערטן און צעגריזשעטן טורעמל בײַם ים.

טיליע די עלטערע פֿון די דרײַ שוועסטער, מע קאָן זאָגן: די עלטסטע, מע קאָן זאָגן: די לעבעדיקסטע, וווינט שוין דאָ אינעם טורעמל בײַם ים פֿון זינט איר גליק איז דערטרונקען געוואָרן.

דאָס איז געשען בײַם אויסצאַנק פֿון איר מיידלשאַפֿט, ווען די ערשטע גרויע האָר האָט זיך געיאַוועט אין צעשפּאָלטענעם שפּיגל, ווי אַ ניט-געבעטענער קרובֿ.

דאָס איז געשען אין דער גאָר אַלטער צײַט, ווען זי האָט אַהער אַריבערגעוואַנדערט פֿון איר היים אין דער ליטע; אַ צײַט, וואָס מענטשן רופֿן זי אַצינד: פֿאַרן מבול.

טיליע האָט אַהער אַריבערגעוואַנדערט צוזאַמען מיטן צעשפּאָלטענעם שפּיגל.

ווי אַזוי טיליע איז געוווּר געוואָרן דעם טאָג אָדער די נאַכט פֿון איר טאַטנס פֿאַרלענד, איז פֿאַרן מחבר אָדער עדות פֿון דער אָ מעשׂה אַ רעטעניש. פֿון יענער אָרטשאַפֿט אין דער ליטע איז ניט געבליבן אַ שטיין אויף אַ שטיין, אַ מענטש אויף אַ מענטש. אויב ס'איז יאָ עמעץ געבליבן, האָט זי מורא אַזאַ צו באַגעגענען. און די צוויי ייִנגערע שוועסטער, צערטל און צירעלע, וואָס דער צורר האָט זיי פֿאַרטריבן אין אַ שחיטה-שטאָט מיט זייער טאַטן אין איינעם, האָבן ניט געקאָנט און אפֿשר ניט געוואָלט איר דערציילן מער פּרטים.

דער מחבר אָדער עדות פֿון דער אָ מעשׂה איז אַפֿילו נוטה צו גלייבן, אַז ער אַליין, מאָנעסקע דער שנײַדער, האָט עס אַרײַנגעסודעט זײַן עלטסטער טאָכטער דעם טאָג אָדער די נאַכט פֿון זײַן יאָרצײַט.

ב

די צוויי שוועסטער צערטל און צירעלע האָבן זיך באַוויזן אין וועלבונג פֿון טורעמל. מע האָט געקאָנט מיינען: צוויי גרויע, צעפּלאָשעטע מעוועס. טיליע האָט זיך מיט זיי צעקושט און ווערליק איר מינע איז געווען קענטיק, אַז די ליפּן און באַקן זייערע זענען געזאַלצענע.

אין אַ נישע פֿון צונויפֿגעוואַקסענע און מיט אָדערן פֿון שטרוי אָדורכגעקנאָטענע ציגל, האָט זיך געשמאָלצן אַ הויכע, וועקסענע יאָרצײַטליכט: אַ ירושה פֿון זונפֿאַרגאַנג.

— קינדערלעך, פֿאַרגעסט ניט: איר זײַט בײַ זיך אין דער היים — האָט זי געשמייכלט מאַמעדיק צו אירע געסט. און בעת-מעשׂה האָט זיך טיליע דערמאָנט, אַז אויך דאָרטן, אין דער שנײַדערשער היים, פֿלעגט זי ליב האָבן אָנצורופֿן אירע ייִנגערע שוועסטער: קינדערלעך. און אַ שמייכל האָט זיך אָפּגעשיילט פֿון איר פֿאַרזיקנהטן פּנים, ווי שאָלעכץ פֿון אַ ציבעלע.

הינטער אַ פֿענצטערל, געשמידט אין קראַטעס, האָט געשליפֿן דער ים זײַנע כוואַליעס און גאָר ווײַט, בײַם האָריזאָנט פֿון האָריזאָנט, האָט זיך געטרונקען אַ ברענענדיקע האַנט און זי האָט ניט געהאַט אָן וואָס, אָן וועמען זיך אָנצוכאַפּן.

— קינדערלעך, איר זײַט אַוודאי הונגעריק, מיר'ן עסן וועטשערע — האָט זי געהאָלפֿן אירע שוועסטער זיך אײַנמאָסטען אויף די אַלט-פֿרענקישע, צעפֿאָרענע שטולן פֿון ביידע זײַטן טיש, איינע אַנטקעגן דער אַנדערער. — איך האָב צוגעגרייט פֿאַר אײַך אַ מאכל וואָס איר האָט שוין לאַנג ניט געהאַט אין מויל: די אמתע קאַרטאָפֿל מיט פּעלצלעך.

נאָר צערטל און צירעלע האָבן זיך איבערגעפֿינטלט מיט שאַלקהאַפֿטיקע אייגעלעך און צוליב עפּעס אַ סיבה האָבן ביידע זיך געזעצט בײַ איין זײַט פֿונעם טיש, איינע לעבן דער צווייטער.

בײַם אַראָפּציִען די פּעלצלעך האָט געשלאָגן פֿון די קאַרטאָפֿל אַ וועלפֿישע פּאַרע. צערטל האָט זיי געשלונגען ווי זי וואָלט קומען פֿון הונגערלאַנד.

— טילינקע, ביסט געווען און געבליבן אַ קינסטלערין. אַזאַ טײַערן טעם ניט געשפּירט שוין אַ שאָק מיט יאָרן.

צירעלע האָט זיך קוים צוגערירט צו די שיסלען:

— כ'בין שוין זאַט פֿון זינט איך בין הונגעריק...

אויך טיליע האָט קוים טועם געווען. בײַם צוגרייטן די סעודה איז פֿאַרגאַנגען איר אַפּעטיט. זי האָט אין דרײַ באָקאַלן אַרײַנגעפּליושקעט ווײַן און מיט אַ פֿאַרנייג צו די שוועסטער — געזויגן און אויסגעזויגן איר באָקאַל ביזן דנאָ.

Faithful Needles

I

For the *yortsayt* of their father, known to the world as Moneske the Tailor, the two younger sisters, Tzertl and Tzirele, rushed to their older sister Tilye in her solitary and weatherbeaten turret on the seashore.

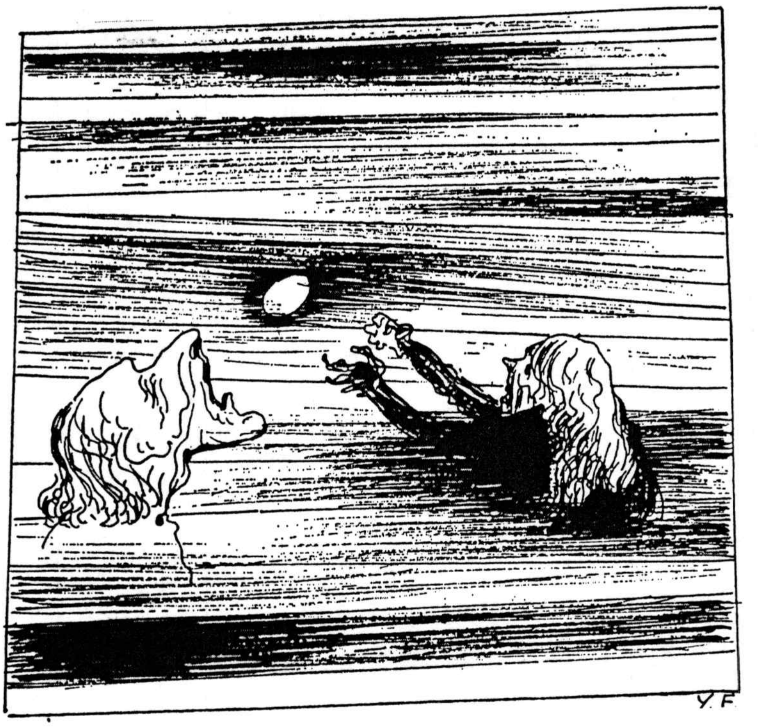

Yonia Fain, illustration to "Where the Stars Spend the Night."

Tilye, the oldest of the three sisters—you might say the oldest, you might say the liveliest—had lived in that turret at the seashore ever since her happiness had drowned.

That happened when her girlhood flickered out and, in the cracked mirror, the first white hair—an uninvited relative—appeared.

That happened in ancient times when, coming from her home in Lithuania, she wound up here. Times people now call before the Flood.

Tilye had wound up in this place along with the cracked mirror.

How Tilye had found out about the day, or the night, of her father's end remains a mystery for the author or witness of this story. For, in those regions of Lithuania, not a single stone remains intact, nor a human being.

And even if somebody did survive, she would have been afraid to meet him. As for her two younger sisters, Tzertl and Tzirele, who had wound up with their father in a Slaughter City, they couldn't or, perhaps, wouldn't give her any more details.

The author or witness of this story is even inclined to think it was Moneske the Tailor himself who had whispered to his oldest daughter the day or the night of his *yortsayt*.

II

The two sisters, Tzertl and Tzirele, appeared under the vault of the turret. They looked like two scared gray seagulls. Tilye kissed them and, by her expression, you could see that her sisters' lips and cheeks tasted of salt.

In a niche of bricks grown into one another, shot through with veins of straw, sputtered a tall, waxen *yortsayt* candle, legacy of the sunset.

"Remember, children, you're at home here," she smiled maternally at her guests. And she remembered that there, too, in the tailor's house, she had liked to call her younger sisters "children." A smile was peeled off her aged face like the skin of an onion.

Behind the iron bars of a little window, the sea polished its waves and, far far away, on the horizon of the horizon, a fiery hand drowned, not finding anything or anyone to grasp.

"Children, you must be hungry, we're going to eat supper," said Tilye, helping her sisters fit into old rickety chairs on either side of the table, facing one another. "I've ..de a nice little meal for you like you haven't tasted in a long time: honest-to-God potatoes in their skins."

But Tzertl and Tzirele exchanged a mischievous wink and, for some reason, preferred to sit on the same side of the table, next to each other.

When their skins were taken off, a wolf's breath came from the potatoes. Tzertl devoured them as if she had come from the Land of Hunger.

"Tilinke, you always were an artist. It's been ages since I've savored such a delicious dish."

ג

געווען איז דאָס אַ וואָרע שיכּרות פֿונעם ווײַן, אָדער אַ שיכּרות פֿון דער יאָרצײַטליכט, נאָר טיליע האָט אויפֿגעוואַכט אַ דערשראָקענע, צי די שוועסטער האָבן פֿריִער ניט אַרויסגעגנבֿעט איר חלום. אירע ביסטרע אויגן האָבן זיי אַרומגעטאַפּט קעגן איבער:

— קינדערלעך, ס'איז הײַנט יאָרצײַט נאָך אונדזער טאַטן. כ'האָב אײַך אַרויסגערופֿן, ליבינקע, פֿון זייער ווײַט מיר זאָלן אים אָפּגעבן כּבֿוד, זיך דערציילן דערמאָנענישן. אמת, מיר זענען דרײַ שוועסטער, אָבער קיין דרײַ טאַטעס האָבן מיר ניט געהאַט. לאָמיר אים אַרויסווײַזן אונדזער ליבשאַפֿט.

צערטל האָט אַ פֿלאַטער געטאָן, אַ פֿלאַטער פֿון שאָרכנדיקן זײַד:

— ער איז געווען אַ פֿריילעך-מאַכער, אונדזער טאַטע. האָט ליב געהאַט אָפּצוטאָן שטיקלעך. כ'בין יעמאָלט נאָך געווען אַ מיידעלע, אָבער כ'געדענק ווי אַ בריטשקע האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אונדזער טויער און דער צעדרייטער זונדל פֿונעם פּאַן גינטילאָ, דער פּריץ פֿון קאַלוואַריע, איז אַרײַן אין שטוב. ער האָט אויסגעזען ווי אַ בלייכער ווילדוווקס אַרויסגעוואַקסן פֿון אַ קעלער. דער פּאַן גינטילאָ האָט עס געשיקט זײַן תּכשיט, דער טאַטע זאָל אים אויפֿנייען אַ גאַרניטער. דער טאַטע האָט פֿאַרקוועטשט אַן אייגל, אים אָפּגעמאָסטן, און געהייסן אים לייגן זיך אויף דער ערד און אויסציִען די הענט און די קאָפּיטעס. און ווען יענער האָט אַזוי געטאָן האָט אים דער טאַטע אַרומגעצייכנט מיט אַ שטיקל קרײַד: אַראָפּגענומען אַ מאָס פֿאַרן גאַרניטער.

צירעלע האָט געטאָן אַ האַלבן לאַך, בײַם צווייטן האַלבן האָט זי חרטה געהאַט:

— אַז דער גאַרניטער איז אַרויס פֿון טאַטנס נאָדל, איז ער פֿון דעסטוועגן געלעגן אויפֿן באָלץ ווי אויסגעגאָסן. דער יאַשנע-פּאַניע פֿון קאַלוואַריע, דער אַלטער גינטילאָ, איז אַליין שפּעטער צו אונדז אַראָפּגעקומען סײַ צו באַצאָלן דעם טאַטן און סײַ אים צו דאַנקען.

פֿון טיליעס פּנימל האָט זיך ווידער אָפּגעשיילט אַ שמייכל:

— איר זײַט נאָך ביידע דעמאָלט געווען פּיזשיקלעך, ווייסט איר ניט אַלמאַי דער אַלטער פּריץ איז אַליין אַראָפּגעקומען דאַנקען דעם טאַטן. גינטילאָ האָט חושד געווען זײַן פּריצטע, אַז הינטער זײַן פּלייצע האָט זי אַ קאָכאַנעק. האָט אים דער טאַטע געגעבן אַ סגולה: נעמען אַ צונג פֿון אַ זשאַבע און אונטערלייגן דער פּריצטע, ווען זי שלאָפֿט, אונטער דער לינקער ברוסט, וועט זי אַלץ אויספּלוידערן. און אַזוי איז געשען.

די דרײַ שוועסטער זענען געוואָרן שוועסטערדיקער. צערטל און צירעלע האָבן זיך דערמאָנט אין זייערע באָקאַלן ווײַן און זיי אויפֿגעהויבן צו די געזאַלצענע ליפּן. זיי האָבן געוואָלט זאָגן לחיים, נאָר זיך געשעמט.

צערטל איז ראָז געוואָרן פֿון ערשטן זופּקעלע ווײַן. איר באָקאַל האָט זיך געדרייט אַנטקעגן טיליען, אין אַ קעסלגרוב פֿון שטילקייט. אַ צעשמאָלצענער בליץ האָט זיך געמיניעט פֿון אינעווייניק:

— ווער געדענקט פֿון אײַך ווי מאָנעסקע דער שנײַדער, אונדזער טאַטע, איז אַ שדכן געוואָרן, האָט באַנייט און באַקליידט אָן אַ גראָשן געלט יתומים און יתומות און זיי געפֿירט צו דער חופּה?

— איך! — האָט ווילמיידלעריש אויסגערופֿן צירעלע. — איך געדענק אַפֿילו אַז אויף איינער אַזאַ שׂימחה האָט זיך דער טאַטע אויסגעפּוצט אין אַ צילינדער און געקאָרמעט די מחותּנים און חתן-כּלה מיט גראַמען. יאָ, ער איז געווען אַ פֿריילעך-מאַכער, נאָר פֿאַר וואָס האָט ער ניט געפֿירט צו דער חופּה אונדז, מיר זײַנען דאָך אויך געווען יתומות?

טיליע האָט אַ קלאַפּ געטאָן אין טיש מיטן ביינערנעם גאָפּל פֿון אירע פֿינגער:

— צירעלע, ביסט דאָך אַנטלאָפֿן צום סטודענט מיטן פֿירשפּיציקן ווײַסן היטל, וואָסערע טענות קאָנסטו האָבן צום טאַטן? און דו, צערטל, האָסט זיך אויך געלייגט פֿייגעלעך אין בוזעם, נאָר די פֿייגעלעך האָבן באַלד אויפֿגעהערט צו זינגען. און איך בין דען געווען בעסער? האָב געמוזט איינס-צוויי נעלם ווערן, אַניט וואָלט איך פֿאַרפֿוילט געוואָרן אין אַ טורמע. די נאָדלען זענען אים געווען געטרײַער פֿון זײַנע טעכטער.

דאָ האָבן זיך די אַלע דרײַ פֿונאַנדערגעוויינט, עלעהיי די נאָדלען וואָס טיליע האָט זיי דערמאָנט וואָלטן זיך אַצינד אײַנגעשטאָכן אין זייערע הערצער. דאָס געוויין פֿון דער עלטסטער שוועסטער איז געווען, קאָן מען זאָגן, אַ מענטשיש געוויין, דערקעגן דאָס געוויין פֿון די צוויי יִנגערע האָט זיך זאַלציק איבערגערופֿן מיט דער מוזיק פֿון ים, וואָס האָט כּסדר זיך דערווײַטערט פֿונעם טורעמל און זיך צו אים דערנענטערט. זיך דערווײַטערט און דערנענטערט.

צערטל האָט זיך די ערשטע באַרויִקט און האָט אָפּגעשאָקלט פֿון די וויִעס דעם הענגענדיקן שוים:

As for Tzirele, she barely touched her plate.

"I've been full ever since I've been hungry."

Tilye hardly ate either. While preparing the meal, her appetite had disappeared. She poured wine into three goblets and, bowing to her sisters, drained her glass to the last drop.

III

Either they were drunk with wine or from the *yortsayt* candle. Tilye awoke, fearing her sisters had stolen her dream. Her frantic eyes groped for them:

"Children, today is our father's *yortsayt*. I have sent for you, my dears, from far away, to honor him and to tell one another our memories. It's true we're three sisters but we didn't have three fathers. Let us show him our love."

Tzertl shuddered, a shudder of rustling silk:

"He was a gay blade, our father. He loved to play tricks. I was still a little girl at the time but I remember one day a carriage stopped at our door and the mixed-up son of Lord Guintillo, the baron of Kalvaria, came into our house. He looked like a pale white plant that had grown in a cellar. Lord Guintillo had sent his treasure of a son for papa to make him a suit. Papa squinted, took his measurements, and ordered him to lie down on the floor and stretch out his hands and paws. And when he did, papa drew his shape with a piece of chalk: that's how he measured for a suit."

Tzirele uttered a half-laugh, broken by regret:

"But when the suit emerged from papa's needle, it fit that fop like a glove. The Lord and Master of Kalvaria, old Guintillo himself, came to our house later on to pay papa and to thank him."

Another smile peeled off Tilye's face:

"You were only babies then both of you, you don't know why the old baron took the trouble to come in person to thank papa. In fact, Guintillo suspected his lady of having a lover behind his back. Papa gave him a recipe. Take the tongue of a toad and put it under the lady's left breast as she slept. She would spill everything. And that's just what happened."

The three sisters grew closer. Tzertl and Tzirele remembered their goblets of wine and raised them to their salty lips. They wanted to say "l'chaim, to life," but were ashamed.

Tzertl flushed from the first sip. Her goblet was spinning in Tilye's eyes in a whirlwind of silence. A melted flash shimmered in it:

"Which of you remembers how Moneske the Tailor, our father, became a matchmaker, sewing for and dressing orphans for nothing and leading them to the *khupa*?"

"I do!" Tzirele called out in a mischievous voice. "I even remember that, at one of those celebrations, papa was wearing a top hat and he fed the in-laws and the newlyweds on rhymes. Yes, he was the life of the party. But us, how come he didn't lead us to the *khupa*? Weren't we also orphans?"

Tilye rapped on the table with the bony fork of her fingers.

"Tzirele, you who ran off with a student in a pointed white hat, what do

Yonia Fain, illustration to "Faithful Needles."

you have against papa? And you, Tzertl, you too believed in the bluebird of happiness but the bird soon stopped singing. And am I any better? I had to disappear overnight so as not to rot in prison. His needles were more faithful to him than his own daughters."

— אָבער שפּעטער, ווען מיר האָבן זיך אויפֿגעזוכט אין דער שחיטה-שטאָט, בין איך און צירעלע אים געטרײַ געווען אַזוי ווי זײַנע לײַבלעכע נאָדלען. אפֿשר נאָך מער. אַ גאַנצענעם ווינטער האָבן מיר אויסבאַהאַלטן אונדזער טאַטן אויף אַ בוידעם, האָבן געוואַרעמט זײַנע פֿיס מיט אונדזערע אָטעמס, נאָר ס׳האָט ניט געהאָלפֿן: זיי זײַנען געווען געליימט.

— לאָמיר צוגעבן — האָט אַ שמוצער געטאָן צירעלע — אַז אויך אין דער באַהעלטעניש אויפֿן בוידעם איז דער געליימטער טאַטע נאָך אַלץ געווען אַ פֿריילעך-מאַכער. וועמען ער האָט פֿריילעך געמאַכט? זײַנע בוידעם-שכנים אין דער זעלביקער באַהעלטעניש. אונדזער טאַטע האָט בלויז צער געהאַט וואָס ער טאָר ניט לאַכן אויף אַ קול, אויף אַלע זײַנע קולות, אַז דאָס געלעכטער זאָל אַרײַן אין די אויערן פֿון דעם, וואָס צו אים האָט ער תּפֿילה געטאָן.

צערטל האָט זיך איבערגעבויגן איבערן שמאָלן טיש און אירע אויסגעשפּרייטע פֿליגל האָבן אַרומגענומען טיליעס אַקסלען:

— מיט זײַן פֿריילעך געמיט האָט ער אויך אויפֿגעמונטערט זײַנע געטרײַע נאָדלען, זיי זאָלן אין דער באַהעלטעניש, חלילה, ניט זשאַווערן. דעם אמת מוז איך אָבער דערציילן: ווען איך האָב געזען אונדזער טאַטן דעם לעצטינקן מאָל, איז ער אַזוי בלייך געוואָרן, אַז מיר האָט זיך געדאַכט: אונטער דער הויט זײַנער לויכטן תּכריכים.

ד

דאָס פֿלעמל פֿון דער יאָרצײַטליכט האָט זיך אַ הייב געטאָן און איז געוואָרן טאָפּל הויך. ניט אַנדערש: דאָס פֿלעמל האָט זיך אָקערשט געטרונקען, זיך געבאָרעט מיט וועקסענע כוואַליעס און האָט זיי גובֿר געווען און אַרויפֿגעשווומען אויבן.

ס׳האָט זיך דערהערט אַ פֿײַף. טיליע איז אויך טאָפּל הויך געוואָרן: ווער פֿײַפֿט עס? דערנענטערט זיך צו איר אַ שיף? אָ ניין, דאָס האָט אויפֿגעזידט אין קיך דער בלויער טשײַניק. זי האָט גאָר פֿאַרגעסן אין אים. דערמאָנט ער זי אויף זײַן פֿײַף-לשון: פֿאַרטיק, מען קאָן טרינקען טיי.

די טייגלעזער — פֿול מיט וואַסערגאָלד. עס נייגן זיך אין זיי ציטרינענע זעגלען.

ווידער האָט זיך פֿון טיליעס פּנימל אַראָפּגעשיילט אַן איבער-געברענטער שמייכל:

— קינדערלעך, טרינקט, איך האָב אויפֿגעהיט פֿאַר אײַך אַ פּאָר קראָשקעס פֿאַרמלחמהדיקן צוקער, וואָס אַזוינס איז גאָר הײַנט ניט בנימצא. האַרטע ווי גראַניט, מע דאַרף האָבן צו זיי געזונטע ציין, ווי בײַ אַ מויז. און אַלץ דערפֿאַר, ווײַל אונדזער טאַטע האָט ליב געהאַט צו טרינקען טיי מיט אַ קראָשקע צוקער.

— הייס! — האָט זיך צערטל כּמו אָפּגעבריט איר צינגעלע אין האָלדז.

— קאַלט! — האָט אויסגערופֿן צירעלע, מיט אַ מינע ווי מע וואָלט אויסגעטראַכט אויף איר אַ מיאוסע זאַך.

איצטער איז טיליע זיי אַרײַנגעשווומען אין די אויגן פֿאָרשעריש:

— וואָס ווײַטער מען אַנטלויפֿט פֿון אַ בית-עלמין, אַלץ נענטער איז מען צו אַ צווייטן. איינע פֿון אײַך האָט פֿריִער אָנגעהויבן דערציילן וועגן אַ לעצטן מאָל. און וואָס איז געשען ד ע ר נ אָ ך מיטן טאַטן?

מ׳האָט פֿאַרנומען ווי ס׳דערנענטערט זיך צום ברעג אַ כוואַליע. צערטלס ליפּן זענען געוואָרן שוימיק:

— דער טאַטע האָט מיך פֿאַרשוואָרן, כ׳זאָל אים איבערלאָזן אויפֿן בוידעם, אין דער באַהעלטעניש; די געטרײַע נאָדלען, האָט ער געזאָגט, וועלן אים באַשיצן.

— אמת, אמת, — האָט מיטן זעלבן קול נאָכגעזונגען צירעלע. — דער טאַטע האָט מיך אויך פֿאַרשוואָרן, איך זאָל אים איבערלאָזן אויפֿן בוידעם און זיך ראַטעווען. אמת, אמת. נאָר אַז געטרײַע נאָדלען וועלן אים באַשיצן, האָב איך ניט געהערט. איך ווייס, טיליע, וואָס דו באַהאַלטסט אין די געדאַנקען. דו ווילסט אונדז פֿרעגן, צי מיר האָבן שטענדיק אַזוי געהאָרכט וואָס דער טאַטע האָט געבעטן. מעגסטו וויסן, טיליע, אַז ניין! איך בין טאַקע אַנטרונען דורך די וואַסער-קאַנאַלן, שוין אײַנגעשלונגען אַ וואַלד, נאָר כ׳האָב נ י ט געהאָרכט וואָס דער טאַטע האָט פֿאַרשוואָרן און צוריקגעוואָגלט צו דער שחיטה-שטאָט, צום געליימטן טאַטן. זעסט אַ רויט גריבעלע אין מײַן שטערן? בעתן וואָגלען צוריק האָט מיר אַ קוש געטאָן אַ קויל. אויך צערטל האָט געוואָלט זיך אומקערן צום בוידעם, נאָר ס׳געוויין פֿון אַ פּיצל קינד, איר קינד, האָט ניט געלאָזן.

ה

די צוויי שוועסטער האָבן אויפֿגעפֿלאַטערט. גענומען זיך פּאַקן אין וועג אַרײַן. צײַט אַהיים.

טיליע האָט זיי מאַמעדיק אַרומגעטוליעט. צערטל און צירעלע האָבן אַצינד אויסגעזען ווי אירע צוויי אָפּגעברענטע, נאָר צוריק אויס-געוואַקסענע פֿליגל:

— קינדערלעך, אײַלט זיך ניט. איך האָב פֿאַר אײַך אַ גוטע בשׂורה. דער טאַטע לעבט. ער איז מיט אונדז. אָן זיצט ער אויף זײַן אַלט-היימישן בענקל אויבן אָן בײַם טיש...

און די צוויי שוועסטער און טיליע צווישןביידע, אַלע דרײַ צו-זאַמענגעשפּיליעט, זעען טאַקע באַשײַמפּערלעך: אויבן אָן בײַם טיש, אויף אַ בענקל, און באַלויכטן פֿון דער יאָרצײַטליכט — אַ קליינער דאָרן-געוויקס: מאָנעסקע דער שנײַדער.

All three of them burst into tears, as if the needles Tilye had just recalled were pricking their hearts. The tears of the oldest were real human tears; the tears of the two younger ones, a salty echo of the music of the sea incessantly going away from the ower and incessantly coming close to it. Going away and coming close.

Tzertl was the first to calm down and shake the foam off her eyelashes:

"But later on, when we found each other in the Slaughter City, Tzirele and I were as faithful to him as his beloved needles. Maybe more. For a whole winter, we hid our papa in an attic, we warmed his feet with our breath. But that didn't do any good: they grew numb."

"Let's add," Tzirele hissed, "that even in the attic hiding place, our numb papa was still the life of the party. Who did he want to cheer up? The people hiding with him in the same attic. Papa was only sorry he couldn't laugh at the top of his voice so his laugh would reach the ears of the One he prayed to."

Tzertl leaned over the narrow table and, with her wings spread, encircled Tilye's shoulders:

"With his good humor, he gave courage to his faithful needles so they wouldn't rust, God forbid, in the hiding place. But I must tell the truth: the last time I saw our papa, he had become so pale I thought I saw the shroud shining through his skin."

IV

The flicker of the *yortsayt* candle leaped up twice as high. It seems that the flicker which had been drowning a moment before, struggling with waves of wax, had triumphed over them and darted up.

A whistle was suddenly heard. Tilye also rose up twice as high: Who is whistling? A ship coming close? Oh no, it was only the blue teakettle whistling in the kitchen. She had forgotten it and now it reminds her in its whistle language: Finished, you can drink tea.

Glasses of tea—full of water-gold. Sails of lemon floating in it.

Again, a burned smile peels off Tilye's face:

"Drink, children. I've put aside for you a few crumbs of sugar from before the war, the kind you don't find anymore today. They're hard as a rock, you must have healthy teeth, like the teeth of mice. And all that because our papa loved to drink tea with a lump of sugar."

"Hot!" shouted Tzertl, as if she had burned her palate.

"Cold!" shouted Tzirele, looking as if she had been falsely accused of something shameful.

Tilye swims up in their eyes, searching:

"The farther you flee from one cemetery, the closer you get to another. Just now, one of you started telling about a last Time. And afterward? What happened to papa *afterward*?"

They heard a wave break on the shore. Tzertl's lips were covered with foam:

"Papa begged me to leave him in the attic, in the hiding place; his faithful needles, he said, would protect him."

"It's true, it's true," Tzirele echoed in the same tone. "Papa also begged me to leave him in the attic and save myself. It's true, it's true. But that his faithful needles would protect him, that I didn't hear. I know, Tilye, what you're hiding in your thoughts. You want to ask us if we always obeyed papa's requests. No, Tilye! In fact, I escaped through the sewers. I was swallowed up by a forest, but I did *not* obey papa and I went back, I returned to the Slaughter City, to our numb papa. You see this little red hole in my forehead? On the way back, I got a kiss from a bullet there. Tzertl wanted to go back to the attic too but the tears of a little baby, her baby, prevented her."

V

The two sisters started up. Began packing to go. Time to go home.

Tilye embraced them like a mother. Tzertl and Tzirele now looked like her two burned wings, grown back on her:

"Children, don't rush. I have good news for you. Our papa is alive. He is with us. There he is, sitting in his old chair, at the head of the table..."

The two sisters, with Tilye between them, all three entwined, saw with their own eyes: on a chair at the head of the table, lighted by the *yortsayt* candle, a little bush of thorns: Moneske the Tailor.

His face among the thorns began sprouting leaves.
A swarm of flaming needles stuck on the buds of his vest.
There's papa's finger crowned with a thimble.
And there, the green ribbon of the measuring tape wound around his neck.

And their papa, known to the world as Moneske the Tailor, laughed at the top of his voice out of the thorn bush.

And when he finished laughing, he spoke thus:

"It's all true, daughters, I swear by my life."

1977

צווישן דאָרן-שטענגעלעך בלעטלט זיך זײַן פּנים.

אַ גוזמא ברענענדיקע נאָדלען אָנגעשטאָכן אויף זײַן קנאָספּעדיקער קאַמיזעלקע.

אָט איז דעם טאַטנס אַ פֿינגער באַקריינט מיט אַ פֿינגערהוט.
אָט שלענגלט זיך דער גרינער אַרשין אַרום זײַן האַלדז.

און דער טאַטע, וואָס די וועלט האָט אים גערופֿן מאָנעסקע דער שנײַדער, לאַכט אַצינד אויפֿן קול, אויף אַלע זײַנע קולות, פֿונעם דאָרן-געוויקס.

און אַז ער ענדיקט לאַכן, זאָגט ער אַזוי צו זאָגן:
— אַלצדינג איז אמת, טעכטער, זאָל איך אַזוי לעבן.

1977

דער הויקער

דאָס איז געשען און איז געשען ווײַטער, ווען די אויסגעשטערנטע זיפּ פֿון דער האַרבסטנאַכט האָט געהאַלטן אין זיפּן און איבערזיפּן אין די געסלעך מי לחיים ומי למוות: לחיים — אויף אַ מעת-לעת און אפֿשר ווינציקער; למוות — אויף אַן אייביקייט און אפֿשר ווינציקער.

אַרויפֿגעצויגן איבער די געסלעך איז די אויסגעשטערנטע זיפּ. אַ האַנט אַן אומגעזעענע טרייסלט זי. און עס פֿאַלן אין אַ זיפּצנדיקער שטומעניש די מיט שופֿלען אָנגעשאָטענע מענטשנקינדער — אומשולדיקע און דורכגעזיפּטע אין אַ ליידיקן, איבערגעקערטן הימל.

ווו ניט ווו בויערן זיך תּפֿילות. דער בליאַסק פֿון זייערע ווערטער איז אויסגעוויינט און פֿאַרגליווערט.

אַ צעשפּאָלטן קול, ווי אַ שטיין וואָלט ריידן פֿון שלאָף אַרויס, באַהאַלט זיך און זוכט אַ ראַטונעק אין דער באַהעלטעניש פֿון מײַן אויער:

— ברודער-לעב, ווי אַזוי ווערט מען משוגע?

ס'איז דער הויקער כעמע דער איינציקער הויקערמאַן וואָס איז געבליבן אין אונדזער קיניגרײַך.

ווען האָבן מיר געשלאָסן קאַנטשאַפֿט? אַהאַ, איך דערמאָן זיך: ווען מיר ביידע זענען אַרײַנגעשווומען צווישן טויזנטער אין די שטיינערנע אָדערן פֿון די געסלעך.

דער פֿאַרשוין האָט מיך יעמאָלט צוגעצויגן מיט זײַן מאַיעסטעטישן הויקער. מע וואָלט גרײַלעך געקאָנט מיינען, אַז דאָס טראָגט ער אויף זײַנע פּלייצעס, לעבעדיקערהייט, זײַן מצבֿה.

הויקערדיק איז בלויז געווען די פֿאָרעם. איך האָב זיך באַלד איבערצײַגט אַז פֿאָרעם און אינהאַלט איז דאָ ניט קיין צווילינג, נאָר אַ שלמותדיקער איינלינג.

ס'האָט מיך צוגעצויגן דער נאָמען זײַנער: כעמע. ווו האָט זיך אויסגעבאַקן אַזאַ טשיקאַווער נאָמען?

שוין בײַם ערשטן ווערטער-איבערוואָרף אין די שטיינערנע אָדערן פֿון די געסלעך, אויף מײַן שאלה צי ער איז אַ היגער, אַ דאָ-ביטיקער, האָט כעמע אַרויסגעסיקעט אָן אַ פּינטל מיט דער צונג:

— איך בין אַ פּליט פֿון אַן אַנדער פּלאַנעט.

און כאָטש איך בין שוין געוווינט געווען צו זײַנע דעמאָנישע פּאַראַדאָקסן און ביזן ביין שנײַדנדיקע זאָגעכצער (איך האָב יעמאָלט זיי געהאַט פֿאַרשריבן אויף שמותדיק פּאַפּיר, פֿאַרשלאָסן דעם אוצר צווישן ערד און הימל, נאָר שפּעטער — פֿאַרלוירן צו אים דעם שליסל), פֿון דעסטוועגן בין איך אין דער אויסגעשטערנטער זיפּ פֿון דער האַרבסטנאַכט ווי ערשטמאָליק צעפּלעפּט געוואָרן פֿון זײַן שאלה: ווי אַזוי ווערט מען משוגע?

כ'האָב אים אַ גלעט געטאָן דעם הויקער אויף מזל:

— וואָס פּלוצעם?

כעמע האָט זיך אומגעדרייט און מיר דערלאַנגט אַ דוצקע מיטן הויקערשפּיץ ווי אַ באָק מיטן האָרן:

— ביז איצטער האָב איך געגלייבט באמונה-שלמה, אַז אַלצדינג וואָס די אויגן מײַנע זעען, איז אַ פֿאַרבלענדעניש, אַ חלום. אַז כ'האָב, למשל, געזען אַ פּאָר קינדערשיכלעך, וואָס אַ הונט האָט ניט אַרויסגעלאָזן פֿון די ציין און איז אַרומגעלאָפֿן צו געפֿינען און זיי אָנצוטאָן דעם באָרוועסן קינד, אָדער אַז כ'האָב געזען הענגען אויף אַ תּליה אַ קאַרשנביימל, אָדער אַ שאָטן האָט זיך אויפֿגעכאַפּט און האָט ניט געפֿונען זײַן בעל-הבית, צו דעם אַלעם האָב איך געהאַט אַ שפּרוך פֿון פֿאַרלייקעניש: אַ חלום, אַ חלום, אַ חלום. אַצינד, אין דער שפּעטער שעה, האָט זיך אָפּגעטאָן פֿון מיר דער כּוח פֿון פֿאַרלייקעניש און כ'האָב דערזען אַז פֿונעם חלום רינט בלוט.

The Hunchback

It happened and then happened again when the starry sieve of the autumn night kept sifting over and over in the narrow ghetto streets *who is to live and who is to die: to live* — twenty-four hours, maybe less: *to die* — an eternity, maybe less.

The starry sieve is pulled over the narrow streets. An unseen hand shakes it. Sons of man tumbled by scoops, innocent, falling in sighing silence — sifted into an empty, overturned sky.

Here and there, prayers drill. The shimmer of their words, emptied of crying and congealed.

A split voice, like a stone talking in its sleep, seeks refuge in the cranny of my ear:

"Old fellow, how can you go crazy?"

It is the Hunchback Kheme. The only hunchback left in our kingdom.

When did we meet? Ah, I remember: when both of us swam among thousands into the stone veins of the narrow streets.

It was his majestic hump that drew me to him then. You might have thought that, still alive, he was carrying his tombstone on his own shoulders.

The hump was only the form. I soon realized that here, form and content are not twins but a perfect unity.

I was drawn by his name: Kheme. Where did they cook up such a curious name?

At our first verbal pingpong in the stone veins of the narrow streets, when I asked if he was born in this city, Kheme hissed without blinking his tongue:

"I'm transplanted from another planet."

And though I was used to his demonic paradoxes and his trenchant dicta, cutting to the bone (I wrote them down on relics of scrolls, locked my treasure between earth and sky, but later lost the key), caught in the starry sieve of that autumn night, I was stunned by the revelation of his question: How can you go crazy?

I stroked his hump for luck:

"Why, all of a sudden?"

Kheme turned around and butted me with the point of his hump like a billy goat with his horn:

"Till now, I believed that everything my eyes see is a delusion, a dream. When I saw a pair of children's shoes in the mouth of a dog, running to find a barefoot child, or when I saw a cherry tree hanging on the gallows, or a shadow waking with a start and not finding its owner — to all this I had a chant of denial: a dream, a dream, a dream. Now, at this late hour, I've lost the power of denial, I see that the dream is bleeding."

A blue old man, over his head a Torah scroll in a mantle of sparks, cut his way through the hordes of people. Some believed the old man would save the

א בלויער זקן, איבערן קאפ א תורה אין א מענטעלע פון לויטער פונקען, האט זיך דורכגעשניטן צווישן המון. געווען אזעלכע וואס האבן געמיינט אדער געגלייבט אז דער זקן וועט ראטעווען די תורה. און געווען אויך אזעלכע — אז די תורה וועט ראטעווען דעם זקן. און אזוי מיינענדיק אדער גלייבנדיק האבן אלץ מער און מער זיך אדורכגעזיפט דורך דער אויסגעשטערנטער נאכטזיפ.

כעמע איז געווארן איינגעשרומפן. זיין מצבהדיקער הויקער האט גענומען זינקען. אין זיינע שמאטעצויטן האט ער געכאפט די מראה פון א טויזנט-יעריקער באפעדערטער סאווע. זיינע שווארצאפלען זענען געווארן גליענדיקע רינגען:

— יעדער סוף איז אן אנהייב. אצינד איז מיין גרויסער אנהייב. נאר ס'איז אלץ געווענדט אין דיר: דו זאלסט מיך זאלבן פאר א משוגענעם. איכ'ל מיטן כוח פון משוגעת משוגע מאכן דעם שונא און מיר'ן זיך אלע ראטעווען. פון איר אייגענעם סם איז נאך קיין שלאנג ניט פארסמט געווארן.

ס'האט זיך איבערגעקוליעט אין מיר א געדאנק: בלויז דאס ניט-מעגלעכע האט נאך א זינען. און כ'האב ארויפגעטאן די הענט אויף זיינע קאלטענעס און אים געזאלבט פאר א משוגענעם.

א לויכטנדיקער, א געזאלבטער, האט כעמע ארויסגעצויגן פון דער פאזוכע א שופר און אריינגעבלאזן דערין אזא ברומעניש, ווי ס'וואלטן מיטגעבלאזן אלע געבליבענע אטעמס פון די פארשניטענע.

די אויסגעשטערנטע זיפ פון דער הארבסטנאכט איז פלוצעם איינגעפאלן. און די באצווינגערס פון דער שטאט זענען באמת דול געווארן און איינער דעם אנדערן האט איבערגעביסן דעם גארגל.

1977

דער שטיוול און די קרוין

א

טראפים קאפעלקא האט ניט ליב קיין טרערן. טרערן, האט ער א ווערטל, זענען ווייבערשע קנעפלער, אן אמתן מאן טויגן זיי צו גארניט.

הענגען וואלט ער טרערן, אויב נאר עס וואלט געווען אזא תליה.

נאר זיין לינקער פוס, דער הילצערנער, וואס ער אליין האט אויסגעשניטן און אויסגעצערטלט פון א יונגער זאפטיקער יאדלע, כליפעט ארויס פון צייט צו צייט עטלעכע טרערן פון האניקדיקער סמאלע.

דאס געשעט מערסטנס ווען די נידעריקע זון דערווארעמט אים די ביינער פון זיין יום-טובדיקן הילצערנעם פוס.

טראפים קאפעלקא האט אויך ניט ליב אזעלכע טרערן. ער באשיט זיי מיטן פריסיק פון זיין ליולקע. נאר פונעם פריסיק ווערן די סמאלע-טרערן אנגעצונדן, און ברענענדיקע טרערן האט נאך טראפים קאפעלקא ווינציקער ליב ווי פארלאשענע.

טראפים קאפעלקא האט זיך פארט מיט זיינע טרערן אן עצה געטאן. ס'איז געשען אזוי: ק י ם, דער קאמאנדיר פון דער פארטיזאנער-בריגאדע, האט זיך אין אים דערמאנט און אים געזאלבט פארן קאט פונעם וואלדגעריכט. מיט זיין לינקן הילצערנעם פוס, האט ער זוכה געווען, טראפים קאפעלקא, אראפצוטונקען אין די זומפן זיינע קרבנות. און יעמאלט זענען אין די זומפן, צווישן פארפרוירענע שלאנגען, אויך פארפרוירן געווארן די סמאלע-טרערן פון זיין הילצערנעם פוס.

אין די נאראטשער וועלדער ווייס מען צו דערציילן, אז די לייט פון טראפים קאפעלקא, אין מונדירן פונעם שונא, האבן ערשט נעכטן-אייערנעכטן געלאקערט אויף פארטיזאנער. אריינגעפאלן אין זייערע לאפעס, האבן זיינע ברידערלעך צעזעגט די וואלדמענטשן אויף שטיקער.

נאר טראפים קאפעלקא איז כיטרער פון דער צייט: אז דער דייטש האט פארלוירן די אייזערנע הויזן, האט קאפעלקא געביטן דעם פעלץ: ער האט אויסגעשטרעקט דעם לינקן פוס צום טאטערל, זיין אדיוטאנט, און יענער האט אראפגעצויגן פון אים דעם שטיוול. טראפים קאפעלקא האט א היפשע צייט אינעווייניק ארומגעטאפט, ווי ער וואלט זוכן זיין מזל און ארויסגעפינגערט פון הינטערן אונטער-שלאק דעם פארשווייסטן מעדאל פאר זיין העלדישקייט בעת דער מלחמה אין פינלאנד.

מיטן אפגעשייערטן מעדאל אויף זיין בערלינער מונדיר האט ער איינס-צוויי קאלט געמאכט זיינע בלאנדע ראטגעבערס.

פון יעמאלט-אן, באוואפנט מיט זייער געווער און געניט אין מעשים, איז טראפים קאפעלקא בארימט געווארן אין דער געגנט.

אין א הארבסטיקן באגינען, ביים אריינשניידן טיפער אין די נאראטשער וועלדער, האט אויפגעריסן אונטער אים א מינע און זיין לינקער פוס, בײנאנד מיטן שטיוול, איז ווי א טויטער וואראן געבליבן הענגען אויף דער קרוין פון א בעריאזע.

Yonia Fain, illustration to "The Hunchback."

Torah scroll. Some — that the Torah would save the old man. Both the former and the latter were sifted more and more through the starry sieve of the night.

Kheme shrank. His tombstone started sinking. In his tattered rags, he looked like a thousand-year-old feathered owl. The pupils of his eyes turned into incandescent rings:

"Every end is a beginning. Now is my great beginning. But it all depends on you: You must anoint me a madman. With the power of madness I will drive the enemy crazy and we will all be saved. No serpent was ever poisoned by its own venom."

A thought somersaulted in my head: only the impossible can still make sense. I lay my hands on his mop of hair and anointed him a madman.

Incandescent, anointed, Kheme pulled a Shofar from under his jacket and blew into it such a howl as if he were joined by all the breaths left over from the annihilated ones.

Suddenly, the starry sieve of the autumn night collapsed. The conquerors of the city went out of their minds and bit through each other's throats.

The Boot and the Crown

I

Trofim Kopelko can't stand tears. Tears, he says, are ladies' buttons, a real man has no use for them. He would have hanged all tears if there were such a gallows.

Only once in a while, his own left leg, the wooden one, the one he himself carved out of a young, juicy fir tree, weeps a few tears of honey tar. It happens when the low sun warms the bones of his festive wooden leg.

Trofim Kopelko can't stand such tears either. He pours the embers of his pipe on them. But from the embers, the tar tears catch fire and Trofim Kopelko can't stand burning tears, even less than tears that died out.

Nevertheless, Trofim Kopelko found a way to deal with his tears. It happened like this: Kim, commander of the partisan brigade, remembered Trofim and appointed him executioner of the forest court. He, Trofim Kopelko, had the honor of dunking his victims in the swamp with his wooden left leg. And then, among the serpents frozen in the swamp, the tar-tears of Trofim's wooden leg froze too.

In the Narocz Forests, people say that, just yesterday, Trofim Kopelko's guys, wearing the uniform of the enemy, were ambushing partisans. Forest men who fell into their clutches were sawn to pieces by his band.

But Trofim Kopelko is shrewder than time. When the Germans lost their iron britches, Kopelko shed his skin: he stretched out his left leg to his

זײַנע געטרײַע לײַט, וואָס האָבן ווײַטער געדינט זייער ליבלינג, האָבן זיך שפּעטער געשווירן, אַז טראָפֿים קאָפּעלקאָ האָט פֿון יסורים כּמעט איבערגעביסן די ליולקע, נאָר זײַנע וועלפֿישע אויגן זענען געבליבן טרוקן ווי פּולווער; און אַז דער טאָטערל, זײַן אַדיוטאַנט, האָט זיך בײַ אים געבעטן:

— ליבינקער, זעג אַראָפּ מײַן לינקן פֿוס און טו אים אָן, ער איז דײַנער... — האָט ער די ציין אײַנגעביסן אין דער ליולקע און אַ קרומען שפּײַ געטאָן צום טאָטערל:

— ניע נאַדאַ...

ב

דער טאָטערל אין דער באַראַשקענער פּאַפּאַכע איז נאָך איצטער אַ דערהויבענער אונטערטעניקער בײַ טראָפֿים קאָפּעלקאָ. צוזאַמען רײַטן זיי, צוזאַמען גלעזלען זיי און יעדער ווײַלע שפּרינגט ער צו מיט אַ צינדל פֿײַער צו יענעמס צאָרנדיקער ליולקע.

דער טאָטערל האָט אויך אויסגעבויט אין וואַלד אַ באָד פֿאַר זיי ביידן: אַ מין זעמליאַנקע איבער אַ קוואַל מיט שפּרודלדיק וואַסער, קעלטער פֿון אײַז. אַ צעבער קוואַלוואַסער איבער צעגליטע שטיינער און ס'ווערט אַ פּאַרע ווי בײַ זיך אין דער היים. דער טאָטערל בעזעמט אים אַלע גלידער און טיילן, אויך דעם פֿוס דעם הילצערנעם, וואָס טראָפֿים קאָפּעלקאָ לאָזט אים ניט אַ רגע אויף דער פֿרײַ.

פֿון זײַן האָריק וואָלקנלײַב שלאָגן בליצן.

דער גרויסער קאָפּעלקאָ איז רויט ווי אַ ראַק.

יעמאָלט נעמט אים דער טאָטערל אַ נאַקעטן אויף זײַן אַקסל און אַ שלײַדער אין דרויסן און קײַקלט אים אין שניי.

די שפּיצן פֿון זײַנע קופּערנע וואָנצעס, אַראָפּגעהאַנגענע ביז אונטער דער מאָרדע, זענען בײַ טראָפֿים קאָפּעלקאָ די וואָג פֿון גערעכטיקייט. אויף זייערע שאָלן ווערט געוויגן די זינד פֿון שפּיאָנען און פֿאַררעטערס. אמת — דאָס אויג איבער דער וואָג איז דאָס וואַכיקע אויג פֿון קאָמאַנדיר, אָבער קים איז ברייטהאַרציק, זייער ברייטהאַרציק. און עס הוידען זיך די וואָנצעס בײַ טראָפֿים קאָפּעלקאָ אַהער און אַהין, אַהער און אַהין — —

ג

די פֿאַרפֿרוירענע זון האָט זיך אַליין דערוואַרעמט. אין אייגענעם רויטן אַש אַליין פֿונאַנדערגעבלאָזן אירע פֿונקען און זיי צעשפּריצט איבערן שניי.

דורך די נאָדלען פֿון די נאָדלביימער האָט אַ גרינע האַנט, אַרויסגעוואַקסן פֿון דער ערד, אַרײַנגעצויגן אַ גרינעם פֿאָדעם.

אַן אײנציקער בוטשאַן, ווי אַ פֿידל-בויגן אָן אַ פֿידל, האָט אַ ציגעטאָן איבער די וועלדער.

און יעמאָלט איז ער אויפֿגעגאַנגען, טראָפֿים קאָפּעלקאָ, און האָט געלויכטן אין זײַן פֿולער גלאָריע.

ער האָט געריטן דורך בהלהדיקע וועלדער אין גאַלאָפּ און הינטער אים — זײַן געטרײַער יעגערהונט מיט אַן אַרויסגעפֿאַלענער צונטערדיקער צונג, דער טאָטערל.

אויף צוריקוועגס האָבן ביידע געריטן פּאַוואָליעדיק. הינטער זיי, מיט פֿאַרבונדענע הענט און די שטריק מיטגעצויגן דורך די רײַטערס, האָבן וואַקלדיק נאָכגעהיפּערט, קוים זיי צו דערקענען, די שענסטע מוידן פֿון די וועלדער: קאַטיאַ, ליובאָטשקאַ, האַלינקאַ — די געליבטע פֿון אָפּטייל-קאָמאַנדירן, קאָמיסאַרן און בראַווע נאַטשאַלניקעס.

טראָפֿים קאָפּעלקאָ האָט אויסגעזען ווי צעזאַר און דער טאָטערל — פּונקט ווי דער טאָטערל.

ד

אין איינער פֿון יענע אָנהייב-פֿרילינגנעכט האָבן צוויי פֿערד זיך יונגנטלעך צעהירזשעט בײַ דער זעמליאַנקע פֿון מײַן אָפּטייל אונטער צווײַגן-פֿאַרהוילעניש לעבן דער אָזערע מיאַסטרע.

דאָס פֿערדישע געלעכטער האָט מיט זײַן בייגעוודיק שטאָל פֿונאַנדערגעפּליעסקעט אין חלל די אויף ס'נײַ אײַנגעפֿרוירענע שטילקייט.

איך האָב אויפֿגעוואַכט אַנטקעגן אַ פּנים אַ געקרייציקטן פֿון דרײַ ברענענדיקע שוואַרצאַפּלען. דער דריטער שוואַרצאַפּל — דאָס פֿײַערל פֿון אַ ליולקע.

— איך הייס טראָפֿים קאָפּעלקאָ — האָט זיך פֿאָרגעשטעלט פֿאַר מיר דער נאַכטיקער שליח. — דער קאָמאַנדיר קים האָט מיר באַפֿוילן צו ברענגען דיך אין שטאַב.

צוליב וואָס די שפּיל, אַז מיר קענען זיך? צוליב וואָס מאַכט ער זיך קעציש, אַז פֿאַר אים איז נאַטירלעך צו מאַכן זיך הינטיש? אַזוי קלער איך, נאָר קיין שאלות פֿרעג איך ניט. אַ כאַפּ דאָס פּעלצל, אַרײַנגעלאָזן אַ קויל אין ביקס און איך שפּאַן אַרויס פֿון דער זעמליאַנקע אין דער אויפֿגערירטער שטילקייט נאָך די סליאַדן פֿון אַ שטיוול און אַ הילצערנעם פֿוס.

דער חשד פֿון מײַנע חבֿרים באַגלייט מיך פֿון דער זעמליאַנקע אין דרויסן. דער אָטעם פֿון זייערע בליקן בלאָזט פֿונאַנדער פֿונקען אין מײַן רוקנביין.

ווען מיר זיצן שוין ביידע אויפֿן זאָטל, איך הינטער אים, גיט אַ זאָג טראָפֿים קאָפּעלקאָ צום טאָטערל:

adjutant, the little Tartar, who pulled off his boot. Trofim Kopelko groped for a long time inside as if he were looking for his luck and plucked out from the lining the sweaty medal for heroism he won in the Finnish war.

With the scoured Soviet medal on his Berlin-made uniform, he jolted his blond advisers.

Ever since, armored by their weapons and experienced in action, Trofim Kopelko became famous throughout the region.

One autumn dawn, while cutting deeper into the Narocz Forests, a mine blew up under him, and his left leg, along with the boot, hung like a dead crow on the crown of a birch tree.

His loyal gang, who went on serving their beloved leader, would later swear that Trofim Kopelko almost bit through his pipe in pain, but his wolf's eyes remained dry as gunpowder; and when his adjutant, the little Tartar, begged him: "Sweetheart, saw off my left leg and put it on, it's yours . . . ." he sank his teeth into his pipe and spat sideways to his Tartar: "No need . . ."

To this day, the little Tartar in his lamb's wool hat is still Trofim Kopelko's sublime subordinate. They ride together, they clink their glasses together, and he always leaps up with fire to light his boss's wrathful pipe.

The little Tartar built a bath in the forest for the two of them: a kind of underground bunker over a spring with bubbling water, colder than ice. Pour a bucket of spring water over glowing stones and you get steam as good as at home. The little Tartar sweeps all his limbs and parts, including the wooden leg that Trofim Kopelko won't give up for a moment.

From his hairy cloud-body, lightning flashes.

The big Kopelko is red as a lobster.

Then the little Tartar takes him naked on his shoulder, hurls him outside, and rolls him in the snow.

The points of his copper moustache hanging down under his chin are Trofim Kopelko's scales of justice. The sins of spies and traitors are weighed in their pans. True — the eye over the balance is the vigilant eye of the commander, but Kim is generous, very generous. And Trofim Kopelko's moustache swings back and forth, back and forth — —

The frozen sun warmed itself. In its own red ashes, it puffed up the sparks and sprayed them over the snow.

Through the needles of the evergreens, a green hand, growing out of the earth, threaded a green thread.

A single stork, a bow without a violin, arched over the forests.

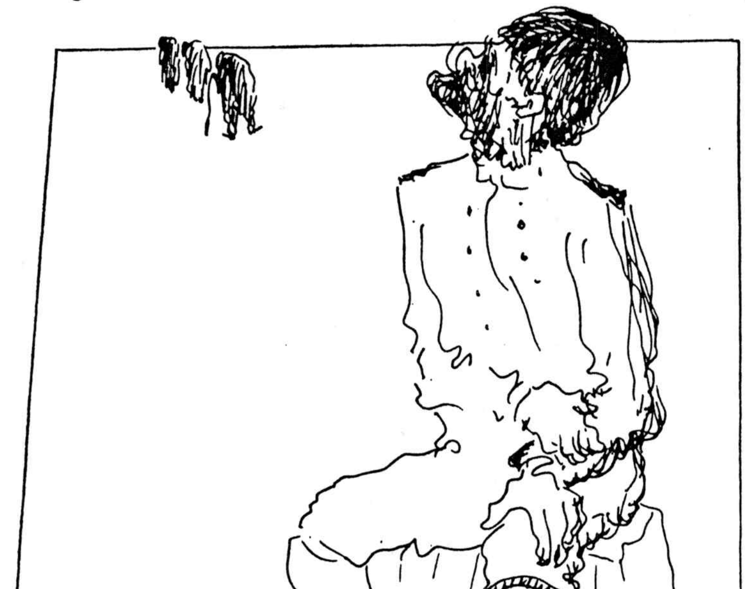

Yonia Fain, illustration to "The Boot and the Crown."

And then he thawed, Trofim Kopelko, and shone in all his glory.

He galloped through panic-stricken forest and behind him — his faithful bloodhound with a drooping scarlet tongue, the little Tartar.

They rode back leisurely. Behind them, hands tied, the ropes pulled by the riders, limped teeteringly, barely recognizable, the most beautiful gals of the forests: Katya, Lyubochka, Halinka — the lovers of company commanders, commissars, and brave officers. Trofim Kopelko was a Caesar and the little Tartar — a little Tartar.

IV

In one of those early spring nights, two young horses whinnied over the dugout of my company hidden in a nest of branches near Lake Myastra.

— שיכּור-אָן די פֿערד זיי זאָלן ציִען געשווינדער, נאָר פֿאַרגעס ניט איבערלאָזן פֿאַר אונדז דרײַען אויך.

דער טאָטערל בינדט אָפּ פֿון אַ רימען בײַם זאָטל פֿון זײַן אָגער אַ באַנקע מיט סאַמאָגאָן און קערט זי אַרײַן אין די אויפֿגעריסענע מײַלער פֿון בײדע פֿערד, צו ערשט אין אונדזערן דערנאָך אין זײַנעם.

דערשפּירט אין זייער אינגעווייד אַ ברענענדיקן פֿרילינג, טוען די פֿערד זיך אַליין אַ שמײַס מיטן בײַטש פֿון זייערע עקן און שלינגען אײַן מיט זייער פֿריילעכן גאַלאָפּ די וואַלדיקע מײַלן. דער טאָטערל פֿאַרלויפֿט אונדזער סאָפּענדיק פֿערד און קאָרמעט אָן מיט פֿײַער אַ מאָנענדיקע ליולקע.

איינציקע שאָסן, ווי איבערקולות פֿון גאָר נאָענטע וועלף, צעקנייטשן דעם חלל.

די לעצטע האָריקע שנייען, ווי דערשראָקענע האָזן, גליטשן זיך אַראָפּ פֿון יאָדלאָווע צווײַגן.

אונדזער שיכּורער אָגער שטעלט זיך אויף די הינטערשטע פֿיס און מיר ווערן פֿאַרוואַנדלט אין אַ מירמלנעם דענקמאָל.

טראָפֿים קאָפּעלקאָ טאָפּט דעם וואַלד מיט זײַנע נאָזלעכער:

— פֿײַנדלעכע שאָסן. איך דערקען זיי ווערדליק זייער עכאָ. אַ צעקלאַפּטע אַרמיי דערנענטערט זיך צו אונדזערע באַזעס. אײדער די זון וועט אײַנשנײַדן דעם אײַז מוזן מיר אַריבערגאַלאָפּירן די מיאַסטרע!

דער טאָטערל, אין אַ זיגזאַג, רײַט נאָך טיפֿער אין וואַלד אַרײַן. מיר דאַכט: ער וויל אויפֿקלײַבן די שאָסן . . . און ער יאָגט אונדז אָן אויף דער אָזערע, איבערן פּלאַצנדיקן אײַז.

דער באַגינען הוידעט זיך אויף אַ צווײַג בײַם האָריזאָנט: אַ פּורפּלדיק שדל.

ה

טראָפֿים קאָפּעלקאָ פֿירט מיך אַרײַן אין דער זעמליאַנקע פֿון קאָמאַנדיר. די שטילקייט אין ערדשטיבל — אַ סודותדיקע מאַפּע. און דער פֿרילינג איז ניט בלויז אויבן, אין שותּפֿות מיט דער זון, דער פֿרילינג איז אויך אונטן, אין די אָדערן פֿון דער ערד, און זײַן רעגן-ריח שלאָגט אַרויס פֿון אינעווייניק אין דער באַצווײַגטער זעמליאַנקע.

אַ וואַרעמע באַגלייבטע האַנט פֿאַרשליסט זיך אין מײַנער. איך באַמערק באַלד אַז דער בריגאַדע-קאָמאַנדיר האָט זיך געביטן: די קנייטשן אויפֿן יונגן פּנים זענען עלטער פֿונעם פּנים. און זײַן באָרד, אַזוי בלאָנד ווי אַן אָקערשט אויסגעפּיקט הינדעלע, איז צו מילד פֿאַר זײַנע שאַרפֿע קנייטשן:

— ביסט נײַגעריק צוליב וואָס איך האָב דיך אײַליק אַרויסגערופֿן, איז אָט: כ׳האָב דערהאַלטן אַ ראַדיאָגראַם פֿון פּאַרטיזאַנער-שטאַב אין מאָסקווע דיך אַהין אַריבערצושיקן. גרייט זיך צו. מאָרגן וועלן דרײַ באַוואָפֿנטע פּאַרטיזאַנער דיך באַגלייטן צו אונדזערן אַן עראָדראָם. דאָרטן וועט זיך אַראָפּלאָזן אַן עראָפּלאַנדל און וועסט אַריבערפֿליִען דעם פֿראָנט. איך מוז דיך וואָרענען, אַז די וועגן-שטעגן זענען פֿול מיט סכּנות, נאָר אַז מען האָט מזל איז דער שׂכל אין די פּיאַטעס.

— און אַ ביסל אינעם קאָפּ אויכעט — נעם איך שפּילן די ראָלע פֿון אַ קאַלטן לונג-און-לעבער.

— ניין, דער עיקר: האָבן שׂכל אין די פּיאַטעס — עקשנט זיך דער קאָמאַנדיר. — אַז דו שפּאַנסט איבער אַ מינענפֿעלד, וואָס ווייס דער קאָפּ דײַנער ווו די מינע לאָקערט? אַן אמתער פּאַרטיזאַנער איז דער, וואָס לאָזט אַרונטער די נשמה אין די פּיאַטעס.

אַז קים האַלט אין ריידן, דערפֿיל איך אין מײַנע פּיאַטעס אַ גלוּוקייט: אויף זיי הענגט מײַן לעבן.

ס׳וואַקלט זיך אַרײַן טראָפֿים קאָפּעלקאָ. זײַן הילצערנער פֿוס, לויפֿט מיר דורך אַ געדאַנק, איז ווײַסער פֿון זײַן געוויסן. ער פֿאַרטרויט עפּעס דעם קאָמאַנדיר אויפֿן אויער.

— בלויז די מיידלעך! — צאָרנט אויס קים און שרײַבט זיך אונטער אויף אַ צעקנייטשט פּאַפּירל. — און קיינעם צו מיר ניט אַרײַנלאָזן, קיינעם.

קים דערנענטערט זיך. ס׳ווערט נענטער און פֿאַרטרוילעכער זײַן קול:

— האָסט געהערט: מיידלעך. די סודות פֿון די וואָרצלען רוישן אויס די צווײַגן. לאָמיך דיר פֿון דעסטוועגן באַשיידן די רעטעניש: איבערצײַגט זיך אַז מיר זענען שטאַרקער פֿון זייערע אַרמייען, אַז די וועלדער זענען קבֿרים פֿאַר זייערע גענעראַלן, האָבן די גערמאַנצעס אויסגעקליגלט אַ פֿאָרטל צו באַהערשן די פּאַרטיזאַנער אָן איין שאָס: האָבן געפֿאַנגען מיידלעך, איינע שענער פֿון דער אַנדערער, זיי אָנגעשטעקט מיט סיפֿיליס, גוט זיי אויסגעשולט און זיי אַרײַנגעלאָזן ווי פֿוקסיכעס אין די וועלדער אָנצושטעקן מיט סיפֿיליס אונדזערע בעסטע, בלוטיקסטע יונגען. כ׳וועל ניט לייקענען, זיי איז היפּש געראָטן די טײַוולשפּיל, נאָר די מערסטע מיידלעך צאַפּלען זיך אין אונדזער נעץ. איך האָב פֿריִער אונטערגעשריבן פֿאַר זיי אַן אורטייל.

קים דערלאַנגט זיך אַ הייב פֿון בענקל און ער נעמט אַרומשפּאַנען אויף די טריט פֿון זײַן שאָטן:

— איך קלער ניט וועגן די מיידלעך, זאָלן זיך וואָרגן מיט זיי די זומפּן. איך קלער וועגן די קראַנקע חבֿרים, אָפּטייל-קאָמאַנדירן,

The silence freshly frozen in space was splashed by the supple steel of the horse laugh.

I woke up under a face crucified by three burning dark eyes. The third eye was the fire of a pipe.

"My name is Trofim Kopelko," the nocturnal messenger introduced himself. "Commander Kim ordered me to bring you to headquarters."

Why this game, since we know each other? Why does he play a cat when he usually plays the dog? That's what I think, but I don't ask any questions. I grab my fur coat, insert a bullet in my rifle, stride out of my dugout into the disturbed silence, following the traces of a boot and a wooden leg.

The suspicion of my comrades accompanies me from the dugout. The breath of their looks puffs the sparks in my spine.

When we are both sitting in the saddle, I behind him, Trofim Kopelko orders his little Tartar:

"Get the horses drunk so they'll gallop faster, but don't forget to leave some for the three of us."

The little Tartar unties a flask of homebrew from his saddlebag and pours it in the gaping maws of the horses, first ours and then his.

Feeling a burning springtime in their guts, the horses lash themselves with the whip of their tails and their joyous gallop swallows the forest miles. The little Tartar bounds ahead of our panting horse and feeds fire to the demanding pipe.

Single shots, like overtones of nearby wolves, crease the space.

The last hairy snows, like frightened rabbits, slide down fir branches.

Our drunk stallion stands on his hind legs and we metamorphose into a marble monument.

Trofim Kopelko gropes in the forest with his nostrils:

"Enemy shots. I know them by their echo. A defeated army is closing in on our bases. Before the sun slices the ice, we must gallop over the Myastra!"

The little Tartar zigzags deeper into the forest. I imagine: he wants to gather the shots . . . and he catches up with us in the middle of the lake on the splitting ice.

Dawn swings on a branch on the horizon: a purple ghost.

V

Trofim Kopelko leads me to the commander's dugout. The silence in the earthen hut — a secret map. And springtime is not just overhead, a partner of the sun, springtime is down here too, in the veins of the earth, its rain smell wafts from inside, in the branch-covered dugout.

A warm, trusty hand clutches mine. I notice that the brigade commander has changed: the creases on his young face are older now than the face itself. And his beard, blond as a newly plucked chick, is too mild for his deep creases:

"You want to know why I called you in a hurry. Here's why: I received a radiogram from partisan headquarters in Moscow to send you there. Get ready. Tomorrow, three armed partisans will escort you to our airstrip. There, a small plane will land and fly you over the front. I must warn you the roads are full of danger, but, if you're lucky, you've got your wits in your feet."

"And a little bit in your head too," I play the role of a cold fish.

"No, the main thing is: keep your wits in your feet," the commander persists. "When you walk through a minefield, what does your head know about the mines lurking? A true partisan puts his soul down in his feet."

As Kim goes on talking, I feel a glow in my feet: my life hangs on them.

Trofim Kopelko teeters in. His wooden leg, it occurs to me, is cleaner than his conscience. He whispers something in the commander's ear.

"Only the girls!" Kim rages and signs a crumpled piece of paper. "And don't let nobody in, nobody."

Kim comes close. His voice sounds closer and more trusting:

"You heard: girls. The branches whisper the secrets of the roots. Let me solve the riddle for you: the Germans, convinced that we're stronger than their armies, that the forests are graveyards for their generals, came up with a clever trick to subdue the partisans without a single shot. They caught girls, every one prettier than the next, infected them with syphilis, trained them thoroughly and unleashed them like foxes into the forests to spread syphilis among our best, heartiest boys. I won't deny it, the devil's game worked pretty good. But most of the girls are caught in our net. I just signed their sentence."

Kim leaps up from his stool and paces back and forth in the traces of his shadow:

"I don't care about the girls, let the swamp choke on them. I care about the diseased comrades, company commanders, heroes. I'm keeping them in a dugout under guard but I can't drag it on for long. And I can't let them go either. We're about to meet a defeated enemy army. The horns of a gored ox are stronger than his own body. Trofim Kopelko advises giving the same sentence to the gentlemen as to the ladies. Don't stand on ceremony. But now, things are changed: I'm sending you over the front. When you fly to the other side and get to partisan central headquarters, tell them about the diseased boys and let them decide *there* what to do — —"

העלדן. איך האַלט זיי אין אַ זעמליאַנקע אונטער אַ וואַך, נאָר לאַנג אַזוי צייִען קאָן איך ניט. זיי פֿרײַ לאָזן קאָן איך אויך ניט. מיר גרייטן זיך צו באַגעגענען דעם שׂונאס אַ צעקלאַפּטע אַרמיי. די הערנער פֿון אַ צעשטאָכענעם ביק זענען שטאַרקער פֿון אים אין גאַנצן. טראָפֿים קאָפּעלקאָ איז בײַ דער דעה: דער זעלבער אורטייל פֿאַר די קאָוואַלערן וואָס פֿאַר די מיידלעך. אָן צערעמאָניעס. נאָר איצטער איז דער ענין אַנדערש: איך שיק דיך אַריבערן פֿראָנט. אַז דו וועסט אים אַריבערפֿליִען און קומען אין אונדזער הויפּטשטאָב, דערצייל גענוי די זאַך וועגן די קראַנקע יונגען און זאָל מען ד אָ ר ט ן מישפּטן וואָס מיט זיי צו טאָן — —

זייער לעצטן זונפֿאַרגאַנג זעען זיי אויך ניט.

איינציקווײַז, די אויגן פֿאַרבונדן מיט זייערע זאָקן, פֿירט זיי אַרויס דער טאָטערל פֿון זייער געפֿענקעניש.

קאַטיאַ, ליובאָטשקאַ, האַלינקאַ... — איטלעכע האַלט זיך פֿאַר אַ צווײַג און דער טאָטערל פֿירט זיי.

ער פֿירט זיי פֿון דער געפֿענקעניש צו די טרוקענע אָפּגעשונדענע ביימער, די סוכאָסטאָיען.

דאָרטן הערשעוועט בלויז איין־און־איינציקער: טראָפֿים קאָפּעלקאָ.

עס דערהערן זיך קליינע שאָסן, געלעכטערדיקע.

מיטן אונטערשמיד פֿון זײַן הילצערנעם פֿוס האַקט אויס טראָפֿים קאָפּעלקאָ אַ שויב אין די גרין־און־דין־פֿאַרפֿרוירענע זומפּן־פֿענצטער און מיטן זעלביקן פֿוס הוידעט ער אַרײַן איינציקווײַז די מיידלעך אין זומפּיקן, צעשפּליטערטן הימל.

ו

קראַסנאָגור, מאַליגין און לייבעלע בלאַט — מײַנע מאָרגנדיקע באַגלייטערס און באַשיצערס.

קראַסנאָגור פּאָרעט זיך אַרום פֿערד־און־שליטן, מאַליגין — געבויגן איבער אַ מאַפּע, און לייבעלע בלאַט רייניקט אַ קוילן־וואַרפֿער.

טראָפֿים קאָפּעלקאָ איז גאַסטפֿרײַנדלעך: סײַ איך סײַ מײַנע באַגלייטערס וועלן בײַ אים אין דער זעמליאַנקע נעכטיקן. דער טאָטערל האָט פֿאַר אונדזערט וועגן פֿאַרגרייט אַ וועטשערע.

איך בלײַב דער לעצטער בײַם שײַטער.

דער שײַטער באָרעט זיך מיט אַ נאַסער יאָדלע.

די יאָדלע פֿאַרטיידיקט זיך מיט איר ביטערן רויך, נאָר פֿײַערציין צעפּליקן אירע אָדערן און מוסקלען.

אין דער זעמליאַנקע שלאָפֿן שוין די פּאַרטיזאַנער. עמעץ שפּילט נאָך אויף אַ מויל־האַרמאָשקע נאָר דרעמלט אײַן שפּילנדיק.

איך לייג זיך אויף אַ געשפּרייט פֿון שטרוי און צי אַרויף איבערן קאָפּ דאָס פּעלצל.

ס'איז מײַן לעצטע נאַכט אין די נאַראָטשער וועלדער.

מאָרגן אין דער אַ צײַט וועל איך זײַן אָדער ניט־זײַן איבער אַ מינענפֿעלד כּדי אַריבערצוואָגלען צום פּאַרטיזאַנישן עראָדראָם. קים איז גערעכט: אַז מען האָט מזל, האָט מען שׂכל אין די פּיאַטעס.

און פּלוצעם: קאָן אויפֿרײַסן אַ חלום? איז אַ חלום אַ מינענפֿעלד? אַ דונערדיקער קנאַל אין מיר, לעבן מיר און פֿאַר מײַן אויפֿגעוואַכטן חלום: אַ ווײַסע קעסלגרוב אין אַ רינגישער דרייעניש.

ניין, ס'איז ניט אין מיר. ס'איז אין מײַן שכן טראָפֿים קאָפּעלקאָ. איבער אים דער טאָטערל און אַ רעוואָלווער וואָס ווײַזט אַ רויכעוודיק צינגל דעם האַר פֿון די זומפּן. און באַנומענע פֿון זיסער נקמה־פֿרייד האָפּקען אַרום דערשאָסענעם זײַנע אָקערשטיקע חבֿרים און אונטערטאַנען און זיי צענעמען אים ווי מוראַשקעס אַ טויטן זשוק:

איינער לויפֿט מיט קאָפּעלקאָס הילצערנעם פֿוס און שלײַדערט אים צום הונגעריקן שײַטער;

אַן אַנדערער — מיט קאָפּעלקאָס העמד. אַנטקעגן אַ פֿריש אויסגעמאָלטער לבֿנה לײַכט ער אַדורך דאָס העמד צי עס לוינט אים; און די לבֿנה איז משונהדיק רויט און עס קאַפּען פֿון איר אויף אַן אינדזעלע שניי וואַרעמע טראָפּנס;

און ווידער זע איך אַ פּנים געקרייציקט פֿון דרײַ ברענענדיקע שוואַרצאַפּלען. דער דריטער שוואַרצאַפּל — דאָס פֿײַערל פֿון אַ ליולקע;

און דער טאָטערל ציט אַרונטער מיט אַ קללה טראָפֿים קאָפּעלקאָס איינציקן שטיוול און ווייס ניט וואָס מיט אים צו מאַכן. טאָ זאָל ער פֿליִען צום טײַוול: צו זײַן שטיוול־ברודער אויף דער קרוין פֿון דער בעריאָזע!

און ער שפּיליעט זיך צו צום האַרצן זײַן קאָמאַנדירס מעדאַל פֿאַר העלדישקייט.

1977

They will not see their last sunset.

One by one, eyes blindfolded with their own stockings, the little Tartar leads them out of their prison.

Katya, Lyubochka, Halinka . . . — each one clasps a branch and the little Tartar pulls them.

He leads them out of their prison to the dry, flayed, huge trees, hollow trees.

There, only a single person reigns: Trofim Kopelko.

Brief shots ring out, like titters of laughter.

With the horseshoe of his wooden leg, Trofim Kopelko smashes a pane in the green-and-thinly-frozen swamp windows and, with the same leg, he swings the girls one by one into the swampy, splintered sky.

VI

Krasnogur, Maligin, and Leybele Blatt — my escorts and guards of the next day.

Krasnogur bustles about the horse and sleigh, Maligin bends over a map, Leybele Blatt cleans a machine gun.

Trofim Kopelko is hospitable: my escorts and I will spend the night in his dugout. The little Tartar prepared supper for us.

I am the last one at the bonfire.

The bonfire struggles with a wet fir.

The fir defends itself with its acrid smoke, but fire teeth rip up its veins and muscles.

In the dugout, the partisans are sleeping. Someone is playing on a harmonica and falls asleep in the middle.

I lie down on a bed of straw and pull the fur coat over my head.

My last night in Narocz Forests.

Tomorrow at this time, I will be-or-not-be over a minefield, trying to muddle my way through to the partisan airstrip. Kim is right: if you're lucky, you've got your wits in your feet.

Suddenly: can a dream explode? Is a dream a minefield? A thunderclap inside me, near me, in front of my awakened dream: a white lime kiln swirling in a ring.

No. It's not in me. It's in my neighbor Trofim Kopelko. Standing over him, the little Tartar, with a gun sticking out a smoking tongue to the lord of the swamps. Enthralled in the sweet joy of vengeance, his erstwhile comrades and subordinates dance around the shot Trofim and dismember him as ants dismember a dead beetle:

One runs with Kopelko's wooden leg and throws it into the hungry bonfire;

Another one — with Kopelko's shirt. Against the freshly painted moon, he looks through the shirt to see if it's worth it; and the moon is strangely red and warm drops drip from it on an island of snow;

And again I see a face crucified by three burning dark eyes. The third eye — the fire of a pipe;

Cursing, the little Tartar pulls off Trofim Kopelko's only boot and doesn't know what to do with it. Let it fly to the devil: to its brother boot on the crown of a birch tree!

And he pins on his heart his commander's medal for heroism.

1977

גליקעלע

א

צו ערשט האָב איך דערהאַלטן איר בריוו: ניט קיין האַנטשריפֿט נאָר אַ האַרצשריפֿט, אַזאַ וואָס מע זעט בלויז אויף דער פּאַפּיר-האַרמאָשקע פֿון אַ קאַרדיאָגראַם: פֿיאָלעטע צוקענישן פֿון קליינע בליצן, וואָס אומגעבעטן זאָגן זיי אָן אַ נאָענט פּלאַצנדיקן דונער.

כ׳האָב ניט באַוויזן צו באַשיידן די סודות פֿון איר בריוו און זי איז דאָ אַליין, אַ ממשותדיקע, אַ ריידעוודיקע, און די זעלביקע פֿיאָלעטע צוקענישן וואָס אין בריוו זענען אויסגראַווירט אויף איר זילבערלעכן פּנים.

איז דאָס גליקעלע, מײַן ערשטע ליבע? גליקעלע די רויטהאָריקע, די נײַניאָריקע?

אירע צעפּ זענען אויסגעשפּונען פֿון אַלטן אַש און די שפּינדלען אין די האָר זענען פֿאַרזשאַווערטע.

נאָר פֿאַראַן אַ קול וואָס פֿאַרגעדענקט זיך ווי אַ טעם פֿון די קינדער-יאָרן, דער אַ טעם פֿון איר קול האָט זיך ניט געביטן.

— איך ווייס ניט ווי אָנצוהייבן — האָט זי אָנגעהויבן. — דו מיינסט איך בין אַן אַנדערע, ס׳איז ניט אמת. יעדער מענטש איז טאַקע ענלעך צו אַן אַנדערן, אַ סך מער ווי צו זיך, נאָר איך בין ענלעך צו זיך אַליין ווי צוויי טראָפּנס גאַל. יאָ, איך ווייס ניט ווי אָנצוהייבן, אַזוי ווי כ׳ווייס ניט מײַן עלטער איידער איך בין געבוירן געוואָרן. דעריבער וועל איך אומדערבאַרעמדיק שווײַגן און פֿרײַ לאָזן די צונג: צונג-צונג, שפּיל אויס מײַן פֿאַרשפּילטע וועלט, אַניט וועל איך עמעצן דערמאָרדן.

אַז גליקעלע האָט פֿרײַ געלאָזן איר צונג, האָט איר היימיש קולכל זיך אַרײַנגעצערטלט אין מײַן אויער מיט דער זעלביקער פֿידלדיקייט ווי העט אַ מאָל. אויך די אויגן אירע, האָב איך אַ קלער געטאָן, זענען די אַמאָליקע, די יונגמיידלישע: גרינע זייגערלעך וואָס בײַ נאַכט פֿאָספֿאָרירן זיי. אַוודאי איז די פֿרוי גערעכט: זי איז ענלעך צו זיך אַליין ווי צוויי טראָפּנס גאַל. נאָר פֿאַר וואָס, צײַנדלען מײַנע שלייפֿן, איז די זעלביקע אַן אַנדערע?

— דײַן בעסטער פֿרײַנד איז דער יעניקער וואָס דו באַגעגנסט אים אין חלום, תּמיד וואָרנט ער און קיין מאָל פֿאַרראַט ער ניט — האָט גליקעלע אָדער איר צונג מיך געקאָרמעט מיט אירע געדאַנקען. — און דער אַ חלום-פֿרײַנד האָט מיר פֿאַרטרויט באַפֿוילן, ווי נאָר די מלחמה קעגן מיר האָט זיך אָנגעהויבן, אַז ווו נאָר איכ׳ל פֿאַרוואָגלט ווערן, זאָל איך מיטנעמען בעתן וואָגל דעם טאַטנס חלף. איך האָב שוין יעמאָלט געטראָגן אונטערן האַרצן אַ לעבעדיקן חלף, אַ וואַרעמען, כ׳האָב אָבער אַזוי געטאָן און מיטן קאַלטן חלף באַשיצט מײַן וואַרעמען.

— געדענקסט, גליקעלע, ווען מיר זענען ביידע געווען קינדער, האָב איך מיט דײַן טאַטנס חלף אויסגעשניצט פֿאַר דיר אין וואַלד אַ שטעקעלע.

— מײַן זכּרון איז מײַן צירונג. הער אַקאָרשט וואָס געשען איז ווײַטער: זאַלבע דריט, איך מיט ביידע חלפֿים, זענען מיר אַנטרונען פֿון פּאָנאַר, פֿון אונטער אַ שווערער קאָלדרע מיט מתים. געווען אַ ווינטערנאַכט, נאָר כ׳האָב ניט געפֿילט אַז איך בין מוטער-נאַקעט.

וווּהין? וווּהין איך זאָל ניט גיין, וועל איך קיין גליקישאָק ניט דערגיין. אָבער גיין, לויפֿן אַהין אָן-אָטעם, דאָס ציט מיך. אונטער מיר דער שניי האָט ניט אַרויסגעלאָזן קיין פּיפּס, ווײַל כ׳האָב געטראָטן אַ באָרוועסע. אַז כ׳האָב זיך אומגעדרייט זענען די צייכנס פֿון מײַנע טריט ליכטיקע טרעפּ געוואָרן, צו וועמען ווייס איך ניט. ווי מיינסטו, אליהו הנבֿיא קאָן זיך פֿאַרשטעלן פֿאַר אַ פּויערטע?

— אַז ער קאָן זיך פֿאַרשטעלן פֿאַר אַ בעטלער, אַ קונצן-מאַכער, קאָן ער זיך אויך פֿאַרשטעלן פֿאַר אַ פּויערטע.

— אַזוי זאָלן מיר ביידע לעבן ווי איך קלער דאָס אייגענע. די נײַנציק-יעריקע פּאַפּושאַ איז געווען אליהו הנבֿיא. זי האָט מיך אויסבאַהאַלטן אין איר כאַטע, אינעם קאָטוך אונטערן אויוון: דאָס קרייען און דאָס גאָגערן פֿון די עופֿות אין קאָטוך זאָל פֿאַרפֿילדערן דאָס געוויין פֿון מײַן יינגעלע וואָס כ׳האָב דאָרטן געבוירן.

ווייסטו פֿון אַ טאָג אין שוואַרצע תּכריכים? איך ווייס! אין קאָטוך האָט מיך אָנגעצונדן אַ טיפֿוס און בלײַבן דאָרט לענגער איז געווען אַ סכּנה פֿאַרן קינד. ווי מיינסטו, אליהו הנבֿיא קאָן זיך אָנשטעקן פֿון אַ טיפֿוס?

— איך ווייס ניט...

גליקעלע האָט מיך אַ נעם געטאָן אונטערן אָרעם:

— לאָמיר מאַכן אַ שפּאַציר אין יענער געגנט.

בעת מיר האָבן ביידע זיך געלאָזן צו דער טיר און ביידנס קעפּ זענען אַדורכגעשוווּמען דעם הענגענדיקן שפּיגל, האָב איך דערזען און דערפֿילט, אַז מײַן וואָרע עקסיסטענץ איז טאַקע דאָרטן אינעווייניק, אינעם הענגענדיקן שפּיגל.

I

First I got her letter: not handwriting but heartwriting, the signs you see on the paper accordion of an electrocardiogram: violet scratches, short flashes which, without warning, announce an impending, crashing thunderclap.

Barely did I have time to plumb the secrets of her letter when here she is in person, in flesh and blood, chatty, the same violet scratches as in her letter etched on her silvery face.

Is this really Glikele, my first love? Glikele, the redhead, nine years old?

Her tresses are webs of old ash and the pins in her hair are rusty.

But her voice brings back the savor of childhood years, the savor of that voice is not changed.

"I don't know how to begin," she began. "You think I'm somebody else but that's not true. Every person is like somebody else, much more than himself, but I am only like myself, like two drops of gall. Yes, I really don't know how to begin, just as I don't know my age before my birth. So I'm going to shut up, ruthlessly, and let my tongue run free: Tongue-tongue, play out my lost world, or else I'll kill somebody."

When Glikele let her tongue run free, her familiar little voice crept into my ear with the same fiddle tone as before. Her eyes too, I thought, are the same as before, the eyes of a girl: two little green watches with a phosphorescent glow in the dark. Surely the woman is right: she is only like herself, like two drops of gall. But why, hammers my skull, is the same another?

"Your best friend is the one you meet in a dream, he's always warning you and never betrays you," Glikele or her tongue said to me, nourishing me with her thoughts. "And that dream friend ordered me confidentially, as soon as the war against me began, to take my father's sacrificial slaughtering knife with me wherever I went. I already carried a warm, living slaughtering knife next to my heart. But I obeyed and, with a cold slaughtering knife, I protected my warm one."

"Do you remember, Glikele, when the two of us were children, I whittled a little stick for you in the forest, with your father's slaughtering knife?"

"My memory is my treasure. Listen to what happened: the three of us, I and my two slaughtering knives, ran away from Ponar, from under a heavy blanket of corpses. It was a winter night but I didn't feel I was naked as the day I was born.

"Where to go? Where? No Luckytown anywhere. But go, run away from here, till you're out of breath. Under my feet, the snow didn't make the slightest peep, for I was barefoot. When I turned around, the traces of my footsteps had become steps of light rising to I don't know who. What do you think? Can Elijah the Prophet disguise himself as a peasant woman?"

"If he can disguise himself as a beggar, a magician, he can also disguise himself as a peasant woman."

"As true as I wish both of us long life, so I believe in it. The ninety-year-old Papousha was Elijah the Prophet. She hid me in her hut, in a chicken coop under the oven so the cackling and squawking of the chickens would smother the crying of the child I gave birth to there.

"Do you know what is a day in black shrouds? I do. In the chicken coop, typhus consumed me and to stay there any longer was dangerous for the child. What do you think? Can Elijah the Prophet catch typhus?"

"I don't know . . ."

Glikele took me by the arm:

"Let's take a stroll in the other region."

When the two of us went toward the door and our two heads swam through the hanging mirror, I saw, I realized that my real existence was there, inside the hanging mirror.

Her arm in mine, like a squirrel curled around a branch, we let ourselves

ב

איר אָרעם אונטער מײַנעם, ווי אַ וועווערקע אַרום אַ צווײַג, האָבן מיר ביידע זיך געלאָזן אַהין, אין יענער געגנט.

אַז גליקעלע איז צו מיר אַרײַן, האָט מיט פֿאַרבן און ריחות געשלאָגן דער צײַטיקער זומער און די זון האָט געקילט אירע מוסקלען אין טײַך. אַצינד איז דער אָרון פֿונעם טײַך אונטער אַ שווערן אײַזיקן צודעק און סע פֿאַלט פֿון אַ הימלשער ניט-געלאָשענער שׂרפֿה אַ העל גרויער שניי.

פֿון צווישן העל גרויען שניי טוקט זיך אַרויס אַן איין-און-איינציקע כאַטע מיט אַ שטיוולדיקן קוימען. אַ געבויגענע זקנה מיט אַ האָרמע צווײַגן היפּערט אַהין צו און בײַ דער זײַט שפּרינגט אַ כּלבֿ מיט אַ נאָגנדיקער בילעניש און רודערט אָוועק מיט זײַנע לאַפּקעס אונטער זיך די ערד.

— גליקעלע, דאָרטן האָסטו געבוירן דאָס קינד — ווײַז איך אָן אויף דער כאַטע. — איך זע דײַנע געדאַנקען, ווי איך זע לעבן אונדז די ווערבעס. איך קאָן זיי אויך אָנטאַפּן, דײַנע געדאַנקען, ווי כ׳קאָן אָנטאַפּן די ווערבעס.

— אונטערהאַקן אָדער אָפּזעגן, דאָס קאָנסטו זיי אויך?

— ניין, דאָס קאָן איך ניט. אפֿשר איז ריכטיקער צו זאָגן: איך וויל ניט.

— אויב אַזוי איז איבעריק די צונג, דו זעסט דאָך מײַנע געדאַנקען במילא.

— גליקעלע, האָסט פֿריִער געוואָלט זאָגן, אַז דאָרטן האָסטו אויך איבערגעלאָזן דאָס קינד.

— אמת.

— אַ טיפֿוס-קראַנקע, און ברענענדיק אין רויך ווי אַ שטורקאַץ, ביסטו אַנטרונען הינטער דער גרינער אָזערע. אין יענעם וואַלד האָסטו זיך אײַנגעמאָסטעט אויף אַ יאָדלע און די מאַמע-יאָדלע האָט מיט רחמים דיך אײַנגעוואַרעמט אונטער איר קאָרע; שפּעטער האָסטו געהאַט אַ גאַסט: אַ וועלפֿיכע. דו האָסט געזויגן איר וואַרעמע מילך און די מילך איז דיר געווען צו אַ רפֿואה.

— אַנשטאָט מײַן קינד זאָל זייגן האָב איך געזויגן... ווי מיינסטו, די וועלפֿיכע לעבט?

— ניין, גליקעלע, די וועלפֿיכע איז לאַנג שוין אויף יענער-וועלט. ס׳האָט זי דערשאָסן דער זעלביקער וואָס אויך אין דיר האָט ער געצילט זײַנע קוילן. ביסט אָבער יעמאָלט אַראָפּגעשפּרונגען פֿון דער יאָדלע און דײַן חלף האָט איבערגעשניטן זײַן אָטעם.

— אויב אַזוי וועל איך צינדן אַ ליכט פֿאַר דער נשמה פֿון דער וועלפֿיכע.

ג

וואָס נענטער מיר זענען דערגאַנגען צו דער כאַטע, אַלץ מער האָט זיך יענע דערווײַטערט. אויך דאָס בילעניש פֿון דעם כּלבֿ, אָנגעסיליעט אויף אַ זילבערן שנירל, האָט זיך בילנוויַז צעשאָטן איבערן שניי. אַנטקעגן אונדז איז אויסגעוואַקסן אַ מירמלנע פֿעסטונג: שפּאַנען ווײַטער איז פֿאַרבאָטן.

צוריקוועגס דורכן העל גרויען שניי, איז ווידער די געגנט געוואָרן זומערדיק.

שטערנצײַט זענען מיר אַרײַן אין דער לעבעדיקער שטאָט. יונגע פּאָרלעך, ווי אָדלערס מיט פֿונאַנדערגעשפּרייטע פֿליגל, האָבן זיך געצויגן אויף רויב — נאָך די אייגענע לײַבער.

גליקעלע האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אַ פֿאָנטאַן וווּ אַ וואַסער-טענצערין רײַסט פֿון זיך די בגדים:

— איצטער זעסטו אויך מײַנע געדאַנקען?

— דו ווילסט איך זאָל דיר אָנווײַזן ווער פֿון די פֿאַרליבטע איז דײַן זון.

— איך זוך אים פֿון זינט כ׳האָב אים פֿאַרלוירן. און יעדער מאָל ווען איך געפֿין אים, ווער איך אָפּגעגאָסן מיט קאָכעדיקן בלײַ: ס׳איז אַן אַנדערער.

און דאָ האָט זיך גליקעלע אַ ריס געטאָן סײַ פֿון מיר, סײַ פֿון באָדן און איז געפֿאַלן אויף די קני פֿאַר אַ צעפּאַטלטן בחור וואָס האָט געקושט אַ מיידל אויפֿן מיטן גאַס.

— פּאַפּושאַ, פּאַפּושאַ — האָט גליקעלע אויף דער ערד געהעשעט, אַז איר זון זאָל זיך אין עפּעס דערמאָנען.

דער יונגער-מאַן האָט אַרויסגעקלאַמערט פֿון זײַנע אָרעמס די מיידל, אויפֿגעהויבן גליקעלען פֿון דער ערד, און זי אַ גלעט געטאָן איבער די צעפּ, די געשפּונענע פֿון אַלטן אַש.

אַצינד האָב איך גליקעלען אונטערן אָרעם גענומען. זי איז געווען לײַכט, ווי די ערד אונטער איר וואָלט פֿאַרלוירן דעם כּוח פֿון צוציִען. אירע גרינע זייגערלעך האָבן אָנגעהויבן פֿאָספֿאָרירן:

— ווידער אַן אַנדערער... ביז ווי לאַנג וועט ער זײַן אַן אַנדערער?

1977

When Glikele had come to me, the ripening summer was bursting with colors and odors and the sun cooled its muscles in the stream. Now the stream, as in a coffin, lies under a heavy cover of ice and a pale gray snow falls from the unextinguished fire in the sky.

In that pale gray snow, a single hut stands out with a chimney in the shape of a boot. A stooped old woman, loaded down with an armful of branches, hobbles over to us; at her side a dog barking shrilly leaps and scratches the earth under his paws.

"Glikele, that's where you gave birth," and I point to the hut. "I see your thoughts as clearly as I see the willows next to us. I can feel them as I can feel the willows."

"Cut them down or saw them up, can you do that too?"

"No, that I can't do. Maybe it's better to say: I don't want to."

"Then the tongue is superfluous since you know my thoughts anyway."

"Glikele, what you wanted to say just a moment ago is that there, you also abandoned the child."

"True."

"Suffering from typhus and burning like a torch, you ran away beyond the green pond. In the forest, you crept up to a fir tree and the merciful fir tree warmed you like a mother with her bark; later you had a guest, a she-wolf. You sucked her warm milk and that milk cured you."

"Instead of my child, I was the one who sucked. Do you think the she-wolf is still alive?"

"No, Glikele, the she-wolf has been in the other world for a long time now. The one who brought her down is the one who aimed his bullets at you. But you leaped down from the fir tree and your slaughtering knife sliced his breath."

"If that's how it was, I shall light a memorial candle for the soul of the she-wolf."

III

The closer we got to the hut, the farther it receded. The dog's barking also, strung on a silver thread, scattered its yelps in the snow. A wall of marble grew opposite us: Forbidden to Approach.

On the way back, through pale gray snow, the region grew summery again.

When the star[illegible]came out, we entered the living city. Young couples, like eagles with wings spread, were lying in wait for their prey — their own flesh.

Glikele stopped at a fountain where a water-dancer was ripping off her clothes:

"Now do you see my thoughts?"

"You want me to show you which of the lovers is your son?"

"I've been searching for him ever since I lost him. Every time I find him, it's as if a flow of melted lead were poured over me: it's always somebody else."

At that moment, Glikele tore herself away from me, fell on her knees before a disheveled young man who was kissing a girl right in the middle of the street.

"Papousha, Papousha," Glikele stammered from the ground, to stir some memory in her son.

The young man, freeing the girl from his embrace, picked Glikele up from the ground and stroked her hair spun of old ash.

Now it was I who took Glikele by the arm. She was light, as if the ground underneath her had lost the force of gravity. Her little green watches began to gleam with a phosphorescent glow:

"Again somebody else . . . How long will he be somebody else?"

1977

דער בעטלער אין די בלויע ברילן

א

דו זעסט אַ בעטלער, אַ בינטל גייענדיקע שמאַטעס. אָדער אַ בעטלערהאַנט ווי אַ מושל, אַרויסגעשנעלט פֿונעם ים אויף דער יבשה און עס פֿעלט אַן אויער צו פֿאַרנעמען איר געוויין. אָדער אַ בעטלער-קאַליקע, וואָס די פֿיס האָבן אים פֿאַרראַטן און זענען אַוועק צו אַן אַנדערער — און דו שפּאַנסט אים פֿאַרבײַ מיט אַנטימאַגנעטישע געדאַנקען.

ס'פֿאַלט דיר ניט אײַן צו שליסן קאַנטשאַפֿט. ביסט ניט נײַגעריק צו פֿרעגן דעם נאָמען זײַנעם און צי ס'האָט אים געבוירן אַ מאַמע. און צי די מאַמע איז געווען אַ מאָל אַ מיידל?

נאָר ס'געשעט: בײַם פֿאַרבײַשפּאַנען אַ בעטלער, יאָגט דיר נאָך אַ געדאַנק, ווי אַ בליץ-לאָשיקל יאָגט נאָך אַ וואָלקן: ווילסט אַרויס-קנײַפּן פֿון זיך די נעכטיקע זינד. יעמאָלט שטעלסטו זיך אָפּ און לאָזסט אַרונטער פֿאַרן בעטלער אַ מעטאַלענעם טראָפּן. ווערט גרינגער אויפֿן געוויסן און — שוין. ביסט ניטאָ. אָן אַ וואָרט. אָן אַ שמייכל.

אַלמאַי זאָל איך לייקענען? איך האָב אויך זעלטן אַ שמייכל געטאָן צו אַ בעטלער. אַפֿילו זעלטן אָפּגעשמייכלט צוריק, ווי איך טו עס יאָ בײַם גוטמאָרגן פֿון אַ סקעלעט. ס'האָט געדויערט אַזוי לאַנג און אַזוי קורץ, ביז... ביז דער ממונה איבער מײַן פֿעדער האָט באַשלאָסן אַז איך מוז אָנשרײַבן די דאָזיקע דערציילונג.

און ער האָט אויסגעפֿורעמט לכּבֿוד מיר אַ בעטלער אין בלויע ברילן.

ב

דער בלויברילנדיקער האָט זיך געיאַוועט אויפֿן ראָג פֿון מײַן שמאָלער גאַס, לעבן זונפֿאַרגאַנג-רויטן פּאָסטקעסטל וואָס איך קאָרמע אים שוין יאָרן, ווי אַ לעבעדיק באַשעפֿעניש, מיט מײַנע פֿרײַנד און אומפֿרײַנד. קאָן זײַן, ער איז דאָ געשטאַנען און געבעט-לערט אויך פֿריִער און כ'האָב אים געזען אויך, אָבער פּלוצעם האָב איך אים דערזען. פֿון זען ביז דערזען איז אַ ווײַטער מהלך.

ס'איז געשען אַזוי:

באַגינען האָב איך אַרויסגעאײַלט פֿון שטוב אין דער גאַס אַרײַן און מיטגעטראָגן אַ נאָך-וואַרעמען בריוו צום רויטן פּאָסטקעסטל. די שטאָט איז נאָך געווען ליידיק, אָן אַ מענטשן-פּאַרע. צוויי פֿייגל האָבן זיך איבערגעזונגען פֿון שלאָף.

אַז כ'האָב שוין געהאַלטן דעם קאָנווערט בײַם זשאַווערדיקן מויל פֿון פּאָסטקעסטל, האָב איך פֿאַרנומען פֿון איבער דעם אַ קול אויף מאַמע-לשון:

— אַ גולם גיט מען יאָ אַ נדבֿה און אַ בעטלער ניט?

און יעמאָלט האָב איך צום ערשטן מאָל אים דערזען. אַזוי שווימט אַרויס אַ בוים פֿון אַ נעפּל.

אַחוץ זײַנע בלויע ברילן האָט זיך באַלד אײַנגעמאָלט אין געדע-כעניש אַ בערדעלע, ווי אַ רעטעך אָקערשט אַרויסגעצויגן פֿון דער ערד.

און די בלויקייט פֿון זײַנע ברילן, אין וואָס דערמאָנט זי? אין די בלויע שפּליטערלעך גלאָז, קינדווײַז געפֿונענע, און וואָס אַן אוצר קאָן אַזוי ניט דערפֿרייען.

זאָל דאָס פּאָסטקעסטל הײַנט הונגערן, האָב איך באַשלאָסן. איך בין שוין געווען צופֿרידן וואָס דעם בעטלערס טענה איז די סיבה דערצו: דעם בריוו האָב איך געשריבן צו אויפֿגערייצט, מיט אַ ייִנגליש ניט-געצוימטער קינאה צו דער געשטאַלט וואָס איך האָב ליב. און וואָלט, חלילה, דער אײַזערנער גולם אים אײַנגעשלונגען, וואָלט איך געזוכט אַ שוועבעלע אַרײַנצוצינדן אינעווייניק.

איך האָב צעריסן דעם בריוו מיטן קאָנווערט אויף פּיץ-פּיצלעך און די קינאה אין מיר איז אויך צעפּיצלט געוואָרן. אָבער אַנשטאָט איך זאָל דעם בלויברילנדיקן דאַנקען איז אַרויסגעשפּרונגען פֿון מײַן צונג אַ נאָדל און אים אַ שטאָך געטאָן:

— אַזוי פֿרי בײַ דער אַרבעט?

ס'האָט אַ מיניע געטאָן אַ ביינערדיקער שמייכל:

— אַ לײַכט לעבן האָבן בלויז די טויטע. ווען די לעבעדיקע וואָלטן וויסן ווער איך בין וואָלטן זיי געקומען צו מיר אַזש פֿון האָנאָלולו.

— זאָל דאַכטן, איך קום פֿון האָנאָלולו. נאָר קודם לאָמיר זיך באַקענען — האָב איך אים צוגעוואָרפֿן אַ האַנט. — מײַן שטיקל נאָמען איז...

— אַ בעטלער און אַ תּלין גיט מען קיין האַנט ניט, און אויב מען גיט שוין יאָ, איז נאָר מיט אַ מטבע צוזאַמען. — האָט ווידער אַ מיניע געטאָן אַ ביינערדיקער שמייכל.

צו מײַן שלימזל האָב איך געהאַט פּוסטע קעשענעס. דער בלוי-ברילנדיקער האָט זיך אויף מיר מרחם געווען:

— אַז מ'איז אַן ערלעכער מענטש, ברענגט מען אַ חובֿ אין שטוב אַרײַן. אָט איז מײַן וויזיט-קאַרטל.

דערווײַלע איז די שטאָט געוואָרן באַוועגעוודיק. פֿון די מויערן האָבן זיך אַרויסגעשאָטן ציגל און זענען געוואָרן אײַלנדיקע מענטשן. אויטאָס האָבן זיך געטאַשט ווי קאָרטן. דער זונאויפֿגאַנג איז אויפֿ-געגאַנגען ביזן זיבעטן הימל.

The Beggar with Blue Eyeglasses

I

You see a beggar, a bundle of walking rags. Or a beggar's hand, a shell cast out by the sea onto the shore: no ear to listen to its weeping. Or a beggar-invalid, his legs have betrayed him, gone to someone else — and you pass by him with antimagnetic thoughts.

The idea of getting to know him doesn't occur to you. You're not curious to ask him his name or if a mother gave birth to him. Or if that mother had ever been a maiden.

But sometimes it happens: passing by a beggar, an idea pursues you, as a lightning colt pursues a cloud: You want to get rid of your past sins. So you stop and let a metal drop fall onto the beggar. Your conscience is eased — that's all. You're not there. Without a word. Without a smile.

Why deny it? I too seldom smile at a beggar. Seldom even smile back, although I answer a skeleton's greeting. Things went on like that for a while, a long while, a short while, until . . . until whoever is in charge of my pen decided I must write this tale.

And for my sake, he created a beggar in blue eyeglasses.

The man with blue eyeglasses made his appearance at the corner of my narrow street, next to the sunset-red mailbox I stuffed for years, like a living creature, with my friends and enemies. Quite possibly he had stood there before and begged and it could be that I had already seen him but, all of a sudden, I *noticed* him. It's a long way from seeing to noticing.

It happened like this:

One fine morning, I dashed out of my house into the street, carrying a still warm letter for the red mailbox. The city was still empty, without a human breath. Two birds sang to each other in their sleep.

Yonia Fain, illustration to "The Beggar with Blue Eyeglasses."

I was already holding the envelope at the rusty gullet of the mailbox when, behind it, a voice came to me speaking my mother tongue:

"A golem you give alms and a beggar not?"

And then, for the first time, I noticed him. As you notice a tree surfacing out of a fog.

Aside from his blue eyeglasses, a goatee, like a radish just pulled up from the ground, is etched on my memory.

And the blue of his eyeglasses — what did they remind me of? Splinters of blue glass, found in childhood, that give you more joy than the discovery of a treasure.

Let the mailbox go hungry today, I decided. Anyway, I was content to have the beggar's reproach as an excuse: I had written that letter to my

אויף מאָרגן און איבערמאָרגן האָב איך דעם בעטלער אין די בלויע ברילן בײַם פּאָסטקעסטל ניט מער דערזען. כ׳האָב שוין אָנגעהויבן קלערן: אַ טרוימגעשטאַלט. אַ קאָשמאַר. נאָר אָט האָב איך דערטאַפּט אין אַ קעשענע זײַן וויזיט־קאַרטל:

האָראַצי אַדלקינד
פֿילאָסאָף און חכם

און די גאַס. און דער נומער פֿון דער שטוב. און דעם זעלביקן אָוונט בין איך אַוועק אים אָפּשטאַטן אַ וויזיט.

ג

ניין, דער אַדרעס איז ניט קיין פֿאַלשער, אומזיסט מײַן חשד. ער אַליין, דער פֿילאָסאָף און חכם, האָט מיט אַ ריטערלעכן קניקס מיך פֿאַרבעטן אין זײַן קאַמער. דאָ האָט ער אויסגעזען אַ קאַפּעלע אַנדערש: ער האָט געטראָגן אַ פּעלערינע אין קליאַשן און אַ יאַרמלקע פֿון זילבערנע פֿעדעם אויפֿן שפּיץ פֿון שאַרבן. זײַנע בלויע ברילן זענען געלעגן אויף אַ טישל איבער אַ שטויס פּאַפּיר, באַלויכטן פֿון אַ הענגענדיקן לאַמטערן.

— איצטער בין איך ניט קיין בעטלער, קען איך געבן אַ האַנט — האָט ער אַ שמועצער געטאָן. — און לאָמיר זיך דוצן. כ׳האָב ניט ליב דעם א י ר. ייִדיש איז מלא־טעם, אָבער אַ לויב צו לשון־קודש: אַ דוּיק לשון. אויף דו מיט בעטלערס און אויף דו מיט פּרינצן.

ער האָט מיר צוגעטראָגן אַ וויגשטול:

— קאָניאַק אָדער אַ גלעזל חכמה?

— זאָל זײַן אַ גלעזל חכמה, אָבער אַ שטאַרקס! — האָט זיך צעהוידעט אונטער מיר דער וויגשטול. — נאָר אײדער דאָס גלעזל גיט אַ ברי מײַן אויער, האָב איך אַ שאלה: צו וואָס די קאָמעדיע? דאָס פֿאַרשטעלן זיך פֿאַר אַ בעטלער?

— איין גלעזל חכמה איז פֿאַר דיר ווייניק — האָט ער זיך אײַנגעקאָרטשעט אין אַ וויגשטול אַנטקעגן איבער. — איטלעכער בן־אָדם ווערט געבוירן אין אַ מאַסקע: די הויט זײַנע איז די מאַסקע. פֿון דעסטוועגן ציט ער אַרויף נאָך מאַסקעס צו פֿאַרשטעלן די פֿריִערדיקע. ווען כ׳וואָלט זיך ניט פֿאַרשטעלט פֿאַר אַ בעטלער, וואָלט איך באמת געווען אַ בעטלער.

— ווּ איז לאָגיק?

— לאָגיק פּלוס לאָגיק איז דעמאַגאָגיק! דו און אַזאַ שאלה. ס׳איז אַלץ אַ געוווינהייט. געוווין זיך צו און דו ביסט אַן אָדלער. ווען דער מענטש וואָלט געבוירן ווערן זיבנפֿיסיק וואָלטן מיר ביידע פֿאַר אים אויסגעזען וויסטע קאַליקעס. דער מענטש איז ניט קיין קאָסמישע חיה, ווי סע לערנט מײַן קאָלעגע שאָפּנהויער, נאָר דער מענטש איז אַ קאָסמישער מענטש, ווי עס לערנט האָראַצי אַדלקינד. און דער קאָסמישער מענטש, וואָס איך בין זײַן קלאַסישער מוסטער, מוז בײַטן זײַן הויטמאַסקע ניט נאָר אויפֿן פּנים. ער מוז בײַטן, דער טויט זאָל אים ניט געפֿינען. אויב אַזוינס הייסט בײַ דיר קאָמעדיע, איז דאָס אַ פּערזענלעכע טראַגעדיע. לאָמיר מישן די קאָרטן צוריק: וואָלט איך ניט געבעטלערט, וואָלטן מיך דײַנע שוואַרצאַפּלען אויסגעמעקט פֿון באַשטאַנד און דו וואָלטסט יאָ אַרײַנגעטאָן דײַן בריוו אין פּאָסטקעסטל. ווייסטו וואָס יעמאָלט וואָלט געשען?

— איך וואָלט זיך אויפֿגעגעסן אַ לעבעדיקער.

— פֿון אַזאַ מאכל וואָלט איר ביידע אויסגעגאַנגען פֿון הונגער: דו און זי.

ד

ביידע וויגשטולן און מיר אינעווייניק — צוויי עקן פֿון אַ שיף — האָבן זיך געהוידעט איבער זיפֿצנדיקע כוואַליעס. דער געוועזענער בעטלער אין די בלויע ברילן און דער איצטיקער פֿילאָסאָף און חכם האָראַצי אַדלקינד האָט געפּליעסקעט מיטן רודער:

— אַז דו ווייסט שוין דעם סוד פֿון מײַן פֿאַרשטעלן זיך, וועל איך אַנטפּלעקן דעם סוד פֿון מײַן אַנטפּלעקן זיך: ביסט מיר שולדיק אַ חובֿ. נאָר דער חובֿ דײַנער איז מער פֿון אַלע מטבעות וואָס איך האָב אײַנגעזאַמלט. אָט איז דער חובֿ דײַנער: מיך ירשענען! איך, דער קאָסמישער מענטש, האָב מער קיינעם ניט אויף אונדזער פּלאַנעטל. מײַנע נאָענטע און די נאָענטסטע זענען אַרײַן אין די גאַלאַקסן. דער איינציקער פֿרײַנד מײַנער איז אַ גאָר אַנדער באַשעפֿעניש. איך בין אַזוי עלנט, אַז כ׳האָב אַנוסטן זיך געבעטן בײַ אַ פּסיכיאַטער מיך קראַנק צו מאַכן אויף סכיזאָפֿרעניע, שפּאַלטן מײַן פּערזענלעכקייט, איך זאָל ניט זײַן אַזוי עלנט.

— ס׳האָט געהאָלפֿן?

— יאָ, כ׳בין געוואָרן טאָפּל עלנט.

— פֿון ד ע ם זאָל איך ווערן דײַן יורש?

— ניט פֿון דעם. איך וויל דו זאָלסט ווערן דער יורש פֿון מײַן חכמה, פֿון מײַנע אַפֿאָריזמען. איך האָב אָנגעשריבן זיבעציק טויזנט זײַטן.

— און וואָס, אַ שטייגער, זאָל איך מיט זיי טאָן?

— אַרויסגעבן אין זיבן הונדערט בענד, געבונדענע אין לעדער און געליישט אין גאָלד.

beloved in a state of agitation, stimulated by irrepressible, juvenile jealousy. And if, God forbid, the iron golem had swallowed it, I would have had to go search for matches and set fire to its innards.

I ripped letter and envelope into minuscule pieces and the jealousy in me crumbled into pieces too. But instead of thanking the man with blue eyeglasses, a needle jumped off my tongue and pricked him:

"Working so early?"

A bony smile twinkled on his face:

"Only the dead have an easy life. If the living knew who I am, they would even come from Honolulu to see me."

"Let's say I'm from Honolulu. But first, let's get acquainted." I held out my hand to him. "My name is . . ."

"To a beggar and a hangman you don't hold out your hand and, if you do, it's with a coin." A bony smile twinkled again.

To my misfortune, my pockets were empty. The man with blue eyeglasses took pity on me:

"An honest man settles his debts at home. Here is my card."

Meanwhile, the city started moving. A cascade of bricks fell off the buildings and became hurrying people. Cars were shuffled like cards. The sun had risen to the seventh heaven.

The next day and the day after, I did not see the beggar in the blue eyeglasses next to the mailbox. I was already beginning to think: a dream figure. A nightmare. But in my pocket, my fingers found his card:

Horace Adelkind
Philosopher and Sage

And the street. And the number of the house. And that very evening I went off to pay him a visit.

III

No, it's not a false address, my suspicion was in vain. He himself, the philosopher and sage, bowing courteously, led me into his room. Here, at home, he looked slightly different: he was dressed in a cape and a silver-embroidered *yarmulke* was perched on his skull. His blue glasses were lying atop a pile of papers on a little table illuminated by a hanging lamp.

"Now I'm not a beggar and I can give you my hand," he hissed. "And let's address each other familiarly. I don't like to be so formal. Yiddish is so juicy but praised be our Holy Tongue: a familiar language. Talking familiarly to the beggar and to the prince."

He pushed up a rickety chair for me:

"Cognac or a glass of wisdom?"

"A glass of wisdom, but a strong one!" My chair started to teeter underneath me. "However, before this glass goes to my head. I have a question: Why this comedy? Why the disguise of a beggar?"

"One glass of wisdom isn't enough for you," he said coiling himself into a rickety chair facing me. "Every human being is born with a mask: his own skin is the mask. Nevertheless, he puts on other masks to hide the previous one. If I didn't disguise myself as a beggar, I really would be a beggar."

"Where's the logic?"

"Logic plus logic equals demagogic! How can you ask such a question? It's all a matter of habit. Get used to it and you can be an eagle. If man was born with seven legs, the two of us would look like pitiful creatures in comparison. Man is not a cosmic animal, as my colleague Schopenhauer teaches; but man is a Cosmic Man, as Horace Adelkind teaches. And Cosmic Man, of which I am the classical example, is not content to change only the mask on his face. He must change so that death will not find him. If this is what you call comedy, that's a personal tragedy. Let's shuffle the cards again: if I hadn't been begging, your eyes would have wiped me out of the scene and you would have really put your letter in the box. Do you know what would have happened then?"

"I would have eaten myself alive."

"On that diet, the two of you—her and you—would have starved to death."

IV

Both rickety chairs and us inside—two ends of a ship—pitched on sighing waves. The former beggar with blue eyeglasses, currently philosopher and sage, Horace Adelkind, struck his oar:

"Since you already know the secret of my disguise, I am going to reveal to you why I revealed it to you: you owe me a debt. But your debt is more than all the coins I have collected. This is what you owe me: be my heir! I, the Cosmic Man, no longer have anyone on this planet. My friends and relatives have gone to the galaxies. My only friend is a strange creature. I am so alone that I have recently asked a psychiatrist to make me schizophrenic, to split my personality so I won't be so alone."

"Did it help?"

"Yes, I became twice as alone."

"Is *that* my inheritance?"

"Not at all. I want to leave you my wisdom, my aphorisms. I have written seventy thousand pages of them."

"And when you die, what should I do with them?"

— אײדער איך נעם אויף זיך דעם זיסן עול, װיל איך האָבן די זכיה צו הערן אײניקע אַפֿאָריזמען.

— אָט איז אײנער:

מיר האָבן זיך בײדע גוט פֿאַרשטאַנען,
איך און די גאָרילע.
פֿריִער שייל אַראָפּ פֿון מיר די קראַטעס,
האָט זי געזאָגט,
שפּעטער װעל איך מיט דיר שמועסן.

אַ צװײטער:

אַן אײנציקע רגע איז אַלט װי די צײַט.

אַ דריטער:

ביסט צו נאָענט מיר זאָלן זיך דערנענטערן,
ביסט צו װײַט מיר זאָלן זיך דערװײַטערן.

אַ פֿערטער:

"אײנער פֿון אײַך װעט מיך ניט פֿאַרראַטן"
האָט ישו געזאָגט צו זײַנע תּלמידים.
און דער אײנער איז געװען ע ר.

אַ פֿינפֿטער:

טרערן זענען פֿינקלענדיקע װערטער פֿון די אויגן.

אַ זעקסטער:

מענער זענען באַשאַפֿן אין מערצאָל,
פֿרויען — אין אײנצאָל.

אַ זיבעטער:

נאַרישער מאָלער,
האָב ניט קײן טענה צום בױם,
װאָס ער װאַקסט און בליט
רעאַליסטיש.

אַן אַכטער:

איך בין אַ קװאַרטיראַנט
אין אײגן לײַב.
מיט מײַנע טרערן
באַצאָל איך דירה-געלט.
אַז כ'װעל ניט האָבן צו באַצאָלן —
אַרױסװאַרפֿן װעט מיך דער בעל-הבית
אין קעלט און רעגן.

אַ נײַנטער:

צו פֿרי איז געװאָרן צו שפּעט.

אַ צענטער:

פֿון קײנעם בין איך דאָ ניט װײניקער
נאָר װײניקער פֿון זיך אַלײן.
פֿאַר זיך אַלײן בין איך אַ קלײנינקער
װאָס קױם אים שנײַדן זיך די צײן.

ה

מיט אַ קעציש‎ער פֿלינקשאַפֿט האָט האָראַצי אַדלקינד זיך אַ הײב געטאָן און אַרױסגעהעקלט פֿון אַ קײט אונטערן באַלקן דעם לאַמטערן און באַלױכטן מיט אים די שװער באַלאָדענע פּאָליצעס:

— טײַערער יורש! דאָ אַרום די װענט הױערן מײַנע שריפֿטן. מזל-טובֿ, זײ גײען אַריבער אין דײַן רשות. מײַן פֿאַרגאַנגענהײט איז מײַן צוקונפֿט.

אַ קױם-קױמיקער אָנקלאַפּ אין טיר.

זײַן קול איז געװען הײזעריק:

— ס'איז מײַן אײנציקער פֿרײַנד. אין דער אַ צײַט קומט ער דאָ אַרײַן. כ'האָב שױן פֿריִער מרמז געװען, אַז מײַן אײנציקער פֿרײַנד איז אַ גאָר אַנדער באַשעפֿעניש. ער איז אַ װאָרעם! אַ גרײַז-גרױער װאָרעם ברענגט עס מיר אַהער זײַנע געדאַנקען און איך פֿאַרשרײַב זײ. דער משורר סלאָװאַצקי איז געװען אַ סעקרעטאַר בײַ אַ מלאך, אַזױ דערצײלט ער, און איך, האָראַצי אַדלקינד, בין אַ סעקרעטאַר בײַ אַ װאָרעם. װילסטו איך זאָל אײַך באַקענען?

כ'האָב אים פֿאַרשטעלט דעם װעג:

— אַן אַנדערש מאָל. אױף הײַנט איז גענוג. איז דאָ פֿאַראַן אַ הינטערטיר?

האָראַצי אַדלקינד האָט אױפֿגעהױבן איבער מיר דעם לאַמטערן און מיך אַ צי געטאָן בײַם אַרבל:

— פֿאַראַן, פֿאַראַן... און װעסט מיטנעמען פֿון מיר אַ מתּנה: מײַנע בלױע ברילן. דו װעסט קענען זיך פֿאַרשטעלן פֿאַר אַ בעטלער און װערן אַ קאָסמישער מענטש.

1978

"Publish them in seven hundred volumes, bound in leather, gilt-edged."

"Before I take on this sweet burden, I ask the privilege of hearing a few aphorisms."

"Here's one:

We understood each other perfectly,
The gorilla and I.
First peel off me these bars,
She said,
Then I'll talk with you.

"Another:

A single moment is as old as time.

"A third:

You are too close for us to get close,
You are too far away for us to be far.

"A fourth:

"One of you will not betray me,
Said Jesus to his disciples.
And *he* himself was the one.

"A fifth:

Tears are the sparkling words of the eyes.

"A sixth:

Men were created in plural
Women — in singular.

"A seventh:

Stupid painter,
Do not reproach the tree
For growing and blossoming
Realistically.

"An eighth:

I am the tenant
Of my own body.
With my tears
I pay the rent.
If I had nothing more to pay with —
The landlord would throw me out
In the cold and rain.

"A ninth:

Too soon has become too late.

"A tenth:

I am no less than anyone here

Except myself.
Only to myself am I a babe
Who has barely cut his teeth."

V

Nimble as a cat, Horace Adelkind leaped up, unhooked the lamp hung on a chain, and aimed it at the heavily loaded shelves:

"Dear heir! All around us, on every one of these walls, huddle my writings. Congratulations, they're yours now. My past is my future."

A barely heard knock on the door.

His voice grew hoarse:

"It is my only friend. It's his time to come. I hinted earlier that my only friend is a very strange creature. He's a worm! A white-headed worm, who comes to share his thoughts with me and I write them down. The poet Slowacki was the secretary of an angel, so he says, and I, Horace Adelkind, am the secretary of a worm. Would you like me to introduce you?"

I blocked his way:

"Some other time. That's enough for today. Is there a back door here?"

Horace Adelkind raised the lamp above me and pulled me by the sleeve:

"Of course, of course . . . and you are going to take a gift from me: my blue eyeglasses. So you can disguise yourself as a beggar and become a Cosmic Man."

צעשניטענע ליפּן

יונגשאַפֿט איז אַ בוים. און דער בוים פֿון יונגשאַפֿט, מײַן ליכטיקע, טרייסלט אָפּ פֿון זיך זײַנע זומערדיקע בגדים כּדי אויפֿצורוישן יינגער, נאָך יינגער ווי פֿאַר אַ יאָרן.

די אַ ווערטער האָט אַ באַיאָרנסער מאַן אַראָפּגעמורמלט פֿון זײַנע צעשניטענע ליפּן פֿאַר אַ גאָר יונגער פֿרוי, אָקערשט אויסגעוויקלט פֿון אַ זומער-נעפּל.

דער באַיאָרנטער מאַן, דער חכם און דער נאַר מיטן קאַלכאויוון-שטויב אויף זײַן דערנערשער טשופּרינע, האָט זיי אַראָפּגעמורמלט ניט פֿאַר דער גאַנצער פֿרויגעשטאַלט, נײַערט בלויז פֿאַר דער שמייכלענדיקער האַנט אירער, בעת ער איז צוגעפֿאַלן מיט זײַנע צעשניטענע ליפּן צו אירע גנעדיקע פֿינגער, אויף דאָס נײַ איבער-צולעבן דעם טעם פֿון זײַן יונגשאַפֿט.

און דער באַיאָרנטער מאַן האָט יעמאָלט ניט בלויז אין זײַנע צעשניטענע ליפּן, אין זײַן פֿראָסטיק מויל, נאָר אויך אין די טרוקענע וואָרצלען פֿון זײַן דערנערשער טשופּרינע, פֿײַערקלאָר אַ דערפֿיל געטאָן דעם יונגן מתיקותדיקן טעם פֿון שאָרסטקע מאַלינעס און דעם ריזלענדיקן סמאָלע-ריח פֿונעם צוזאַמענגעצווײַגטן וואַלד ווו די מאַלינעס באַהאַלטן זיך.

און יעמאָלט האָט ער איבערגעלעבט אַ זעלטענע איבערלעבונג: אַז דאָרטן ווו די נשמה זײַנע ענדיקט זיך, הייבט זיך אָן אַ נײַע און דאָרטן ווו די נײַע ענדיקט זיך — גוססט אין אים דער טויט.

אין אַ רגע צי אַנדערטהאַלבן שפּעטער, ווען די יונגע פֿרוי האָט באַפֿרײַט פֿון זײַנע ליפּן איר שמייכלענדיקע האַנט, האָט שוין דער זעלביקער טויט אויפֿגעהערט אין אים צו גוססן.

און דער באַיאָרנטער מאַן האָט מיטן פֿאַרגרעסער-גלאָז פֿון זײַן טרער זיך אַרײַנגעטיפֿט אין די סודות פֿון אירן אַן איינציקן פֿינגער, העכער פֿון די אַנדערע, און ער האָט ווידער אַראָפּגעמורמלט פֿון זײַנע צעשניטענע ליפּן:

— דער בוים פֿון יונגשאַפֿט איז ווײַטער פֿון דײַן פֿאַראַיאָריקן שאָטן. זײַן גן-עדן-ווײַן איז דיר ניט באַשערט צו פֿאַרזוכן. איך קאָן שווערן: דײַן וואָריק פּנים איז דאָס פֿײַכטע פּנימל פֿון דעם אָ פֿינגער. זײַן פּנימל איז אויסגעצירקלט מיט קאַרבן איבער קאַרבן; און דאָס האַלבע זונעלע בײַם האָריזאָנט פֿון דײַן פֿינגערס נאָגל וועט שוין קיין מאָל ניט אויפֿשײַנען העכער, מײַן געביין צו דערוואָרעמען.

דו ביסט אַ כוואַליע וואָס האָט אײַנגעשלונגען אַ מענטשן.

דײַנע קאַרבן זענען עלטער פֿון מײַן שרעק. עלטער פֿון אונדז ביידן.

דו ביסט עלטער פֿון דער פֿירפֿיסיקער זקנה, דער פֿאַרנאָדלטער אין שוואַרצן זײַד, וואָס קאָרמעט מיט אַרבעס, בײַם שטאָטמוזיי, די גנעדיקע, זיך דערבאַרעמדיקע טויבן.

די מטבע פֿון הימל

א

צו וואָס באַדאַרף מען אין הימל געלט? און ווער שמידט אויס אין די אייבערשטע וועלטן זילבערנע מטבעות? און וואָס, אַ שטייגער, קאָן מען פֿאַר די מטבעות דאָרטן קויפֿן: די שטערן, די וואָלקנדלעך אויף דער לבֿנה? —

אַזעלכע שאלות און געדאַנקען, ווינציקע פֿון גאָר אַ סך, האָבן דורכגעזשומעט נײַגעריק דורך מײַן מוח, ווען שלמה-לייב, מײַן רבי, האָט צום ערשטן מאָל געטײַטלט מיט מיר, אין זײַן פֿאַרשנייטן כוטער, דעם אַלף-בית און אַ גוטער מלאך האָט פֿאַר מײַנט וועגן און פֿאַר מײַן כּבֿוד וועגן אַראָפּגעוואָרפֿן אַ זילבערנע מטבע טאַקע אויפֿן סידור, ווו אויף זײַן ערשטער זײַט שימערירן זיי, די אותיות פֿונעם אַלף-בית, ווי שוואַרצע שטערן.

איך קאָן זיי פֿרײַ אַרויסריידן מיטן מויל, אָבער ניט מיט מײַנע אויגן.

צווישן גאָר מײַנע שאלות וואָס איך פֿרעג זיך אַליין אין אויער, איז גאָר קיין שאלה ניט צי די זילבערנע מטבע איז טאַקע באַשטימט פֿאַר מיר און צי דער וואָס האָט זי אַראָפּגעשאָנקען איז אַ וואָרער מלאך. שלמה-לייב וועט ניט זאָגן קיין ליגן. שאַ, איך קאָן זיך אַליין איבער-צײַגן: פֿון דער מטבע וואַקסן אַרויס קליינע פֿליגל מיט אַ סודותדיקן בליאַסק, אַן אָנזאָג און אַ סימן צו וועמען זיי געהערן.

איך באַשירעם די מטבע אין דער וואַרעמער נעסט פֿון מײַנע פֿינגער, אין דער לינקער האַנט. אין מײַנע גלידער צעגייט אַ מתיקות-דיקער תּענוג. די הימלישע פֿליגל צוקן און היימישן זיך אײַן. אָסור אויב איך וועל זיי הײַנט אַרויסלאָזן אין דער בוריק-רויטער שקיעה.

ב

שלמה-לייב איז מײַנער אַ שכן פֿון דערבײַיִקן כוטער אין דער נאָענט פֿונעם טײַך אירטיש. פֿון וואַנען מיר ביידע נעמען זיך אויף דער סיבירער ערד, אויף דעם סיבירער שניי, איז מיר אַ שאָד צו טראַכטן. למען-האמת האָב איך יאָ עפּעס געהערט פֿון טאַטע-מאַמע

Slashed Lips

Youth is a tree. And the tree of youth, my radiant woman, shakes off its summer garb to rustle younger again, even younger than last year.

These are the words murmured by an elderly man with his slashed lips to a very young wo[illegible] barely emerged from a summer mist.

The elderly man, wise and foolish, his curls dusted with the ash of a lime kiln, murmured these words not to the whole female figure but only to her smiling hand, as he brought his slashed lips to her gracious fingers to savor anew the taste of his youth.

And then, not only in his slashed lips, in his frozen mouth, but also in the dried up roots of his bushy hair, the elderly man sensed, fireclear, the young, sweet taste of sharp raspberries and the gushing odor of sap in the forest underbrush where the raspberries hide.

And then he experienced something strange: where his soul ends, another soul begins and where that one ends — death is dying in him.

A moment later, when the young woman withdrew her smiling hand from his lips, death itself stopped dying in him.

And, through the magnifying glass of his tears, the elderly man plunged into the mystery of a single one of her fingers, a bit higher than the others, and began again to mumble with his slashed lips:

"The tree of youth is farther than your shadow of yesteryear. You may not taste its Paradise wine. I would swear: your real face is the small, damp face of this finger. Its little face inscribed in circles of wrinkle after wrinkle: and the teensy half-sun on the horizon of your fingernail will never shine higher, to warm my bones.

"You are a wave that has swallowed a man.

"Your wrinkles are older than my fear. Older than both of us.

"You are older than the four-legged old woman, who sits at the museum all stitched up in black silk, throwing peas to the gracious and merciful pigeons."

The Coin from Heaven

I

Why do they need money in heaven? And who mints silver coins in the firmament? Anyway, what can you buy with those coins? Stars, clouds on the moon? —

Such questions buzzed in my curious brain when Shloyme-Leyb, my teacher, in the snowed-in hut in Siberia first taught me the *alef-beys* and a good angel had just dropped a silver coin for me on the first page of my *Siddur*, where the letters of the *alef-beys* glowed like black stars.

I could utter them freely with my mouth but not with my eyes.

With all the questions I asked myself, there was not the slightest question that the silver coin was really meant for me and that a genuine angel had tossed it to me. Shloyme-Leyb wouldn't dare lie. The proof was the little wings about the coin, glimmering with a mysterious sparkle — the sure sign of its origin.

I protect the coin in the warm nest of my fingers, in my left hand. A sweet thrill spreads through my limbs. The heavenly wings flutter and curl up in their new home. For nothing in the world will I let them go today to the beet-red sunset.

Shloyme-Leyb is my neighbor in the next hut on the frozen bank of the Irtysh. How did the two of us get to the snows of Siberia — I don't waste any time thinking about that. To tell the truth, I did hear something from papa and mama, I recall a few fragments of words: war, wandering . . . But if the sun had followed me in this wandering, then it wasn't so terrible.

In our hut, I also learned that life or time had long ago been cut into parts

און איך געדענק זייערע אונטערגעהאַקטע ווערטער: מלחמה, וואָגל... נאָר אויב, קלער איך, די זון האָט מיטגעוואָגלט מיט מיר צוזאַמען, איז ניט אַזוי סטראַשנע.

כ'האָב אויך געהערט אין אונדזער כוטער, אַז דאָס לעבן אָדער די צײַט ווערט שוין פֿון לאַנגע צײַטן צעשניטן אין אַזעלכע טיילן וואָס מע רופֿט זיי דאָ: יאָרן. ווערדליק דעם אַ חשבון בין איך צעשניטן געוואָרן אויף גלײַכע פֿינף טיילן. אַז איכ'ל צעשניטן ווערן אויף הונדערט חלקים וועל איך אַלט זײַן פּונקט הונדערט יאָר.

שלמה-לייב איז אַ הויכער, אַ שוואַרץ-פּנימדיקער. זײַנע שוואַרצע אויפֿגעגליטע אויגן האָבן דעם זעלבן קאָליר וואָס די הויט אויף זײַן פּנים. אויך זײַן האָריקע באַוואַקסנקייט איז פֿון אייגענעם קאָליר וואָס די הויט. און שפּאַנען שפּאַנט ער, שלמה-לייב, אין הויכע האַרטע וואָליקעס ביז איבער די קני און סקריפּעט אויס, ניין — ער שפּילט אויס מיט זיי איבער די פֿאַרפֿרוירענע שנייפֿונקען אַ לעבעדיקן שטעג צווישן די כוטערס. איך וואָלט קאָנען אַרײַן אין איין וואָליק זײַנעם און זיך אײַנוואַרעמען.

אַלמאי איך לערן אַלף-בית בײַם שוואַרצן שלמה-לייב און עס לערנט מיך ניט אַלף-בית דער טאַטע, וואָס ער שמט אין דער גאַנצער געגנט פֿאַר אַ גאָטספֿאַרכטיקן מאַן, אַ לערנער און אַ קאָפּמענטש, בין איך שוין געוווּיר געוואָרן די סיבה: דער טאַטע מײַנער איז קראַנק אויף טיפֿוס און אַ שליטן האָט אים צוגערויבט פֿון אונדזער כוטער.

ג

די הימלישע מטבע אין מײַן פֿינגערנעסט קלעפּלט מיט מײַן האַרץ אונטערן פּעלצל, ווען אויף מאָרגן לויף איך ווידער צו שלמה-לייבן, אַז מײַן רבי זאָל אין מיר אַרײַנטײַטלען די ווונדערלעכע אותיות פֿון אַלף-בית. איצטער שוין, ווי איך שטעל זיך פֿאָר, ניט בלויז יעדער אות באַזונדער, נאָר אות מיט אות צונויפֿגעסיליעט אין ווערטער.

אַ מעת-לעת נאָך אַנאַנד האָב איך מורא פֿונאַנדערצובלאָזן די פֿינגער און צו שפּיגלען זיך אין מײַן הימליש געלט. פֿאַרגינען פֿאַרגין איך ניט מײַנע זינדיקע בליקן הנאה צו האָבן פֿון אַ מלאכס געשאַנק. ווער ווייס פֿון וואַנען ס'קאָן זיך יאַווען די עין-הרע. אַ צווייטע מטבע חעט אַ מלאך אַזוי גיך ניט אַראָפּשענקען. פֿון דעסטוועגן פֿאַררײַס איך יעדער ווײַלע דעם קאָפּ מײַנעם צונעם באַלקן בעתן בייגן זיך איבערן סידור.

— ייִנגעלע, דער סידור איז אונטן — טשוכעט מיך שלמה-לייב.
— איך מיין אַז אויבן — בלײַב איך אים ניט שולדיק.
— וואָסער אויבן, וואָס איז דאָ צו זוכן אויפֿן באַלקן?
— איך זוך דעם שפּעלטל, אינעם באַלקן מוז דאָך זײַן אַ שפּעלטל.
— וואָסער שפּעלטל? ניטאָ אויבן קיין שפּעלטלעך, וואָס קומט דיר אויפֿן זינען?
— אויב ניטאָ קיין שפּעלטל איז דאָ אַ שאלה: ווי אַזוי איז דורכן באַלקן אַראָפּגעפֿאַלן צו מיר די מטבע?

שלמה-לייב ווערט פֿון מײַן שאלה בהלהדיק. זײַן טונקל פּנים דערלאַנגט זיך אַ קײַלעכדיקן קנייטש, ווי דאָס וואַסער אין אונדזער טיפֿן ברונעם, בעת די קייט לאָזט אַרונטער אין אים אַן עמער און צעבוויטעט זײַן שפּיגל.

געשטעלט שלמה-לייבן פֿאַר אַ נסיון, באַקום איך אויף אים רחמנות און פּרוביר אים ראַטעווען:

— איך ווייס אַליין! כ'האָב געזען אין דער זילבערנער מטבע אַ פֿייגעלע, ס'איז אַרײַנגעפֿלויגן דורכן קוימען.

ד

ווי לאַנג וועל איך האַלטן דעם זילבערנעם סוד אין אַ געפֿענקעניש? אמת, פֿאַר סתּם-אויגן מוז איך אים באַשירעמען, אָבער פֿאַר די אייגענע? כ'וועל זיך אַליין קיין עין-הרע ניט געבן.

דער טאָג איז אויסגעהאַמערט פֿון שניי און שנײַדנדיקער זון, אָבער דער פֿראָסט איז קיניג. אַז מע גיט אַ שפּײַ אין זײַן קיניגרײַך, פֿאַלט אַרונטער אַ שפּליטער אײַז. נאָר איך טו עס ניט, ווײַל אויף די שנייִיקע פּליינען הינטער די כוטערס איז אויסגעשפּרייט אַ גליִענדיקער אַלף-בית, און אַ הויכער, ווינטיקער שלמה-לייב שאַרט אויף אים דאָרטן אַהין און צוריק מיט זײַן דימענטענעם טײַטל.

בלייכע, נאַקעטע, אָן אַ פּיצל העמד אויף די ריפּן, שטייען בײַם פֿאַרפֿרוירענעם אירטיש די בעריאָזע-ביימער. אַנוסטן האָבן דאָ קירגיזן אויפֿגעלייגט אַ שײַטער, זענען די בעריאָזע-ביימער אויפֿ-

Yonia Fain, illustration to "The Coin from Heaven."

they called years. According to this accounting, I was sliced into five equal parts. And when I am cut into a hundred parts, I will be exactly a hundred years old.

Shloyme-Leyb is tall, his face is dark. His glowing eyes are the color of the skin on his face. And his hairy growth is the same color too. Shloyme-Leyb walks with wide strides, his stiff, high felt boots come up over his knees and creak, no — he plays a tune with them on the frozen snowtwinkles, a living path between the huts. I could crawl into one of his felt boots and be nice and warm there.

Why is it I learn the *alef-beys* from dark Shloyme-Leyb and not from my papa, known throughout the area as a God-fearing scholar and a wise man? I finally learned the reason: my papa is sick with typhus and a sleigh stole him from our hut.

The heavenly coin in my fingernest beat along with my heart under my fur coat the next day when I run back to my teacher Shloyme-Leyb so he would etch in me the marvelous letters of the *alef-beys*. This time, I think, not just one by one, but letter after letter, strung into words.

For a whole day and night, I was terrified to open my fingers and delight in my heavenly coin. I didn't allow my sinful looks to take pleasure from an angel's gift. Who knows when the evil eye might appear. An angel won't give me another coin so soon. Nevertheless, I lift my head from my *Siddur* every now and then and look at the ceiling.

"My boy, the book is down here," Shloyme-Leyb nudges me.
"But I think it's up there," I tell him innocently.
"How is it up there? What's on the ceiling?"
"I'm looking for the crack. There must be a crack in the ceiling."
"What crack? There's no crack up there. What's going on in your head?"
"If there's no crack, then there's a question: How did the coin fall down to me from the ceiling?"

My question confuses Shloyme-Leyb. His dark face gets all wrinkled up like the water in our deep well when the chain lets the bucket down into it and shakes up its mirror.

Having put Shloyme-Leyb to a hard test, I take pity on him and come to his rescue:

"I know! On the silver coin I saw a bird, it must have flown in through the chimney."

IV

How long will I keep my silvery secret a prisoner? Of course, I have to protect it from ordinary glances. But from my own eyes? I myself won't give me any evil eye.

The day is chiseled in snow and piercing sun but the cold is king. If you spit in his kingdom, a sliver of ice falls down. But I don't because, on the snowy plains behind the huts, a glowing *alef-beys* is scattered and a tall, windy Shloyme-Leyb is shuffling it back and forth with his diamond teacher's pointer.

Pale, nude, not the lightest shirt on their backs, the birch trees shiver in the wind along the frozen Irtysh. One day, the Kirghizes made a bonfire

עלעבט געוואָרן און ס'האָט געשלאָגן פֿון זיי אַ וואַרעמער אָטעם. נצינד איז אויך פֿאַרפֿרוירן דער שײַטער און די בעריאָזע-ביימער גטעמען קוים אין-זיך, ווי די כוואַליעס פֿון אירטיש אונטערן אײַז. אָבער איך, אין באַשליק און פעלצל און דעם זילבערנעם סוד אין דער פֿינגערנעסט, האָב ניט מורא פֿאַרן פֿראָסט און זײַנע בײַטשן.

צווישן די אַ בעריאָזע-ביימער בײַם פֿאַרפֿרוירענעם אירטיש און אָפּגעזונדערט פֿון די כוטערס און מענטשן, וועק איך אויף די מטבע פֿון איר הימלישן דרעמל און אַנטפּלעק זי פֿאַר גאָטס וועלט. אירע קליינע פֿליגל ציטערן פֿון גליק. זיי פֿעכלען און שימערירן אין דער אויסגעהאַמערטער לויטערקייט.

איצטער פֿאַרגנבֿעט זיך אין מיר אַ שאלה אַ גאַר אויסטערלישע, און באַלד אַ צווייטע: וואָס איז דער אונטערשייד פֿון הימליש געלט און ערדיש? און וואָס קאָן איך קויפֿן, בין איך נײַגעריק, אויפֿן מאַרק פֿאַר דער מטבע?

אויף דער צווייטער שאלה האָב איך אַן ענטפֿער גלײַך: פֿאַרן גאַנצן מאַרק וועל איך די מטבע ניט אָפּגעבן.

כ'וועל זי אָפּגעבן בלויז פֿאַר אַ רפֿואה, אַז דער טאַטע זאָל געזונט ווערן.

און איך טו אַ קוש מײַן הימליש געלט און באַהאַלט עס אין קעשענע.

ה

פֿון זינט כ'האָב אַ קוש געטאָן די זילבערנע מטבע, בין איך צעטומלט און צעשראָקן פֿון איר שאַרפֿן צופּנדיקן ריח. גוואַלדינקעס, וווּ האָב איך אַזאַ ריח שוין געשפּירט, בין איך אַ מאָל שוין געווען אין הימל?

עמעץ וויינט אין מיר און די טרערן זענען מײַנע. זיי צעשמעלצן די בעריאָזע-ביימער אויף דער שויב, נאָר די וואָלקנדלעך אויף דער לבֿנה ווייסן פֿון גאָרניט.

וועמען זאָל איך פֿרעגן, וועמען זיך פֿאַרטרויען? דער טאַטע איז ווײַט פֿון דאַנען, ס'האָט אים צוגערויבט פֿון מיר אַ שליטן. די מאַמע איז אויך ניטאָ, איז אים נאָכגעגאַנגען אין שניי נאָך די מעסערדיקע סימנים. זאָל איך פֿרעגן מײַן חבֿרל טשאַנגורי, דעם קירגיז? ער וועט לאַכן פֿון מיר מיט אַ געל געלעכטער, געל ווי די געזאַלצענע פּוטער. ניטאָ קיין ברירה, וועל זיך ניט שעמען און פֿרעגן שלמה-לייבן.

איצטער איז מײַן לערנען גאָר אַנדערש ווי נעכטן און אייערנעכטן. איך פֿאַררײַס ניט מער דעם קאָפּ צום באַלקן, זוך ניט קיין שפּעלטל. זאָל מײַן רבי געדענקען אַז די מטבע איז אַרײַנגעפֿלויגן דורכן קוימען. איך בייג זיך אַלץ נענטער צו אים און צו זײַן טײַטל. נאָר איך הער ניט מער זײַן ברוסטיקע שטים און איך זע ניט מער די אותיות. איצטער לערן איך בלויז מיט דער נאָז, בלויז מיט מײַנע נאָזלעכער.

— וואָס ניוכעסטו? — בעזעמט מיך מיט זײַן שאָטן שלמה-לייב.

— מײַן זילבערנע מטבע... דעם ריח...

— נאַרעלע, ווייסט ניט אַז איך פֿיר פֿונאַנדער איבער די כוטערס קעראָסין? לאָמיר לערנען ווײַטער.

און אַזוי ביזן הײַנטיקן טאָג, צי מיר לערנען יאָ אָדער ניט, איז אויסגעשפּרייט אויף די שנייִקע פֿליינען הינטער די כוטערס אַ גליִענדיקער אַלף-בית און אַ הויכער, ווינטיקער שלמה-לייב שאַרט אויף אים דאָרטן אַהין און צוריק מיט זײַן דימענטענעם טײַטל...

אַ שוואַרצער מלאך

מיט אַ שפּילקע אין האַנט

א

מ'האָט אים אַ גאַנץ לעבן גערופֿן ייִנגלעריש און גוט-ברודעריש: משה-איצקע. און די ווייניקע וואָס געדענקען אים, וואָס ער זשיפּעט אין זייער זכּרון, רופֿן אים איצטער אויך אַזוי.

משה-איצקע איז געבוירן געוואָרן, ווײַל ער האָט געוואָלט געבוירן ווערן, אַזוי האָט ער מיר דערציילט. און דערבײַ סודותדיק צוגעגעבן, אַז אַ סטאַדע פֿינצטערע כּוחות האָט ניט געוואָלט דערלאָזן ער זאָל אויפֿלויכטן, אָבער זײַן ווילן איז געווען שטאַרקער און דער געזאַלבטער שרײַבער משה-איצקע איז געבוירן געוואָרן — כּדי צו לעבן אייביק:

— אָט אַזאַ ווי איך בין וועל איך בלײַבן — האָט ער מיך אָפּגעמאָסטן דערונטערדיק און מיט אַ פּנים ווי ס'וואָלט אַרויסגעקוואָלן פֿון אַ צעשפּאָלטענעם שפּיגל — דער טויט האָט צו מיר קיין שייכות ניט. מיר געהערן ביידע צו צוויי באַזונדערע וועלטן. אַ שאָד וואָס אין טויזנט יאָר אַרום וועסטו ניט אַרומשפּאַצירן איבער די גאַסן. דו וואָלטסט מיך דערקענט צווישן המונים. כ'וועל זיך ניט בײַטן ווי עס בײַט זיך ניט אַ שטיין.

ער האָט זיך שימלדיק פֿונאַנדערגעלאַכט און אַ באַנומענער געצויגן ווײַטער:

— אַ שטיין, ווילסטו זאָגן, ווערט באַוואַקסן מיט מאָך? נו, וועט אויף מײַן גרויסער נשמה אָנוואַקסן אַ באָרד; אין אַ שטיין, ווילסטו זאָגן, דרעמלען פֿונקען? אין מײַנע אָדערן זינגען זיי! און ס'איז נאָך ניט געבוירן געוואָרן אַזאַ שלאַקסרעגן מײַנע פֿונקען צו פֿאַרלעשן.

ב

איך האָב שוין יעמאָלט געהאַט די זכיה צו פֿאַרנעמען דאָס געזאַנג פֿון זײַנע פֿונקען. אין די מערסטע שורות האָבן די פֿונקען פֿאַרברענט זײַן געזאַנג. ס'האָבן אָבער אַרויסגעשלאָגן פֿון אים לידער-

there and the birch trees revived, then breathed a warm breath. Now even the bonfire is frozen and the birch trees barely breathe inside themselves, like the waves of the Irtysh under the ice. But I, in my fur coat and with my silvery secret in my fingernest, am not afraid of the cold and its whip.

Along the birch trees at the frozen Irtysh, far from the huts and the people, I awaken the coin from its heavenly sleep and expose it to God's world. Its little wings flutter with joy. They wave and sparkle in the chiseled, translucent splendor.

Now a weird question sneaks into me, followed immediately by another: What is the difference between heavenly money and earthly money? And what can I buy in the market with this coin, I'd like to know.

To the second question, I have an answer right away: I wouldn't give the coin even for the whole market.

I will give it only for medicine to make my papa healthy.

And I give my heavenly money a kiss and hide it in my pocket.

V

Ever since I kissed the silver coin, I am disturbed and frightened by its sharp, twitching smell. My God, where have I smelled such an odor? Was I ever in heaven?

Someone is weeping in me and the tears are mine. They melt the frost birch trees off the window panes. But the clouds of the moon know nothing about it.

Whom shall I ask? Whom shall I confide in? Papa is far away, a sleigh took him away from me. Mama isn't here either, she followed him in the sharp ruts in the snow. Should I ask my Kirghiz friend, Tchangouri? He'll laugh at me with his yellow laughter, yellow as salted butter. No choice, I won't be shy, I'll ask Shloyme-Leyb.

Today's lesson isn't like the one yesterday or the day before. I don't lift my head up to the ceiling anymore, don't look for any crack. Let my teacher think the coin flew in through the chimney. I lean closer to him and his pointer. But I no longer hear his deep voice and I no longer see the letters. Now I learn only with my nose, only with my nostrils.

"What are you sniffing?" Shloyme-Leyb sweeps me with his shadow.

"My silver coin . . . the smell . . ."

"Little fool. Don't you know I deliver kerosene to the huts all around? Come on, let's study some more."

To this very day, whether we study or not, a glowing *alef-beys* is scattered over the snowy plains behind the huts and a tall, windy Shloyme-Leyb is shuffling back and forth with his diamond teacher's pointer.

A Black Angel with a Pin in His Hand

I

All his life, he was nicknamed Moyshe-Itske. The few in whose memory he is still gasping call him by this boyish nickname to this very day.

Moyshe-Itske was born because he wanted to be born, as he told me. And added mysteriously that a pack of dark forces did not want to let him light up but his will was stronger and the anointed writer Moyshe-Itske was born — to live forever:

"Just as I am I shall remain," he looked me over from head to toe with a face that looked as if it had just now surfaced from a cracked mirror. "Death has nothing to do with me. We belong to two separate worlds. Too bad that, a thousand years from now, you won't stroll in the streets. You would have recognized me in a crowd. I shall not change, as a stone doesn't change."

He burst into a moldy laugh and, as if possessed, he went on:

"You mean a stone gets covered with moss? Well, so a beard will grow on my big soul. According to you, sparks lie dormant in a stone? In my veins, they sing! And the torrent has not yet been born which could put out my sparks."

פֿונקען און לידער-פֿײַערן װאָס כּדי זיי צו פֿאַרלעשן איז נאָך באמת ניט געבוירן געװאָרן אַזאַ שלאַקסרעגן.

בעת אונדזערע שפּאַצירן און שמועסן אויפֿן שלאָסבאַרג בין איך פֿון אים געוויר געוואָרן, אַז אין הילכות אויטאָריטעטן איז ער אַ גוואַלדיקער אַפּיקורס: פֿון דער גאַנצער וועלט-געשיכטע און וועלט-ליטעראַטור אָנערקענט ער בלויז די גרויסקייט פֿון דרײַ מענטשן-קינדער: משה רבנו, נאַפּאָלעאָן און דאָסטאָיעווסקי. אַלע אַנדערע זענען בלויז ב י כ ע ר, ניט קיין גרויסע מענטשן:

— פֿאַראַן מיליאַרדן ביכער, באַווײַז מיר איין לעבעדיקן!

איך האָב געפּרוּווט זיך דינגען. צוגעבן צו זײַנע דרײַ אויסדער-וויילטע כאָטש איין פּאָעט:

— נו, און בײַראָן, ווי קענסטו אים פֿאַרלייקענען?

משה-איצקע האָט אַ מאַך געטאָן מיט זײַן האָריקער לאַפּע:

— ער האָט געהונקען אויך אין זײַן פּאָעזיע.

אין אַ זומער-אָוונט פֿון גרינלעך דורכזעיִקן בורשטין, ווען מיר האָבן ביידע אַראָפּגענידערט פֿון שלאָסבאַרג און זיך פֿאַרנומען צו דער ווילִיע, האָב איך געהאַט די העזה אַראָפּצודינגען אַ קאַפּל פֿון משה-איצקעס אייביקייט:

— די אַלע דרײַ, די גרעסטע: משה רבנו, נאַפּאָלעאָן און דאָס-טאָיעווסקי, זײַנען דאָך געשטאָרבן. טאָ ווי אַזוי קאָן עס געמאָלט זײַן, אַז דו, משה-איצקע, וועסט לעבן אייביק?

אַ קנייטש האָט זיך אײַנגעשניטן אין זײַן פֿאַרזשאַווערטן שטערן: אַ בליץ אויף אַ בײַנאַכטיקן וואָלקן. אַ גליִענדיקער שפּינוועבס האָט אַרויסגעשלאָגן פֿון אונטער זײַן פּנים-הויט. און מיט אַ קול פֿון אַ פֿאַרבלאָנדזשעטן עכאָ אין וואַלד האָט ער אָפּגעהילכט:

— איינער קען זיך דורכרײַסן!

ג

ער האָט געוווינט אויף גיטקע טויבעס זאַווּליק, אין מייערקעס הויף, דאָרטן וווּ ס'האָט אַ מאָל געלעבט מאָטקע חבד.

זײַן טאַטע האָט געהאַט צוויי פֿאַכן: אַ קצבֿ און אַ שטעפּער. מיט קצבֿות האָט ער זיך פֿאַרנומען ווינטערצײַט און מיט שטעפּערײַ — אום זומער. וואָס ער האָט געטאָן אין די אַנדערע צײַטן, ווייס איך ניט. פֿאַרן זון, האָט געהאַלטן דער טאַטע, איז גענוג איין פֿאַך, דער איידעלערער: שטעפּערײַ, און דער טאַטע אַליין האָט עס אים געלערנט.

אָבער משה-איצקעס קאָכעדיק בלוט האָט געצויגן צום שעכטהויז. דאָרטן וווּ עס בלעקן און רעווען די פֿאַרמישפּטע קעלבער און אָקסן, וווּ דער שוחט שפּילט פֿידל אָדער טשעלאָ אויף זייערע וואַרעמע העלדזער; דאָרטן וווּ זײַן טאַטע האַקט אַראָפּ פֿון די אָקסן אַ ווײַלע שפּעטער זייערע טאָפּלע קרוינען, ציט אַראָפּ זייערע פּורפּלנע שטיוול.

ווען ס'האָט זיך דערנענטערט זײַן בר-מיצווה איז דער יִינגל געוואָרן אומרויִק, ניט ווי נעכטן-אייערנעכטן. ער האָט באַשלאָסן זיך אײַנקויפֿן אין מאַנצבילשאַפֿט מיטן ראַטעווען כאָטשבי עטלעכע אָקסן פֿון דעם חלף.

ס'איז געווען אין אַ גזלנישן פֿראָסט. באַגינען. איבערן שעכטהויז איז געהאַנגען אַן איינציקער שטערן. משה-איצקע האָט זיך אַרײַנ-געגנבֿעט אין שעכטהויז דורך אַ שמאָל פֿענצטערל.

אַן איינציקער אָקס, ווי דער איינציקער שטערן אויבן, איז געשטאַ-נען צוגעבונדן צו אַ פֿלאָקן און האָט גערדיגעט מיט אַ קאָפּעטע.

משה-איצקע האָט אין דער אָקסענער פּאַרע דערוואַרעמט זײַנע דורכגענאָדלטע אויערן.

ס'האָבן זיך געיאַוועט אין שעכטהויז אַ פּאָר דעמבענע יונגען מיט שטריק און שינדמעסערס. באַלד האָט זיך אויך געיאַוועט אין שעכט-הויז מגושמדיק אָנגעפּעלצט און מיט אַ שאַכטל אונטערן אָרעם, דער שוחט. דער טאַטע האָט גראָד יעמאָלט געהאַט יאָרצײַט נאָכן טאַטן און האָט זיך פֿאַרשפּעטיקט. און אַז דער שוחט האָט געהאַלטן אין אויסוויקלען זיך פֿונעם פעלץ, האָט משה-איצקע זיך אויסגעוויקלט פֿון אַ געקוילעטן שאָטן, ממזריש-פֿלינק אַ היפּער געטאָן צום קלאָץ וווּ דער שוחט האָט אַרויפֿגעטאָן דעם שאַכטל, אַרויסגעכאַפּט פֿון דאָרטן דעם חלף און אים פֿאַרשאַרט אונטער אַ בערגל פּאַלעווינעס.

דער שוחט איז געווען זיכער, אַז ער האָט פֿאַרגעסן דעם חלף אַרײַנצולייגן אין שאַכטל. די קצבֿים-יונגען האָבן זיך אָפּגעטראָגן צוזאַמען מיט זייערע קללות. אויך דער איינציקער שטערן, וואָס האָט בלוטיק אָפּגעשלאָגן פֿון אַ צעפּל אײַז, האָט מיטגענומען אין זײַן אויג-זכּרון די סודות פֿון דער ערד און איז נעלם געוואָרן.

אינעווייניק זענען פֿאַרבליבן צוויי: משה-איצקע און דער געראַטע-וועטער אָקס.

דערווײַלע האָט זיך געיאַוועט אין שעכטהויז די זון: דער חלף האָט אַרויסגעבלאָנדזשעט פֿון דער באַהעלטעניש און געשניטן דעם חלל.

איצטער האָט משה-איצקע זיך דערנענטערט צום אָקס, אַרײַן צו אים אין אָפּצוים צווישן די פֿלעקענער צו שליסן מיט אים קאַנטשאַפֿט. אַ מיצווהדיקע זיסקייט איז צעגאַנגען אין דעם יִינגלס גלידער.

נאָר ווער קען באַנעמען דעם יושר פֿון אַן אָקס? אַנשטאָט אָפּצאָלן דעם ראַטעווער מיט אַ שמייכל, מיט האַרציקער דאַנקשאַפֿט, האָט יענער טאַקע צו ערשט פֿאַר משה-איצקען זיך פֿאַרבויגן, אָבער באַלד האָט ער אומיושרדיק אים אַ הייב געטאָן אויף אַ האָרן — —

ד

די אַלע פּרטים, בילדער, ניואַנסן אין שייכות מיטן אָקס, האָט משה-איצקע מיר פֿאַרטרויט מיט יאָרן שפּעטער, ווען זײַנע לידער האָבן שוין געברעוועט אויף די גוטגינערישע בלעטער פֿון ווילנער ט אָ ג און דער פּאָעט אַליין איז אַרײַנגענומען געוואָרן אין דער חבֿרותא פֿון יונג-ווילנע.

II

I had the privilege of hearing the songs of his sparks. In most lines, the sparks have burned the song. But poem-sparks and poem-fires gushed out of him and indeed the torrent has not yet been born that could put them out.

During our strolls and chats on the Castle Mountain, I learned from him that he was a mighty heretic: of all world history and world literature, he recognized the greatness of only three humans: Moses, Napoleon, and Dostoevsky. All the rest are just *books*, not great people:

"There are zillions of books, show me one that is alive!"

I tried to bargain. To add to the chosen three at least one poet:

"And what about Byron, how can you reject him?"

Moyshe-Itske brushed it off with his hairy paw:

"He limped in his poetry too."

One summer evening of great transparent amber, as we walked down the Castle Mountain and turned to the Viliya, I was bold enough to bargain off a bit of Moyshe-Itske's eternity:

"All three of them, the greatest — Moses, Napoleon, and Dostoevsky — they all died. So how can you imagine that you, Moyshe-Itske, will live forever?"

A crease cut into his rusty forehead: a flash on a cloud at night. A glowing spiderweb broke out from the skin of his face. And with the voice of a strayed echo, he roared:

"*One* can break through!"

III

He lived on Gitke Toybe's Alley, in Meirke's yard, where the Vilna jester, Motke Habad, had once resided.

His father had two professions: butchering and stitching shoe tops. He cut meat in the winter and stitched shoe tops in the summer. What he did at other times, I don't know. For his son, the father thought one profession should suffice, the nobler of the two, stitching shoes; and Father himself taught him.

But Moyshe-Itske's hot blood drew him to the slaughter house. Where the condemned calves and oxen low and roar; where the ritual slaughterer plays the violin or cello on their hot throats; where his father afterward cuts off their double crowns, pulls off their purple boots.

As his bar-mitzvah approached, the boy grew more restless than ever. He decided to buy his manhood by saving at least a few oxen from the slaughterer's knife.

It was murderously cold. Dawn. Over the slaughter house hung a single star. Moyshe-Itske snuck into the slaughter house through a narrow aperture.

A single ox, like the single star overhead, stood tied to a pole, kicking his hind leg. Moyshe-Itske warmed his frostbitten ears in the ox vapor.

In the slaughter house, two lads like oaks appeared with ropes and flaying knives. Soon, wrapped in a huge fur coat, and with a case under his arm, the ritual slaughterer entered. That morning, Father had *yortsayt* for his father and was late. And when the ritual slaughterer began to peel off his fur, Moyshe-Itske peeled out of a slaughtered shadow; nimble as a bastard, he leaped to the block where the ritual slaughterer had left his case, snatched the slaughtering knife, and slipped it under a heap of sawdust.

The ritual slaughterer was sure he had forgotten to put the slaughtering knife into the case. The butcher boys stormed off, cursing. The single star, too, bloodily reflected in an icicle, absorbed the mysteries of the earth in the memory of its eye and then vanished.

Inside, two remained: Moyshe-Itske and the rescued ox.

Meanwhile, the sun appeared in the slaughter house: the slaughtering knife meandered out of hiding and slit the space.

Now Moyshe-Itske approached the ox, entered his pen to get acquainted. A virtuous sweetness melted in the boy's limbs.

But who can understand the justice of an ox? Instead of rewarding his savior with a smile, with warm gratitude, he first bowed to Moyshe-Itske and then unfairly speared him on a horn — —

IV

All those details, images, nuances concerning the ox, Moyshe-Itske confided to me many years later when his poems roared on the hospitable pages of the Vilna newspaper *Tog* and the poet himself was admitted to the Young Vilna coterie.

From his hoarse, possessed voice I gathered then that the ox plowed his horn into Moyshe-Itske's brain.

The horn vanquished *someone*.

When Moyshe-Itske boasted grandly that he would live forever and that *one* could break through, I was ready to believe for a while that the someone pierced by the horn in the slaughterhouse was Moyshe-Itske's Angel of Death, who had occupied a bridgehead in his brain.

Like a soldier in muddy trenches, in a war with no end, Moyshe-Itske wallowed in madhouses and only during the cease-fires in his cracked soul was he awarded a furlough.

פֿון זײַן הייזעריק באַנומען קול בין איך יעמאָלט געוווּיר געוואָרן, אַז דער אָקס האָט אַרײַנגעאַקערט זײַן האָרן אין משה-איצקעס מוח. עמעצן האָט דער האָרן בײַגעקומען.

אַז משה-איצקע האָט זיך גדלותדיק אַ באַרים געטאָן, אַז ער וועט לעבן אייביק און אַז איינער קען זיך דורכרײַסן, בין איך אַ ווײַלע קאַפּאַבל געווען צו גלייבן, אַז דער עמעצער וועמען דער האָרן האָט אין שעכטהויז אַדורכגעשטאָכן, דאָס איז געווען משה-איצקעס מלאך-המוות, וואָס האָט שוין געהאַט פֿאַרנומען אַ פּלאַצדאַרם אין זײַן מוח.

ווי אַ סאָלדאַט אין בלאָטיקע אָקאָפּעס, אין אַ מלחמה וואָס נעמט קיין סוף ניט, האָט משה-איצקע זיך אָפּגעוואַלגערט אין משוגעים-הײַזער און בלויז בעת די פֿײַער-איבעררײַסן אין דער צעשפּאָלטע-נער נשמה האָט ער באַקומען אורלויב.

ה

בעת איינעם אַזאַ פֿײַער-איבעררײַס, געווען איז עס ערבֿ-פּסח, בײַם אומקערן זיך אַהיים אויף גיטקע טויבעס זאַווליק, צום צע-קרישלטן מײַערל, ווו אונטן, אין פּאַרטער, האָט ער געוווינט אין אַן איינציקער קאַמער מיט אַ פֿירהויז, האָט משה-איצקע דערזען

ווי אַ היצעל אין לעדערנע הויזן יאָגט זיך איבער דער גאַס נאָך אַ הינטל, כאַפּט אים אַרײַן אין דער פּעטליע וואָס אויפֿן דראַנג און ציט אים אַ צאַפּלענדיקן אין אַ האַלבקרײַז דורך דער בלויער לינדער פֿרילינגלופֿט צו דעם וויינענדיקן וואָגן אין דער נאָענט.

משה-איצקעס אײַנגעטוליעטע בלוטן האָבן זיך צעשפּילט און צע-שאָלט ווי די באַפֿרײַטע פֿרילינגשטראָמען אונטער דעם דינעם גע-פּלאַצטן אײַז. האָבן אים אַ ריס געטאָן פֿון די אָדערן-לייצעס. און אָט גאַלאָפּירן שוין זײַנע הענט אַנטקעגן דעם היצעל אין די לעדערנע הויזן:

— שוין זאָלסטו מיר אָפּגעבן צוריק מײַן טײַער הינטל, אַניט וועל איך אויסמעסטן די שטאָט מיט דײַנע קישקעס.

דער היצעל אין די לעדערנע הויזן האָט שוין דערווײַלע באַוויזן אַראָפּצולאָזן דעם געפּעטליעטן הינטל אין דעם וויינענדיקן וואָגן:

— זאָלסט ניט בײַערן אַז דער הונט איז דײַנער.

משה-איצקע האָט געטאָן אַ הייזעריקן רעווע:

— האַמלעט, זאָג עדות אַז איך בין דײַן האַר... (משה-איצקע האָט אים אַזוי אַ רוף געטאָן, ווײַל דעם הינטלס גורל איז געהאַנגען צווישן זײַן-אָדער-ניט-זײַן).

צווישן די אײַזערנע שטאַכעטן פֿונעם וואָגן, ווו ס'הײַלט און בילט און וויעט אַן אָרקעסטער פֿון גאַסנהינט, האָט זיך האַלב אַדורכגע-שטופּט מיט זײַן רויט חנעוודיק הענטשקעלע איבערן פּנים דאָס אָקערשט אַרײַנגעתּפֿיסהטע הינטל און האָט זיך קינדעריש צעכליפּעט:

— אוי, אוי, אוי.

— נו, איצטער גלייבסטו שוין? — האָט משה-איצקע מיט אַ מויל הייסע קוילן באַפֿײַערט דעם היצעל.

דער תּלין פֿון די הינט האָט אַ גלאַנציקן שמייכל געטאָן ווי אַ שפּליטער גלאָז פֿון אַ מיסטקאַסטן:

— איר זײַט ביידע ליגנער. נאָר איך גיב דיר אַ שאַנס. דו קענסט אויסלייזן די כאַליערע פֿאַר ניט מער ווי צען זלאָטעס.

צען זלאָטעס. ווו זאָל ער אַנטאַפּן אַזאַ סומע? פֿאַר די עטלעכע גילדן וואָס דער טאַטע זײַנער האָט אים אַרײַנגעקלימפּערט אין דער קעשענע פֿונעם בלויען כאַלאַט, בעת ער האָט אים אָפּגעשטאַט אַ וויזיט, האָט משה-איצקע אויפֿן וועג אַהיים אײַנגעהאַנדלט מאַ-כאָרקע, אַ געלן כעמישן בלײַער און אַ ביסל פּאַפּיר צו פֿאַרמעסטן זיך מיט בײַראָן און דאָסטאָיעווסקי. געבליבן איז אים אַ שיבוש.

דינגען זיך מיט אַ היצעל איז אַ באַליידיקונג פֿאַר די ליפּן. ס'איז צײַט און אָרט פֿאַר מעשים. דער גורל פֿון האַמלעטן הענגט אויף אַ האָר. קוים רירט זיך דער וואָגן איז ניטאָ קיין אַפּעלאַציע. פֿאַראַן איין מיטל: מיט כּוח! צעשלאָגן דעם פּעטליעמאַן און באַפֿרײַען דעם כּלבֿל.

נאָר ס'איז געשען אַ טאָפּעלער נס: פֿונעם רעדל מענטשן אַרום ביידן האָט זיך דערנענטערט אַ מיידל אין אַ מענערשער צוויי-באָרטנער מאַרינאַרקע איבער אַ בלוי-באַבלימלטער בלוזקע, ווי דער אָקערשט אויסגעפּיקטער פֿרילינג, און זי האָט אויסגעקויפֿט מיטן קרבן פֿון אירע צען זלאָטעס דעם פֿאַרקראַטעוועטן הינטל.

איר נאָמען איז געווען יעטל גאָנקריי און די טאָפּלקייט פֿונעם נס איז באַשטאַנען דערין, וואָס בײַנאַנד מיטן הינטל האָט אויך יעטל אויסגעלייזט משה-איצקען פֿון זײַן עלנט.

ו

אַוועק אין אַנשטאַלט אַליין און זיך אומגעקערט זאַלבע דריט, איז די טוכלע קאַמער אויף גיטקע טויבעס זאַווליק פֿול געוואָרן מיט לעבן.

דער טאַטע מיט די צוויי פֿאַכן האָט גלײַך דערזען אַז ער איז איבע-ריק, איז ער אַוועק היניען בײַ אַ קרובֿ און האָט זיך אויסגעלערנט אַ דריטן פֿאַך: שפּילן און פֿאַרשפּילן אין קאָרטן בײַ זײַנע חבֿרים די קצבֿים.

V

During one of those cease-fires, on the eve of Passover, returning home to Gitke Toybe's Alley, to the crumbling hovel, where he lived on the ground floor in a single room with a corridor, Moyshe-Itske saw a dogcatcher in leather pants chase a little dog in the street, catch it in the hoop at the end of a long pole, and pull it trembling in a half-circle through the mild, blue springtime air to his weeping wagon.

Moyshe-Itske's calmed blood flared up and flourished like the liberated springtime streams under thin cracked ice. It jolted him out of his vein bridle. And now his hands gallop toward the dogcatcher in leather pants:

"First, give me back my dear little dog or else I'll measure the city with your guts."

The dogcatcher in leather pants had already dropped the roped dog into the crying wagon:

"Don't give me any crap that the dog is yours."

Moyshe-Itske uttered a loud bray:

"Hamlet, tell him I'm your master . . ." (Moyshe-Itske called him Hamlet because the dog's fate was suspended between to be or not to be.)

Between the iron bars of the wagon, where an orchestra of street dogs barked and bayed and howled, the newly imprisoned little dog pushed through with the cute red glove over his face and wept like a child:

"Oy, oy, oy."

"Now, do you believe?" Moyshe-Itske, his mouth filled with hot coals, fired at the dogcatcher.

The dog executioner gave a beaming smile like a sliver of glass in a dungheap:

"You're both liars. But I'll give you a chance. You can redeem this pest for only ten zlotys."

Ten zlotys. Where could he get hold of such a sum? On the way home, Moyshe-Itske had bought some coarse-cut tobacco, a yellow pencil, and a few sheets of paper to compete with Byron and Dostoevsky, with the few zlotys his father jingled into the pocket of his blue smock on his last visit. All that was left was a farthing. Bargaining with a dogcatcher is an offense to your lips. This is the time and place for action. Hamlet's fate hung on a hair. If the wagon moved, there would be no more appeal. There was only one way: force! Beat up the hoop man and free the doggie.

But what happened was a double miracle: from the circle of people around both of them, a girl wearing a man's double-breasted jacket over a blue-flowered blouse like the newly hatched spring approached them and, sacrificing her ten zlotys, ransomed the imprisoned dog.

Her name was Yettl Gonkrey. And the second miracle was that, along with the dog, Yettl ransomed Moyshe-Itske from his solitude.

VI

He had left for the institution alone and now returned as a threesome, and the mildewed room on Gitke Toybe's Alley was filled with life.

The father with two professions saw at once he was superfluous. He went to stay with a relative and learned a third profession: to play and lose at cards with his butcher friends.

Yettl was short, with yellow hair — call it blond if you like. With a string of freckles on her neck, even in winter. One smile on her face teased another and both teased a third — Moyshe-Itske. He loved to tell and tell again that, at first, Yettle went into his head, later — into his heart. And that her skin was foggy; and that, if her man's jacket at their first meeting had been buttoned up over the blue-flowered blouse — nothing would have happened.

Yettl was a kindergarten teacher. She worked hard. Hard but easy: now she had someone to work for. Along with her own mouth, she had two more mouths to feed. Hamlet sat at the table like a person.

As soon as she came home from work (Yettl moved in with Moyshe-Itske on the seventh day after they met), she rolled up her sleeves. She cooked, scoured, kept house. She brought a huge copper pan for making preserves and soon every corner of the room lit up like the copper pan.

And Prince Hamlet became their faithful guardian.

VII

Not just head over heels: the teacher fell in love with Moyshe-Itske way over her head. She believed he would live forever, that *one* could break through.

Her only regret was that it was only *one*, not both of them. Moyshe-Itske instructed Yettl, explained to her why he of all people was the chosen one:

יעטל איז געווען אַ נידעריקע, אַ געל־האָריקע, אויב מען וויל: אַ בלאָנדע. מיט אַ שנירל זומער־שפּרענקלעך אויפֿן האַלדז אויך אין ווינטער. איין שמייכל האָט זיך בײַ איר געגרייצט מיטן אַנדערן און ביידע האָבן געגרייצט אַ דריטן — משה־איצקען. ער האָט ליב געהאַט צו דערציילן און איבערדערציילן, אַז צו ערשט איז אים יעטל אַרײַן אין קאָפּ, שפּעטער — אין האַרץ. און אַז איר הויט איז אַ נעפּלדיקע; און אַז אויב איר מענערשע מאַרינאַרקע בײַ דער ערשטער באַגעגעניש וואָלט געווען פֿאַרשפּיליעט איבער דער בלוי־באַבלימלטער בלוזקע — וואָלט גאָרנישט ניט געשען.

יעטל איז געווען אַ לערערקע אין אַ קינדער־גאָרטן. זי האָט שווער געהאָרעוועט. שווער אָבער לײַכט: זי האָט געהאַט אַצינד פֿאַר וועמען צו האָרעווען. אַחוץ איר אייגן מויל האָט זי נאָך באַדאַרפֿט אָנקאָרמען צוויי מײַלער. האַמלעט איז איצטער געזעסן בײַם טיש ווי אַ פֿאָלנער מענטש.

געקומען אַהיים פֿון דער אַרבעט (יעטל האָט זיך אַרײַנגעצויגן צו משה־איצקען אויפֿן זיבעטן טאָג נאָך זייער קאָנטשאַפּט) האָט זי ערשט פֿאַרקאַשערט די אַרבל. געקאָכט, געשײַערט, באַלעבאָסטעוועט. זי האָט אַרײַנגעבראַכט אין קאַמער אַ קופּערנע מעדניצע צו פּרעגלען וואַרעניע און באַלד האָט יעדער ווינקל זיך צעבלענדט ווי די מעדניצע.

און דער פּרינץ האַמלעט איז געוואָרן זייער געטרײַער באַשיצער.

ז

ניט בלויז איבער די אויערן: די לערערקע איז פֿאַרליבט געווען אין משה־איצקען איבער די כּוחות. זי האָט אים געגלייבט אַז ער וועט לעבן אייביק, אַז איינער קען זיך דורכרײַסן. ס'האָט זי בלויז פֿאַרדראָסן פֿאַר וואָס בלויז איינער, ניט זיי ביידע. משה־איצקע האָט אײַנגעלערנט אין יעטלען און איר אויסגעטײַטשט אַלמאַי דווקא ער איז דער אויסדערוויילטער:

— אַז אַ מענטש, יעטעלע, שטאַרבט, איז עס דערפֿאַר, ווײַל די צאָל ווערטער, וואָס גאָט האָט באַשטימט פֿאַר אים, ענדיקן זיך; אָבער די צאָל ווערטער וואָס זײַנען באַשטימט געוואָרן פֿאַר מיר, האָבן קיין סוף ניט.

אַן אַנדערש מאָל האָט ער צוגעגעבן:

— דו זאָלסט וויסן זײַן, יעטעלע, אַז אַ מענטש נעמט און שטאַרבט אַוועק, האָט ער ניט מיט וועמען צו ריידן.

זי האָט אויך געהערט פֿון אים אַזעלכענע טרייסטווערטער:

— דו דאַרפֿסט זיך ניט שעמען וואָס דו ביסט געבוירן געוואָרן אַ מיידל. מ'עט נאָך שרײַבן וועגן דיר אין די גאַזעטן.

אַז משה־איצקע פֿלעגט לייענען פֿאַר יעטלען זײַנס אַ ליד, אָדער אויסרעווען אַ דערציילונג פֿון איין זאַץ די לענג אַ קילאָמעטער, פֿלעגן זיך אָנצינדן אירע בעקלעך מיט יצר־הרע־קאָלירן. דעריבער האָט זי אויך אָנגענומען באַהבֿה זײַן לעבנס־פֿילאָסאָפֿיע. בלויז צו איינס האָט יעטל ניט געקאָנט זיך צוגעוווינען: צו זײַן אין מיטן־דערינענדיקן אַרויסגעפּלאַצטן געלעכטער. אַז משה־איצקע פֿלעגט אויסרעווען אַזאַ אין מיטן־דערינענדיקן, אַזאַ ניט־דערקוילעטן געלעכטער, פֿלעגט זי אים באַגלייטן אויף די קלאַווישן פֿון אירע טרערן.

ח

אין איין שיינעם טאָג איז די קאַמער אויף גיטקע טויבעס זאַווולק באַרײַכערט געוואָרן מיט אַ שטעפּמאַשין פֿון דער זינגער־פֿירמע: יעטלס מתּנה פֿאַר איר באַשערטן. זאָל ער אַ פּאָר שעה אין טאָג, מיינט זי, קנעטן מיט זײַנע פֿיס די לופֿט אונטן, וועט לײַכטער זײַן צו אָטעמען אויבן.

אין אַ צווייטן שיינעם טאָג, יעטל קערט זיך אום אַהיים פֿון קינדער־גאָרטן און זי שפּאַצירט אַרײַן אין אַ קאַרשן־גאָרטן. וואָס איז געשען, האָט זי פֿאַרבלאָנדזשעט? ניין: משה־איצקע האָט אָפּגעשונדן פֿון די ווענט זייערע צענדליקער יאָרן אַלטע טאַפּעטן און אַנשטאָט צו שרײַבן מיט אַ בלײַער, האָלט ער אין אויסשטעפּן אויף זיי מיטן שוואַרצן פֿאָדעם פֿון דער זינגער־מאַשין, שורה נאָך שורה, אַ נײַ ווערק.

הינטער די אַלטע טאַפּעטן, די אָפּגעבליאַקעטע, זענען אַרויסגעוואַקסן די פֿריִערדיקע, שפּאָגל יונג און פֿײַערדיק.

זינט יעמאָלט האָבן די ווענט אין זייער קאַמער און אינעם פּירהויז אָנגענומען די קאָלירן פֿון די פֿיר צײַטן פֿון יאָר.

ט

— דו ביסט מײַן לעבעדיקע רפֿואה — האָט משה־איצקע אין אַ באַרויִקטער מינוט אַ צערטל געטאָן יעטלען. — אַזוי ווי דו ביסט שוין איך, וועל איך זיך דורכרײַסן מיט דיר צוזאַמען און ס'וועט גילטן, אַז בלויז איך אַליין האָב זיך דורכגעריסן, ווײַל אַנדערש קאָן עס ניט זײַן.

יעטל האָט אים געגלייבט.

— מיר'ן זיך ניט אַרײַנגנבֿענען אין דער אייביקייט דורך אַ הינטער־טיר, אַ ניין — האָט ער געמאָלן פֿאַר יעטלען זייער פּערזענלעכן אַחרית־הימים. — איך האָב אים נעכטן באַגעגנט אויף יאַטקעווער גאַס, האָב איך אים אָפּגעשטעלט און געזאָגט קלאָר און באַשיידלעך: מיר'ן זיך ניט אַרײַנגנבֿענען אין דער אייביקייט דורך אַ הינטערטיר.

— וועמען האָסטו באַגעגנט? — האָט יעטל אים אַרויפֿגעשאַרט זײַנע דערנערדיקע האָר פֿונעם פֿאַרזשאַווערטן שטערן און זיך פֿאַרשטאָכן אַ פֿינגער.

— נאַרישע מענטשן רופֿן אים: טויט. און איזן איז ער גאָר אַ שוואַרצער מלאך מיט אַ שפּילקע אין האַנט! — און משה־איצקע

"When a man dies, Yettele, it is because the number of words God allotted him runs out; but the number of words allotted me has no end."

On another occasion, he added:

"You must know, Yettele, that when a man kicks the bucket, he has nobody to talk to."

She also heard him say such words of consolation:

"You mustn't be ashamed that you were born a girl. Someday, they'll write about you in the newspapers."

When Moyshe-Itske read one of his poems to Yettl or roared a story of one sentence a mile long, her cheeks flushed with the colors of passion. She lovingly accepted his philosophy of life. But one thing Yettl could not get used to: his sudden bursts of laughter. When Moyshe-Itske roared out such a sudden, unslaughtered laughter, she accompanied him on the keys of her tears.

VIII

One nice day, the room on Gitke Alley was enriched with a Singer sewing machine: Yettl's gift for her intended. Let him knead the air below with his feet for a few hours a day, she thought, and it will be easier to breathe above.

On another nice day, Yettl returned home from the kindergarten and walked into a cherry garden. What happened? Was she lost? No: Moyshe-Itske had flayed dozens-of-years-old wallpaper from their walls and, instead of writing with a pencil, he sewed on them with a black thread from the Singer machine, line after line, his latest work.

Behind the old faded wallpaper sprouted the earlier one, fresh and young and fiery.

Since then, the walls in their room and in the corridor took on the colors of the four seasons.

IX

"You are my living medicine," Moyshe-Itske soothed Yettl in a calm moment. "Since *you* are already *me*, I will break through together with you and it will count as if I alone broke through, for this is the only way it can be."

Yettl believed him.

"We shall not sneak into eternity by the back door, oh no," he pictured for Yettl their own personal afterlife. "I met him yesterday on Yatkeve Street, I stopped him and told him in so many words: 'We shall not sneak into eternity by the back door.'"

"Who did you meet?" Yettl stroked his bristly hair off his rusty forehead and pricked her finger.

"Silly people call him Death. But what he really is is a black angel with a pin in his hand!" And Moyshe-Itske burst into his sudden laughter.

This episode was told me by Yettl herself when I came to visit them in a very tall, late summer day.

On that visit, my memory was enriched with the following three events:

1. During the few months I hadn't seen her, Yettl's waist had shrunk, for Moyshe-Itske demanded her waist be as thin as the waist of the Singer machine.

2. Moyshe-Itske dreamed that a dentist pulled out one of his molars. At dawn, when he awoke — Yettl is a witness — the molar was missing from his mouth. Now Moyshe-Itske was waiting for the dentist to come and demand payment from his patient.

3. Hamlet became a lunatic. On a moonlit night, you could see a silver hand lead him by a silver chain over the cornices and sloping roofs of the city. Later on, Hamlet crept back into his doghouse and, in the morning, he didn't remember a *thing*.

On that visit the walls of the room were blue: the blue of the sky after a rain with the golden tail of a rainbow.

Yettl put a full bowl of hot limabeans on the table and Moyshe-Itske unfurled a stitched-out scroll and read me a prophecy, foretelling that hunger would soon end in the world: one man would eat another.

When Moyshe-Itske read his stitched-out lines, I felt the needle of the Singer machine dancing on my spine.

X

Our last meeting was on the first night of the ghetto.

Barefoot, in the tatters of a shirt, a scroll under his arm, he hovered like an eagle dying in mid-flight over the numb human waves barely breathing in the alleys.

A black angel with a pin in his hand, a single angel in many guises, flickered through the square pane-less skies and cracked attics.

The night rolled out of time and time vanished.

Moyshe-Itske descended on me, illuminated by his own blood.

"You still think one can break through?"

He unfurled his scroll and pointed to a verse:

"Son of man, I broke through already, I am already eternal."

האָט זיך פֿונאַנדערגעלאַכט מיט זײַן אין מיטן-דערינענדיקן גע-
לעכטער.

דעם דאָזיקן עפּיזאָד האָט מיר דערציילט זי, יעטל, ווען כ׳בין געקומען צו זיי צו גאַסט אין אַ זייער הויכן סוף-זומערדיקן טאָג.

בעת יענעם וויזיט איז מײַן זכרון אויך באַרײַכערט געוואָרן מיט אַזעלכע דרײַ געשעענישן:

א. פֿאַר די פּאָר חדשים וואָס כ׳האָב זי ניט געזען איז יעטל אײַנגעצויגן געוואָרן, ווײַל משה-איצקע האָט פֿאַרלאַנגט, אַז איר טאַליע זאָל אַזוי דין ווערן ווי די טאַליע פֿון דער זינגער-מאַשין;

ב. משה-איצקען האָט זיך געחלומט, אַז אַ צאָנדאָקטער האָט אים אַרויסגעריסן אַ באַקצאָן. באַגינען, ווען ער איז אויפֿגעשטאַנען — יעטל איז אַן עדות — האָט אים דער באַקצאָן געפֿעלט אין מויל. איצט וואַרט ער, משה-איצקע, דער דאָקטער זאָל זיך ווידער יאַווען און מאָנען אַז דער פּאַציענט זאָל אים באַצאָלן.

ג. האַמלעט איז געוואָרן אַ לונאַטיקער. אין לבֿנה-נעכט זעט מען באַשײַמפּערלעך ווי אַ זילבערנע האַנט פֿירט אים אויף אַ זילבער-קייטל איבער די געזימסן און קאָסע דעכער פֿון דער שטאָט. שפּעטער קריכט האַמלעט צוריק אין בודע אַרײַן און אויף מאָרגן ווייס ער פֿון ג אָ ר נ י ט.

בעת יענעם וויזיט מײַנעם זענען די ווענט פֿון קאַמער בלוי געווען: אַן אויסגערעגנטער בלויער הימל מיט אַ גילדענעם עק פֿון אַ רעגן-בויגן.

יעטל האָט אַרויפֿגעשטעלט אויפֿן טיש אַ פֿולע שיסל מיט הייסע באָבעס און משה-איצקע האָט פֿונאַנדערגעוויקלט אַן אויסגעשטעפּטע מגילה און געלייענט פֿאַר מיר אַ פֿאַרויסזאָגונג, אַ נבֿואה, אַז דער הונגער וועט זיך אין גיכן ענדיקן: איין מענטש וועט אויפֿעסן דעם אַנדערן.

ווען משה-איצקע האָט געלייענט זײַנע אויסגעשטעפּטע שורות, האָב איך געפֿילט ווי די נאָדל פֿון דער זינגער-מאַשין טאַנצט איבער מײַן רוקנביין.

י

אונדזער לעצטע באַגעגעניש איז געווען אין דער ערשטער נאַכט פֿון געטאָ.

אַ באָרוועסער און בלויז אין צוויטן פֿון אַ העמד, און אַ מגילה אונטערן אָרעם, האָט ער געפֿלאַטערט ווי אַן אָדלער וואָס גוסט פֿליִענדיק, איבער די געליימטע מענטשן-כוואַליעס, וואָס האָבן קוים געעטעמט איבער די געסלעך.

אַ שוואַרצער מלאך מיט אַ שפּילקע אין האַנט, אַן איינציקער און פֿילגעשטאַלטיקער, האָט אַצינד אַרויסגעבלינצלט פֿון די פּירקאַנטיקע הימלען-אָן-שויבן און די צעשפּאָלטענע ביידעמער.

די נאַכט האָט זיך אַרויסגעקײַקלט פֿון דער צײַט און די צײַט איז נעלם געוואָרן.

משה-איצקע האָט אַראָפּגענידערט מיר אַנטקעגן אַ באַלויכטענער פֿון זײַן אייגן בלוט.

— דו מיינסט נאָר אַלץ אַז איינער קען זיך דורכרײַסן?

ער האָט פֿונאַנדערגעוויקלט זײַן מגילה און אָנגעוויזן אויף אַ פּסוק:

— מענטשנקינד, איך האָב זיך שוין דורכגעריסן, איך בין שוין אייביק.

און ער האָט זיך פֿונאַנדערגעלאַכט מיט זײַן אין מיטן-דערינענדיקן געלעכטער.

מיטן איינציקן געלעכטער איבער דער ערשטער נאַכט אין געטאָ.

די פּולווער־בריגאַדע

א

דאָס איז געשען אין דער קאַפּויערדיקער צײַט, ווען אַ היישעריק איז באַפֿאַלן מײַן שטאָט. און דער היישעריק האָט ניט געפֿרעסן און געכראָמסקעט זאַנגען און קרײַטעכצער, נײַערט יונג און אַלט, עופֿעלעך און זקנים. און אַחוץ פֿלייש און געביין איז אים געגאַנגען אין טויט צו צעזעגן מיט זײַנע זעגציינדלעך דעם חלק אין מענטש וואָס מע רופֿט: נשמה.

דאָס איז פֿאַר אים געווען דער געשמאַקסטער חלק.

און יעמאָלט, אין אַן אָנהייב-האַרבסטיקן באַגינען, בין איך געכאַפּט געוואָרן אין מײַן ביידעמל פֿון אַ שליח פֿונעם היישעריק, וואָס ערשט נעכטן איז ער געווען אַ סטודענט אין אַ ווײַס היטעלע, מײַנער אַ שכן, און ער און זײַנס גלײַכן אין דרויסן, האָבן מיך אײַנגעשלאָסן אין אַ שערענגע דורך אַ גאַנצער נאַכט צונויפֿגעכאַפּטע, און מ׳האָט אונדז געטריבן גאַס-אַרויף, גאַס-אַרויף צו די בערג, וואָס הייבן זיך אָן ווו די גאַס ענדיקט זיך.

בײַ די זײַטן האָבן שוין קליאָנביימער אָפּגעשאָטן זייערע געלע לאַטעס.

און דאָרטן ווו די גאַס ענדיקט זיך, איז די שערענגע ווײַטער געטריבן און פֿאַרטריבן געוואָרן צווישן צוויי בערג, ווו איינער גולמט אַנטקעגן אַנדערן.

דער בויך פֿונעם ערשטן באַרג איז געווען אַרומגעגאַרטלט מיט שטעכלדראָט און געקרייצטע אײַזנס. און באַלד האָט זיך אַנטפּלעקט זײַן אינגעווייד: אָקאָפּעס אַרום הייל, פֿעסטונגען און אַמבראַזורן, וואָס דער געוועזענער הערשער האָט צוגעגרייט צו פֿאַרטיידיקן די שטאָט.

די שערענגע איז אַרײַן אין די אָקאָפּעס.

אַן אַנדער שליח פֿונעם אָנצאָליקן היישעריק איז אַרויסגעקראָכן פֿון אַ הייל, אין מויזן-גראָע גאַליפֿע-הויזן, און געהאַלטן אַ קורצע דרשה פֿאַר די צונויפֿגעכאַפּטע: היות מיר האָבן אָנגעצונדן אַ מלחמה

And he burst into his sudden laughter.
The only laughter on the first night of the ghetto.

1980

The Gunpowder Brigade

I

It happened in the topsy-turvy time, when a plague of locusts covered my city. The locusts did not devour stalks and herbs but young and old, babies and graybeards. And along with flesh and bone, for the death of them, they had to saw up with their sawing teeth that part in man called the soul.

For them this was the tastiest part.

Then, on an early autumn dawn, I was caught in my garret by a messenger of the locusts — just yesterday a student in a white cap, my neighbor — and he and his cronies lined me up in a column of people caught all over throughout the night, and they drove us up street, up street to the mountains that start where the street ends.

On both sides, the maples had already shaken off their yellow patches.

Where the street ends, the column was driven further, chased between two mountains, one staring dumbly at the other.

The belly of the first mountain was circled by barbed wire and crossed irons. Its innards were soon revealed: trenches around caves, fortresses and redoubts, prepared by the former power to defend the city.

The column entered the trenches.

Another messenger of the countless locusts, in mouse-gray pegged pants, climbed out of a cave and made a brief speech to the prisoners: Since we had ignited a war to subjugate the world, we had to pay dearly. The first payment: to carry on our backs and shoulders the gas bombs and stink bombs lying in the belly of this mountain — to the other mountain, opposite.

II

The space between the two mountains, at arm's length when they started, now — under the weight of the bombs — lengthened bizarrely, as if the earth were turned into dough and rolled out to the horizon.

צו אונטערטעניקן די וועלט, מוזן מיר טײַער אַצינד באַצאָלן. די ערשטע צאָלונג: אַריבערטראָגן אויף אַקסל און פּלייצע די גאַזבאָמבעס און שטינקבאָמבעס וואָס אינעם בויך פֿון דעם-אָ באַרג — אויפֿן אַנדערן באַרג, אַנטקעגן איבער.

ב

דער שטח צווישן ביידע בערג, אַ ווײַלע פֿריִער מיט דער האַנט צו דערלאַנגען, האָט זיך איצטער, אונטער דער משׂא פֿון די באָמבעס, גוזמאַדיק אויסגעצויגן. עלעהיי די ערד איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ טייג און זי איז אויסגעוועלגערט ביזן האָריזאָנט.

זײַן עקסעלענץ מײַן גורל האָט אַצינד מיר צוגעשפּילט צו מאַרשירן אין דער פּולווער-בריגאַדע (אַזוי האָט עמעץ אַ נאָמען געגעבן די שערענגע) אונטער אַ לאַדונג מיט גאַזבאָמבעס. כ׳בין געווען אין מיטן פֿון דער פּולווער-בריגאַדע, וואָס האָט זיך געצויגן פּאָרווײַז.

מײַן מיטגייער האָט זיך געהויקערט אונטער שטינקבאָמבעס. כ׳האָב אים אָפּגעמאָסטן זײַטיק אונטערן ערשטן האַרבסטרעגן פֿון שווייס: אַ פּנים באַוואַקסן מיט אַ זילבערלעכער קראָפּעווע באַשאָטנט פֿון אַ שטרויענעם קאַפּעליוש — לזכר דעם זומער. די פּענסנע מיט אַ שנירל אַרום זײַן לינקן אויער וואָס פֿון מײַן רעכטער זײַט. מיט זײַן איטלעכן שפּאַן שפּרינגען אונטער זײַנע פּענסנע ווי צוויי פֿאַרליבטע אויף אַ קאַרוסעל (דער גראָטעסקער פֿאַרגלײַך האָט זיך אויפֿגעהיט אין מיר זינט יעמאָלט!). איך האָב אַ רגע באַפֿרײַט מײַן רעכטע האַנט בײַם צוהאַלטן די משׂא און האָב צוגעקוועטשט אויף מײַן מיטגייערס נאָז די פּענסנע.

די פּולווער-בריגאַדע האָט געשפּאַנט און גאָר ניט אָנגעהויבן צו שפּאַנען. מיט איטלעכן טראָט פֿאָרויס האָט זיך אַ צי געטאָן דער באַרג וואָס אַנטקעגן איבער — הינטערווײַלעכץ. אונטער דעמאָנישער מוזיק פֿון קרעכצנדיקע ביינער האָב איך געשלאָסן קאָנטשאַפֿט מיט מײַן מיטגייער. ס׳האָט זיך גענומען היפּערן צווישן אונדז אַן אָפּגעהאַקט-סאָפּענדיקער שמועס צו פֿאַרגעסן אונדזער וויסטע ראָלע און סאַראַ מהלך ס׳איז אונדז באַשערט אַריבערצושווימען דורך דער טריקעניש, צום געהאָפֿטן ברעג.

ד״ר האָראַצי דיק, אַזוי הייסט ער מיטן טיטל צוזאַמען. אַ פּסיכיאַטער אין אַ שפּיטאָל פֿאַר משוגעים.

ג

מיר האָבן ביידע מורא צו קוקן פֿאָרויס. ד״ר האָראַצי דיק האָט מער מזל פֿון מיר: זײַנע פּענסנע זענען פֿאַרקלעפּט געוואָרן מיט אַ קליי פֿון שטויב-און-שווייס און ער זעט במילא ניט וואָס ער וויל ניט זען. און מיך ציט אַלץ שטאַרקער אַרויפֿצוהייבן די בלײַענע וויִעס. מײַנע אויגן זענען געוואָרן אַלקאָהאָליקער און זיי גייען ממש אויס צו טרינקען די ריינע און שטאַרקע ספּירט פֿון דער לופֿט.

ס׳האָט זיך דערהערט אַן אויפֿרײַס. עמעץ פֿון די ערשטע אין דער פּולווער-בריגאַדע איז געפֿאַלן אונטער זײַן משׂא. אַ פֿאָנטאַן פֿון רויטן רויך האָט זיך אַ הייב געטאָן איבערן בלאָען לײַוונט פֿון האָריזאָנט. בעת דער קליינער מהומה האָט מײַן מיטגייער קונציק אַראָפּגעשונדן פֿון זיך זײַן פּאָפּעליאַטן מאַנטל. דער אויפֿרײַס האָט אים געגעבן כּוח אָנצוהאַלטן די שפּאַנערײַ.

ד״ר האָראַצי דיק האָט מיר דערציילט זײַן יִחוס: ער איז אַן אייניקל פֿון אײַזיק-מאיר דיק, מחבר פֿון הונדערטער מעשׂה-ביכלעך און ראָמאַנען.

ס׳האָט אויסגעזען אומגלייבלעך. גראָד בין איך באַקאַנט מיט דער ביאָגראַפֿיע פֿון אײַזיק-מאיר דיק און ס׳זענען מיר ניט פֿרעמד זײַנע מעשׂיות. כ׳האָב געפּרוּווט מאַכן אַ יאָרן-חשבון ווען אײַזיק-מאיר איז געבוירן געוואָרן, האָט חתונה געהאַט, געבוירן קינדער און געשטאָרבן, און ס׳האָט עפּעס ניט געשטימט דער חשבון. פֿאָרשערס פֿונעם ראָמאַנען-שרײַבער האָבן דאַכט זיך אין ערגעץ ניט דערמאָנט, אַז אין שטאָט היניעט זײַנער אַן אייניקל.

— אפֿשר אַ קרובֿ, צי אַן אוראייניקל? — האָב איך געפּרוּווט אַראָפּדינגען דעם יִחוס בײַם חשובֿן דאָקטער.

מײַן מיטגייער האָט ניט נאָכגעגעבן: אַן אייניקל. ער געדענקט אַפֿילו זײַן זיידנס וויצן און ווערטלעך. ווען האָראַצי איז געווען אַ חדר-ייִנגל און האָט געהייסן הירשקע, האָט ער געהערט פֿונעם אַלטן ייִדן אַזאַ ווערטל: שוין צײַט צו קײַען די ערד, נאָר ניטאָ קיין ציין.

אַ דורכזעעוודיקער שמייכל איז געבליבן הענגען איבער זײַן פּנים, ווי שפּינוועבס אַנטקעגן זון.

ווידער איז עמעץ פֿון דער פּולווער-בריגאַדע געפֿאַלן אונטער זײַן משׂא, נאָר די משׂא האָט ניט אויפֿגעריסן.

און דער אַנטקעגנדיקער באַרג איז מיד געוואָרן פֿון שאַרן זיך הינטערווײַלעכץ און ער איז געבליבן גולמען אויפֿן זעלביקן אָרט ווי נעכטן-אייערנעכטן.

דער שליח פֿון היישעריק אין גאַליפֿע-הויזן, האָט פֿאַרבײַגעטראָסקעט אויף אַ מאָטאָציקל אונדזער פּולווער-בריגאַדע. ער האָט געשאָסן איבער די קעפּ און צווישן איין פּאָר און דער צווייטער.

און ווען דער באַקאויוון פֿון דער זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזן איבער אונדז נידעריקער, כּדי אויסצובאַקן פֿון אונדזערע לײַבער חלה אויף שבת, האָט אונדז שוין אָפּגעוואַרט אויפֿן אַנדערן באַרג דער זעלביקער שליח פֿון היישעריק. ער איז געשטאַנען ווי אַ סטראַשידלע בײַ אַ ליימגרוב, וואָס יאָרן-לאַנג האָט זי געקאָרמעט מיט פֿורלעך ליים די אַרומיקע ציגעלניעס.

אין דער ליימגרוב האָט געכאָרכלט אַ שטילקייט. מיט פּורפּלנעם טריוואַקס אויף די שטערנס האָבן דאָרטן געדרעמלט אייניקע פֿון דער פּולווער-בריגאַדע. ס׳האָט אויסגעזען: די ליימגרוב האָט געבוירן די טויטע. און בײַ דער ליימגרוב, וווּ מיר האָבן אָפּגעלאָדן די באָמבעס, האָט אונדז די באַשעפֿעניש אין גאַליפֿע-הויזן אַ שעה אָפּרו געשאַנקען.

His Excellency My Fate fixed it for me to march in the gunpowder brigade (as someone in the column called it) under a load of gas bombs. I was in the middle of the gunpowder brigade, stretching out in pairs.

My partner was stooped under stink bombs. I measured him from the side under the first autumn rain of sweat: a face overgrown with silver nettles, shadowed under a straw hat—in memory of summer. A pince-nez with a string around his left ear on my right side. With each step, the pince-nez jumped up like two lovers on a carousel. (This grotesque simile has stuck in my memory ever since!) For a moment, I released my right hand from the load and attached the pince-nez on my partner's nose.

The gunpowder brigade marched and didn't even begin to march. With each step forward, the mountain opposite recoiled. Under the demonic music of groaning bones, I got acquainted with my partner. A staccato-panting dialogue began leaping between the two of us to make us forget our miserable role and the distance we were destined to swim through the wasteland to the desired shore.

Dr. Horatio Dick, his name and title. A psychiatrist in the lunatic asylum.

III

We are both afraid to look ahead. Dr. Horatio Dick was luckier than me: his pince-nez was coated with a glue of dust-and-sweat and he couldn't see what he didn't want to see. And I was drawn even more to lift my leaden eyelids. My eyes became alcoholics, yearning to drink the pure and strong spirits of the air.

An explosion was heard. One of the first men in the gunpowder brigade fell under his burden. A fountain of red smoke spurted over the blue sheet of the horizon. In the brief commotion, my partner cleverly peeled off his gray coat. The explosion gave him strength to continue trudging on.

Dr. Horatio Dick told me his pedigree: he was a grandson of Isaac-Meyer Dick,[80] author of hundreds of popular stories and novels.

It seemed unbelievable. I happened to know the biography of Isaac-Meyer Dick and was familiar with many of his stories. I tried to calculate when Isaac-Meyer was born, married, had children and died; and something did not tally.

Scholars of the novelist, if I'm not mistaken, never mentioned that a grandson of his still resided in the city.

"Perhaps a relative, a great-grandson?"—I tried to bargain off some of the distinguished doctor's pedigree.

My partner did not yield: a grandson. He even remembered Grandpa's jokes and proverbs. When Horatio was a child in *heder* and still called Hirshke, he heard the old man say: The time has come to chew the earth but I have no teeth.

A transparent smile remained hanging on his face like a spider web in the sun.

Somebody else in the gunpowder brigade fell under his burden but there was no explosion.

The opposite mountain grew weary of plodding backward and remained like a dummy in the same place as yesterday.

The messenger of the locusts in his pegged pants roared by the gunpowder brigade on a motorcycle. He shot above our heads and between one pair and another.

When the oven of the sun above us descended lower to bake our bodies into Challah for Shabbos, the same messenger of the locusts was waiting for us on the other mountain. He stood there like a scarecrow at a clay pit which for years had fed the surrounding brickyards with wagons of clay.

In the clay pit silence snored. With purple sealing wax on their foreheads, some of the gunpowder brigade were dozing off. The clay pit seemed to give birth to the dead. And at the clay pit where we unloaded our bombs, the creature in the pegged pants granted us an hour of rest.

ד

איצטער האָב איך געקענט בעסער אַרומבליקן מײַן פֿרײַנד. זײַן שײַכות צו אײַזיק-מאיר דיק האָב איך באַשלאָסן אויסצופֿאָרשן אַן אַנדערש מאָל. (איך האָב געגלייבט אין צײַט). און דערווײַלע האָב איך אָפּגעריסן פֿון מײַן העמד עטלעכע פּאַסן און צוגעטאָן צו זײַנע ווונדן.

אָבער ד״ר האָראַציִ דיק איז געווען אויף מיר ברוגזלעך, וואָס איך ספֿק אין זײַן אייניקלשאַפֿט.

איך האָב אָנגעשפּיצט אַן אויער צו זײַן לשון: דײַטשמעריש, אײַזיק-מאיריש, ווי איך וואָלט הערן לייענען דיקס מעשׂה-ביכל ״חייציקל אַליין״ אָדער ״די מענטשן פֿון דוראַטשישאָק״.

כ׳האָב אים געפֿרעגט אויס נײַגעריקייט צי ער איז אַ הי-געבוירענער, און אויב יע, הלמאַי זײַן ייִדיש איז אַלט-געבאַקן.

זײַן ענטפֿער איז געווען אַ זײַטיקער:

— יאָ, יאָ, אין דיזער שטאָט, קאָלעגאַ, האָט אַפֿילו אַ באָד-גוי גערעדט ייִדיש מיט אַ פּאַרע.

מײַן מיטגייער און מיטגורל׳ניק האָט שוין גערעדט וועגן דער שטאָט אין פֿאַרגאַנגענהייט.

ער האָט אָנגעטאַפּט בײַ דער ליימגרוב אַ זיס בלימל און זיך דערמיט אָטכײַעט.

איך האָב נאָך אַ מאָל באַשלאָסן אויפֿצוהערן מיט מײַן ייִחוס-גריבלעניש. בײַ דער ליימגרוב איז אַלעמענס ייִחוס דער זעלביקער.

ד״ר האָראַציִ דיק איז געוואָרן מיט מיר היימישער. ער האָט געביטן די טעמע. האָט זיך אָנגעלענט אויף אַן עלנבויגן און מיר דערציילט וועגן זײַנער אַן איבערלעבעניש אין שפּיטאָל פֿאַר משוגעים: דער דאָקטער האָט אײַנגעפֿירט אינעם שפּיטאָל אַ סדר, אַז די באַדינער-שאַפֿט זאָל ניט גענומען ווערן פֿון דרויסן, מחוץ די ווענט פֿון שפּיטאָל, נאָר פֿון אינעווייניק, פֿון די צעדריבלטע נשמות. מער נאָך: געווען דאָרטן אַ סכיזאָפֿרעניקער, אַ דאָקטער, וואָס בײַם היילן די משוגעים האָט ער געהיילט זיך אַליין. אויך דער אייבערקוכער איז געווען אַ פּאַציענט פֿון שפּיטאָל.

אין אַ שיינעם טאָג, ווי מ׳איז געוווינט צו זאָגן, איז ד״ר האָראַציִ דיק סתּם אַזוי אַרײַן אין קיך. און דאָ איז הינטער אים די טיר פֿאַרהאַקט געוואָרן. דער אייבערקוכער און זײַנע משרתים האָבן אים געבונדן און דערנאָך האָט דער אייבערקוכער זיך צו אים דערנענטערט מיט צוויי לאַנגע מעסערס:

— איכ׳ל דיר צעשנײַדן און אָפּקאָכן. איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל וועלן מיר האָבן אַ געשמאַקן מיטיק.

זײַן לעבן איז געהאַנגען אויף אַ רגע. נאָר אין דער-אָ רגע האָט ער זיך דערמאָנט, אַז די משוגעת פֿונעם אייבערקוכער באַשטייט אין דעם, אַז אַ גנבֿ האָט אַרויסגעגנבֿעט ס׳גאַנצע זאַלץ פֿון דער שטאָט און אָן זאַלץ האָט ניט קיין טעם ס׳עסן. אײַזיק-מאיר דיקס אייניקל האָט אויסגערופֿן: פּאַניע הענדעלעס — אַזוי האָט געהייסן דער אייבערקוכער — וואָס איז מיט אײַך דער מער, דער מיטיק וועט דאָך זײַן לגמרי אָן זאַלץ, אָן טעם, לאָזט מיך פֿרײַ, וועל איך ברענגען אַ פֿולן הויפֿן זאַלץ.

און אַזוי איז ד״ר האָראַציִ דיק יעמאָלט געראַטעוועט געוואָרן.

זײַן אויספֿיר: בלויז מיטן געבן גערעכט אַ משוגענעם, איז דאָ אַ שאַנס צו אַנטרינען פֿון זײַנע מעסערס.

ה

ווידער האָט זיך געיאַוועט בײַ דער ליימגרוב דער שליח פֿונעם היישעריק: די אָפּרוצײַט איז געענדיקט. אַצינד באַדאַרפֿן מיר לויטן זעלביקן סדר — צוריקטראָגן די באָמבעס אויפֿן אָרט ווו מיר האָבן זיי גענומען: הינטער די דראָטגעצוימען אַנטקעגן איבער.

און דאָ האָט פּלוצעם לײַכט ווי אַ פֿויגל זיך אַ הייב געטאָן ד״ר האָראַציִ דיק און כ׳האָב געזען און געהערט זײַן פֿײַערדיקע דרשה פֿאַרן שליח פֿון היישעריק: היות ווי מיר, די צונויפֿגעכאַפּטע, האָבן וועדליק די רייד פֿון יענעם אָנגעצונדן אַ מלחמה צו אונטערטעניקן די וועלט, און דערווײַלע איז נאָך ניט קלאָר ווער די מלחמה וועט געווינען, דעריבער קען אים טײַער קאָסטן אויב ער וועט זיך איבער אונדז איזדיעקעווען — —

כאָטש דער דאָקטער איז ניט ענלעך געווען צום קליינעם דוד, און דער שליח פֿון היישעריק — צום געפּאַנצערטן גלית, דאָך האָבן די מענטשן פֿון דער פּולווער-בריגאַדע מיטגעשפּילט אינעם ספּעקטאַקל אויף לעבן און טויט.

אויך די וואָס האָבן געדרעמלט אין ליימגרוב מיט פּורפּלנעם טריוואַקס אויף די שטערנס, האָבן אָנגעשפּיצט זייערע אומלעבעדיקע אויערן.

אויך די גאַזבאָמבעס און שטינקבאָמבעס, אַזוי האָט זיך געדאַכט, ווערן אַ צד אין אומגלײַכן פֿאַרמעסט.

אַז ד״ר האָראַציִ דיק האָט געענדיקט זײַן דרשה, איז דער שליח פֿון היישעריק שוואַרץ און דין געוואָרן ווי אַן איבערגעברענטע שוועבעלע.

— איר זײַט פֿרײַ — האָט ער צו אונדז אַ מאַך געטאָן. און ער איז נעלם געוואָרן, ס׳איז ניט געבליבן פֿון אים קיין דעך.

נאָר למען האמת און למען הגעשיכטע, האָבן מיר יעמאָלט ניט געקענט פֿרײַ זײַן, ווײַל די ריינע אָנהייב-האַרבסטיקע לופֿט איז געהאַנגען אויף אַ תּליה.

1985

IV

Now I could observe my friend better. I decided to put off researching his relation to Isaac-Meyer Dick to another time. (I believed in time.) Meantime, I tore strips off my shirt and applied them to his wounds.

But Dr. Horatio Dick was a little sore at me for doubting his status of grandson.

I pricked up my ears to hear his language: it had a German twist like Isaac-Meyer's, as if I were reading Dick's story "Chaytsikl Alone" or "The People of Duratshishok."

Out of curiosity, I asked him if he was a native here and, if so, why his Yiddish was so old-fashioned.

He answered obliquely: "Ja, ja, in dieser Stadt, colleague, even a bath-house goy spoke Yiddish to the steam."

My partner in marching and in fate already spoke of this city in the past tense.

At the clay pit, he groped for a sweet flower and was revived.

I decided again to stop my pedigree searching. At the clay pit, everybody's pedigree is the same.

Dr. Horatio Dick became more intimate with me. He changed the subject. He leaned on his elbow and told me about an experience he'd had in the lunatic asylum: Dr. Dick ordered that the service staff was not to be drawn from outside the hospital but from inside, from the crumbled souls. Furthermore, there was a schizophrenic, a doctor, who healed himself through healing the lunatics. The head chef was also a patient in the hospital.

One fine day, as we say, Dr. Horatio Dick went into the kitchen for no good reason. Suddenly the door was shut behind him. The head chef and his aides tied him up and the head chef approached him with two long knives:

"I'll cut you up and cook you. At least once for old time's sake, we shall have a tasty dinner."

His life hung on a second. But in that second, Dr. Dick remembered that the craziness of the head chef was that a thief had stolen all the salt of the city and without salt, food had no taste. Isaac-Meyer's grandson called out: "Mr. Handeles"—the chef's name—"what are you talking about? The dinner will be entirely without salt, without taste, let me go and I'll bring a handful of salt."

This is how Dr. Horatio Dick was saved on that occasion.

His conclusion: only if you accept a lunatic's reason do you have a chance to escape his knives.

V

The messenger of the locusts reappeared at the clay pit: recess is over. Now, in the same order, we must carry the bombs back to where we got them, behind the barbed wire fences on the opposite mountain.

Then, suddenly, light as a bird, Dr. Horatio Dick arose and I saw and heard his fiery sermon to the messenger of the locusts: Since we prisoners ignited a war to subjugate the world, as he himself had said, and it is not yet clear who will win the war, it may cost him dearly if he torments us — —

The doctor was not little David and the messenger of the locusts was no armored Goliath, but the members of the gunpowder brigade went along with this life-and-death spectacle.

Even those who were dozing in the clay pit with purple sealing wax on their foreheads pricked up their dead ears.

Even the gas bombs and stink bombs seemed to choose sides in this unequal duel.

When Dr. Horatio Dick ended his sermon, the messenger of the locusts turned black and thin like a burned-out match.

"You are free," he brushed us aside with his arm. And he disappeared, leaving no trace.

But as a matter of fact and as a matter of history, we couldn't be free then because the clean, early autumn air was hanging on a gallows.

1985

Translated Benjamin & Barbara Harshav